

Diagnoza kultury w województwie podlaskim

**Maciej Białous
Łukasz Kiszkiel
Małgorzata Skowrońska**

Białystok 2019

Diagnoza kultury w województwie podlaskim

Autorzy raportu:

Maciej Białous, Łukasz Kiszkiel, Małgorzata Skowrońska

Korekta tekstu:

Krzysztof Rutkowski

Raport jest współfinansowany ze środków
Województwa Podlaskiego w ramach projektu
„Diagnoza stanu kultury w województwie podlaskim” .

Wydawca:

Fundacja Laboratorium Badań i Działań Społecznych „SocLab”,
ul. Zwierzyniecka 17/16, 15-312 Białystok,
e -mail: soclab@soclab.org.pl,
www.soclab.org.pl

ISBN: 978-83-63870-10-2

Publikacja dostępna na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach 4.0
(CC-BY-SA 4.0).

Treść licencji:

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>

Białystok 2019

Spis treści

Wstęp.....	6
Rozdział 1. Kondycja kultury w województwie podlaskim w świetle danych zastanych.....	9
Wydatki publiczne na kulturę.....	10
Wskaźniki instytucji oraz uczestnictwa w kulturze.....	13
Wskaźniki kultury w województwie podlaskim.....	23
Wydatki publiczne na kulturę w województwie podlaskim.....	25
Instytucje kultury w województwie podlaskim.....	28
Wskaźniki polityki kulturalnej województwa podlaskiego.....	42
Wojewódzkie instytucje kultury.....	43
Konkursy w sferze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.....	48
Stypendia i nagrody.....	52
Wsparcie ochrony zabytków.....	53
Rozdział 2. Oferta kulturalna z perspektywy mieszkańców województwa ..	57
Uczestnicy badania – opis demograficzny.....	57
Ocena oferty kulturalnej w miejscu zamieszkania.....	64
Uczestnictwo w ofercie kulturalnej.....	70
Źródła informacji o ofercie kulturalnej.....	82
Wizerunek miejscowości i jakość życia w kontekście atrakcyjności kulturalnej w opinii uczestników badania.....	84
Bariery rozwoju instytucji kultury w opinii pracowników.....	88
Zabytki lub inne ważne miejsca świadczące o kulturowym i historycznym dziedzictwie regionu w opinii uczestników badania	91
Rozdział 3. Warsztaty badawcze – jakościowa refleksja nad kulturą w województwie podlaskim.....	97
Specyfika kultury lokalnej. Cechy charakterystyczne i obiegowe opinie.....	99
Mocne strony i najsilniejsi gracze w polu kultury.....	105
Szanse (w powiązaniu z mocnymi stronami).....	113
Słabe strony, niedostatki i zagrożenia.....	115
Typowi uczestnicy kultury.....	121
Typowi organizatorzy oferty kulturalnej.....	124
Grupy uwzględniane i nieuwzględniane w ofercie kulturalnej....	127
Wnioski ogólne.....	133
Podsumowanie.....	140

Aneksy.....	145
Kwestionariusz ankiety.....	145
Najważniejsze wydarzenia kulturalne wskazywane w badaniach	156
Indeks tabel, wykresów i map	157
Bibliografia.....	162

Wstęp

Niniejsza diagnoza powstała w ramach zadania publicznego zleconego przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego (UMWP) jako wstępny etap prac nad dokumentem strategicznym poświęconym rozwojowi kultury w regionie w trzeciej dekadzie XXI wieku. Realizacją badania oraz opracowaniem raportu diagnostycznego zajął się zespół Fundacji Laboratorium Badań i Działań Społecznych SocLab. W przekonaniu Autorów diagnoza ta powinna mieć przede wszystkim wymiar praktyczny, a więc być użyteczna do tworzenia i wdrażania polityk publicznych służących rozwojowi sektora kultury i poprawie jakości życia mieszkańców – uczestników życia kulturalnego.

W zgodzie z tym założeniem badacze skierowali uwagę na kilka podstawowych obszarów. Po pierwsze, istotne było ustalenie nierówności wskaźników kultury w regionie oraz ich możliwych przyczyn. Po drugie, przyjrzenie się subiektywnej ocenie oferty kulturalnej przez mieszkańców województwa oraz obiektywnym nierównościom w dostępie do pewnych jej elementów. Po trzecie, zbadanie subregionalnej czy lokalnej specyfiki życia kulturalnego w zróżnicowanym kulturowo regionie, jakim jest województwo podlaskie. Po czwarte, scharakteryzowanie kondycji regionalnych instytucji kultury.

Aby uzyskać wiedzę na pożądane tematy, badacze oparli się na kilku metodach i technikach badawczych. Tematy te – w kolejności, w jakiej pojawiają się w niniejszym raporcie – to: (1) Analiza danych zastanych, przede wszystkim statystyk publicznych i dokumentów oficjalnych; (2) Internetowe wywiady kwestionariuszowe (CAWI) z mieszkańcami województwa podlaskiego oraz (3) Warsztaty badawcze przeprowadzone w pięciu

miejsowościach regionu z przedstawicielami sektora kultury (pracownicy instytucji kultury, reprezentanci organizacji pozarządowych i środowisk artystycznych, przedstawiciele samorządu, mieszkańcy szczególnie zainteresowani życiem kulturalnym). Zostaną one opisane dokładniej w dalszych częściach dokumentu, który został podzielony na trzy główne części ze względu na wykorzystane w badaniu metody i techniki.

W część pierwszej Autorzy próbują uchwycić kondycję kultury w województwie na podstawie urzędowych wskaźników, poświęcając wiele uwagi zróżnicowaniu subregionalnemu oraz różnicom pojawiającym się na osi miasto-wieś. Część druga, oparta na wywiadach internetowych, wnosi perspektywę mieszkańców-uczestników kultury. Część trzecia łączy niejako dwie poprzednie, dając jakościowy wgląd w kulturę regionu z perspektywy osób najbardziej zaangażowanych, czy najlepiej zorientowanych w procesach składających się na życie kulturalne miast, miasteczek i wsi województwa podlaskiego. Po tych trzech częściach następuje podsumowanie oraz aneksy, które pozwalają lepiej zorientować się w metodologii badania oraz zawierają dodatkowe informacje, które ze względu na przejrzystość wywodu nie znalazły się w głównej części tekstu.

W badanie, którego efektem jest ten raport, zaangażowało się na różne sposoby kilkuset mieszkańców województwa podlaskiego. Autorzy chcieliby im w tym miejscu serdecznie podziękować i wyrazić nadzieję, że ich życzliwy wkład zostanie odpowiednio wykorzystany, pozytywnie wpływając na kondycję kultury w regionie.

Rozdział 1. Kondycja kultury w województwie podlaskim w świetle danych zastanych

Omówienie współczesnego stanu kultury w województwie podlaskim rozpocznie analiza niektórych dostępnych danych zastanych. Będą to przede wszystkim statystyki publiczne zbierane przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) oraz dokumenty wytwarzane przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego. Te pierwsze to głównie dane ilościowe dotyczące publicznych wydatków na kulturę oraz działalności instytucji kultury i ich odbiorców. Statystyki te mają z pewnością swoje wady. Nie zawsze można polegać na ich rzetelności, nie oddają również całego obrazu życia kulturalnego, pomijając w dużej mierze działania komercyjnej części sektora kultury czy też organizacji pozarządowych lub oddolnych, nieformalnych inicjatyw, które w wielu miejscach decydują o jakości oferty kulturalnej i zaangażowaniu uczestników kultury. Z drugiej strony dają one możliwość analizy porównawczej – zarówno w czasie, jak i w przestrzeni – na podstawie jasno zdefiniowanych wskaźników. Pozwalają więc z dużym prawdopodobieństwem mówić o mocnych i słabych punktach sektora kultury, pokazać ich rozproszenie geograficzne, wskazać podmioty (np. jednostki samorządu terytorialnego) będące liderami lub „maruderami” pola kultury.

Analiza dokumentów wytworzonych przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego pozwoli z kolei na lepsze zrozumienie aktualnej pozycji samorządu wojewódzkiego w regionalnym polu kultury, jego znaczenia dla kierunków jej rozwoju oraz dotychczasowych praktyk polityki kulturalnej na poziomie województwa.

Aby móc właściwie przedstawić dane dotyczące stanu kultury w województwie podlaskim, w pierwszej kolejności zostaną one osadzone w szerszym kontekście, w porównaniu z innymi regionami Polski. Analiza wskaźników udostępnianych przez Główny Urząd Statystyczny pozwoli naszkicować pozycję województwa podlaskiego wobec innych województw lub części kraju, a tym samym sformułować pierwsze, ogólne spostrzeżenia dotyczące stanu kultury w regionie.

Wydatki publiczne na kulturę

Do najważniejszych, opracowywanych przez GUS wskaźników dotyczących sektora kultury należą te, które opisują wydatki ponoszone przez jednostki samorządu terytorialnego (JST) na kulturę. W pierwszej kolejności warto zwrócić uwagę, jak duży odsetek budżetów gmin przeznaczany jest na wydatki związane z kulturą (tzw. Dział 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego), co pośrednio świadczy o wadze, jaką samorzady przyznają potrzebom kulturalnym.

W porównaniu z innymi województwami wskaźniki dotyczące finansowania kultury w województwie podlaskim pokazują, że gminy w regionie wydają na cele kulturalne stosunkowo niewielkie części swoich budżetów, co pokazuje tabela 1. W latach 2015–2017 w gminach województwa podlaskiego przeznaczano na te cele średnio 2,67% budżetów gmin, przy średniej krajowej 3,17%. Warto zwrócić uwagę na miejsce podlaskiego w stosunku do pozostałych województw Polski wschodniej – lubelskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego – ponieważ ze względu na szereg czynników ekonomicznych, demograficznych i społecznych stanowią one naturalne regiony referencji. Wśród sześciu województw, w których przeciętne wydatki gmin na kulturę nie przekraczały poziomu 3%, znajdują się 4 regiony Polski wschodniej, a gminy województwa podlaskiego plasują się na przedostatniej pozycji, wyprzedzając jedynie świętokrzyskie.

Tabela 1. Średni udział wydatków budżetowych gmin w Dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w latach 2015–2017

Województwo	Średni odsetek	Województwo	Średni odsetek
Dolnośląskie	4,97	Lubelskie	3,13
Opolskie	3,60	Śląskie	3,03
Pomorskie	3,33	Łódzkie	2,97
Lubuskie	3,30	Podkarpackie	2,90
Zachodniopomorskie	3,30	Warmińsko-Mazurskie	2,73
Małopolskie	3,23	Kujawsko-Pomorskie	2,70
Wielkopolskie	3,20	Podlaskie	2,67
Mazowieckie	3,17	Świętokrzyskie	2,53

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Podobnie wygląda wskaźnik wydatków bieżących na kulturę w przeliczeniu na mieszkańca. Przeciętna dla Polski wyniosła w 2017 r. 122,2 PLN, natomiast rozkład wydatków w poszczególnych regionach został przedstawiony w tabeli 2. Ponownie można zauważyć, że wydatki w gminach województw Polski wschodniej są wyraźnie poniżej wartości przeciętnej. W gminach województwa podlaskiego, podobnie jak lubelskiego, plasują się one na poziomie ponad 108 PLN na mieszkańca.

Tabela 2. Średnie wydatki bieżące na kulturę w budżetach gmin w przeliczeniu na mieszkańca w 2017 r.

Województwo	Wydatki na osobę [PLN]	Województwo	Wydatki na osobę [PLN]
Dolnośląskie	163,9	Wielkopolskie	122,0
Mazowieckie	151,8	Łódzkie	114,5
Pomorskie	142,1	Lubelskie	108,9
Zachodniopomorskie	138,4	Podlaskie	108,3
Małopolskie	132,0	Warmińsko-Mazurskie	103,8
Lubuskie	124,3	Kujawsko-Pomorskie	102,8
Opolskie	124,0	Podkarpackie	101,9
Śląskie	122,8	Świętokrzyskie	93,5

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Oba wskaźniki pokazują, że gminy województw Polski wschodniej oraz województwa kujawsko-pomorskiego przeznaczają na kulturę mniejsze środki aniżeli gminy w innych częściach kraju (tabela 3). Z drugiej strony należy zauważyć stosunkowo wysoki wkład budżetu regionalnego województwa podlaskiego, jeżeli chodzi o wydatki na kulturę, co pokazuje kolejna tabela. W latach 2015–2017 wynosiły one średnio 59,03 mln PLN, w tym wydatki bieżące 48,8 mln PLN. W przeliczeniu wydatki bieżące na głowę mieszkańca województwa dały drugi najlepszy wynik wśród wszystkich województw w Polsce, co pokazuje tabela 3. Sugeruje to, że na tle innych samorządów wojewódzkich Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego aktywniej wykorzystuje narzędzia finansowe do prowadzenia polityki kulturalnej w regionie. Co więcej, w okresie 2010–2017 w budżecie województwa podlaskiego nastąpił największy wzrost wydatków na kulturę, aż o 43%, podczas gdy średni wzrost dla budżetów województw w Polsce wyniósł w tym samym czasie 18%, a w pozostałych województwach Polski wschodniej 8%. Wysokie wkłady finansowe częściowo wiążą się z powstaniem w tym czasie regionalnej instytucji kultury – Opery i Filharmonii Podlaskiej (inauguracja nowego gmachu w 2012 r.), ale jednocześnie świadczą o ważnej roli samorządu wojewódzkiego na regionalnym polu kultury.

Jeśli chodzi o wskaźniki finansowe, wyniki województwa podlaskiego przypominają sytuację w kujawsko-pomorskim (stosunkowo niskie nakłady na kulturę w budżetach gmin – wysokie w budżecie województwa), widoczna jest natomiast wyraźna przewaga podlaskiego nad pozostałymi województwami Polski wschodniej, gdzie wydatki bieżące z budżetu województwa na osobę mieszczą się w zakresie 25,5–29,5 PLN.

Tabela 3. Średnie wydatki bieżące na kulturę w budżetach województw w przeliczeniu na mieszkańca w 2017 r.

Województwo	Wydatki na osobę [PLN]	Województwo	Wydatki na osobę [PLN]
Kujawsko-Pomorskie	47,1	Łódzkie	31,4
Podlaskie	43,2	Warmińsko-Mazurskie	29,5
Pomorskie	36,6	Dolnośląskie	29,4
Małopolskie	36,2	Opolskie	29,2
Mazowieckie	35,6	Lubuskie	28,2
Śląskie	33,5	Lubelskie	28,0
Wielkopolskie	31,9	Świętokrzyskie	25,8
Zachodniopomorskie	31,5	Podkarpackie	25,5

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Wskaźniki instytucji oraz uczestnictwa w kulturze

Finansowanie kultury to jedno z podstawowych narzędzi prowadzenia polityki kulturalnej, jednak wysokość wkładów nie musi w sposób prosty przekładać się na bogactwo oferty oraz faktyczne uczestnictwo w kulturze. Dlatego też warto przyjrzeć się także niektórym innym wskaźnikom kondycji kultury, pokazującym pozycję województwa podlaskiego wśród innych regionów w kraju. Należą do nich m.in. wskaźniki dotyczące funkcjonowania bibliotek. Artykuł 19 ustawy o bibliotekach głosi, iż każda gmina „organizuje i prowadzi co najmniej jedną gminną bibliotekę publiczną, wraz z odpowiednią liczbą filii i oddziałów oraz punktów bibliotecznych”, a ich organizacja ma zapewniać mieszkańcom „dogodny dostęp do materiałów bibliotecznych i informacji”. Dane GUS pokazują, że w 2017 r. w 118 gminach województwa podlaskiego działało łącznie 237 bibliotek wraz z filiami. Jak wypada ta liczba na tle pozostałych regionów? Tabela 4 pokazuje liczbę mieszkańców poszczególnych województw przypadających na bibliotekę lub filię.

Tabela 4. Liczba mieszkańców przypadających na bibliotekę lub filię biblioteczną w 2017 r.

Województwo	Liczba mieszkańców	Województwo	Liczba mieszkańców
Podkarpackie	3159	Łódzkie	4837
Opolskie	3184	Dolnośląskie	4903
Lubelskie	3647	Podlaskie	4998
Lubuskie	3988	Kujawsko-Pomorskie	5105
Świętokrzyskie	4621	Wielkopolskie	5162
Zachodniopomorskie	4724	Mazowieckie	5650
Małopolskie	4730	Śląskie	5801
Warmińsko-Mazurskie	4764	Pomorskie	7268

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Zamieszczone w niej wyniki pokazują, że liczba mieszkańców przypadających w województwie podlaskim na bibliotekę lub filię jest niższa niż w pozostałych województwach Polski wschodniej, ale nie odbiega od przeciętnego przedziału wynoszącego około 4,6–5,2 tys. mieszkańców na bibliotekę (wartość średniej: 4784). Różnice w poszczególnych województwach zależą tu mogą zresztą od obszaru i liczebności poszczególnych gmin. Należy również dodać, że w okresie 2010–2017 w Polsce ubyło blisko 400 bibliotek lub filii. Proces ten zachodził we wszystkich regionach, chociaż w województwie podlaskim w stosunkowo niewielkim stopniu. W 2010 r. w województwie podlaskim znajdowały się 243 takie placówki, a więc w badanym okresie ich ogólna liczba zmniejszyła się zaledwie o 7. Dla porównania, w tym samym czasie w województwie świętokrzyskim ubyło 21, a w warmińsko-mazurskim 15 bibliotek lub filii. Można więc uznać, że infrastruktura biblioteczna w województwie podlaskim nie odbiega znacząco od przeciętnej, a w niektórych aspektach – np. wielkości księgozbioru – znajduje się w krajowej czołówce (ponad 4 książki przypadające na mieszkańca, przy średniej dla wszystkich województw wynoszącej 3,4 woluminu). O wiele gorzej przedstawiają się jednak wskaźniki korzystania z bibliotek. Jeżeli wskaźnik korzystania z bibliotek zostanie ustalony jako liczba

czytelników na 1000 mieszkańców, to w latach 2015–2017 był on w województwie podlaskim najniższy. Pokazuje to tabela poniżej.

Tabela 5. Czytelnicy w bibliotekach publicznych na 1000 mieszkańców w latach 2015–2017

Województwo	Wskaźnik korzystania z bibliotek	Województwo	Wskaźnik korzystania z bibliotek
Małopolskie	195	Łódzkie	151
Mazowieckie	175	Wielkopolskie	149
Lubelskie	174	Lubuskie	147
Śląskie	171	Warmińsko-Mazurskie	142
Pomorskie	164	Zachodniopomorskie	139
Dolnośląskie	156	Świętokrzyskie	128
Opolskie	155	Kujawsko-Pomorskie	126
Podkarpackie	155	Podlaskie	121

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Wyniki w niej przedstawione pokazują również, że proste wskaźniki infrastrukturalne są w stanie zilustrować różnice w poziomie sektora kultury w poszczególnych regionach, ale nie muszą być one ściśle skorelowane z poziomem uczestnictwa w kulturze, w tym wypadku z korzystaniem z bibliotek. Na ich atrakcyjność nie musi wszak wpływać wyłącznie wielkość księgozbioru, lecz również jego jakość (np. liczba nowości), dodatkowa oferta kulturalna przygotowana przez pracowników biblioteki, jakość i dostępność sprzętu (np. komputerów), godziny pracy, jakość edukacji kulturowej w danym regionie i tym podobne czynniki. Warto więc w tym miejscu przyjrzeć się także innym wskaźnikom GUS, które dotyczą uczestnictwa w kulturze w województwie podlaskim.

O ile w ciągu ostatnich lat liczba bibliotek w Polsce spadała, to wzrastała liczba centrów, domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic, a więc instytucji, które powinny zaspokajać podstawowe potrzeby kulturalne społeczności lokalnych (dalej w tekście będą określane zbiorczo jako ośrodki kultury). W latach 2011–2017 liczba takich placówek wzrosła w Polsce o 14% (z 3708 w roku 2011 do 4230 w roku 2017). Dynamika przyrostu tego typu

placówek w województwie podlaskim była identyczna – odnotowano 14-procentowy wzrost: ze 158 placówek w 2011 r. do 181 w roku 2017. Tym samym w 2017 r. jedna tego typu placówka przypadała na nieco ponad 6,5 tys. mieszkańców regionu, co w porównaniu z innymi województwami jest wynikiem powyżej średniej. Ilustruje to tabela 6.

Tabela 6. Liczba mieszkańców przypadających na centrum, dom, ośrodek kultury, klub lub świetlicę w 2017 r.

Województwo	Liczba mieszkańców na instytucję	Województwo	Liczba mieszkańców na instytucję
Opolskie	4626	Kujawsko-Pomorskie	9136
Zachodniopomorskie	4987	Lubelskie	9450
Podkarpackie	5754	Świętokrzyskie	10144
Podlaskie	6544	Wielkopolskie	11148
Pomorskie	6980	Łódzkie	12199
Małopolskie	7503	Śląskie	12226
Dolnośląskie	8341	Lubuskie	12871
Warmińsko-Mazurskie	8797	Mazowieckie	18960

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Instytucje kultury mają m.in. obowiązek sprawozdawać liczbę imprez, które organizują, oraz odnotowywać liczbę ich uczestników. Takie wskaźniki należy traktować z pewną rezerwą, biorąc pod uwagę fakt, że poszczególne instytucje kultury prowadzą sprawozdawczość na różnym poziomie rzetelności. Poza tym nie oddają one całego obrazu życia kulturalnego, nie obejmując wielu wydarzeń, np. organizowanych przez podmioty komercyjne, pozarządowe i nieformalne. Niemniej porównanie wskaźników liczby wydarzeń i uczestników w poszczególnych regionach może dać ogólne wyobrażenie o bogactwie oferty kulturalnej oraz aktywności uczestników kultury. Tabela 7 pokazuje przeciętną roczną liczbę wydarzeń kulturalnych w poszczególnych regionach w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w latach 2015–2017.

Tabela 7. Średnioroczna liczba wydarzeń kulturalnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w okresie 2015–2017

Województwo	Liczba wydarzeń kulturalnych na 10 tys. mieszkańców	Województwo	Liczba wydarzeń kulturalnych na 10 tys. mieszkańców
Zachodniopomorskie	90	Lubelskie	59
Opolskie	80	Łódzkie	57
Małopolskie	80	Śląskie	55
Podlaskie	72	Świętokrzyskie	54
Pomorskie	68	Warmińsko-Mazurskie	54
Dolnośląskie	66	Kujawsko-Pomorskie	52
Lubuskie	65	Wielkopolskie	50
Podkarpackie	59	Mazowieckie	45

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Zgodnie z oczekiwaniami istnieje silna korelacja pomiędzy liczbą ośrodków kultury a liczbą oferowanych przez nie wydarzeń (wskaźnik korelacji r Pearsona = 0,71), województwo podlaskie znajduje się więc w czołówce liczby wydarzeń w przeliczeniu na mieszkańca. Województwo podlaskie charakteryzuje również wyraźnie większa liczba wydarzeń kulturalnych w porównaniu z innymi województwami Polski wschodniej, w których wskaźnik ten przyjmuje wartości zbliżone do 54–59 wydarzeń rocznie na 10 tys. mieszkańców. Warto zwrócić uwagę na widoczną przewagę nad województwem podkarpackim, mimo że jedna instytucja kultury przypada w tamtym regionie na znacząco mniejszą liczbę mieszkańców niż w podlaskim.

Wskaźniki GUS sugerują nie tylko wysoką liczbę organizowanych wydarzeń kulturalnych, ale również duże zainteresowanie odbiorców. W każdym roku z okresu 2015–2017 w sprawozdawanych wydarzeniach w województwie podlaskim wzięło udział ponad 1,4 mln uczestników. Oczywiście na tej podstawie nie można ustalić, jaką część z nich stanowili unikalni mieszkańcy regionu (jaki odsetek mieszkańców uczestniczył przynajmniej w jednym wydarzeniu, jaką część uczestników wydarzeń stanowią turyści spoza regionu), niemniej stosunek liczby uczestników

wydarzeń do liczby mieszkańców w badanym okresie wynosi 1,2 i jest najwyższy w Polsce. Dokładne zestawienie zostało zaprezentowane w tabeli 8.

Tabela 8. Uśredniony stosunek liczby uczestników wydarzeń kulturalnych do liczby mieszkańców województw w latach 2015–2017

Województwo	Stosunek liczby uczestników wydarzeń do liczby mieszkańców	Województwo	Stosunek liczby uczestników wydarzeń do liczby mieszkańców
Podlaskie	1,20	Lubelskie	0,93
Małopolskie	1,18	Wielkopolskie	0,92
Podkarpackie	1,16	Śląskie	0,86
Dolnośląskie	1,12	Pomorskie	0,86
Warmińsko-Mazurskie	1,11	Kujawsko-Pomorskie	0,74
Zachodniopomorskie	1,06	Opolskie	0,74
Lubuskie	1,03	Mazowieckie	0,67
Świętokrzyskie	0,97	Łódzkie	0,64

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Ostatnim z omówionych wskaźników Głównego Urzędu Statystycznego dotyczącego aktywności kulturalnej na poziomie województw będzie porównanie liczby masowych imprez artystyczno-rozrywkowych oraz ich uczestników w latach 2015–2017. W badanym okresie w województwie podlaskim organizowano ponad 120 takich wydarzeń każdego roku. Relatywizowany wskaźnik liczby imprez masowych w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców pokazuje, że tu również województwo podlaskie znajduje się w czołówce regionów. Dokładne zestawienie zostało pokazane w tabeli 9.

Tabela 9. Średnioroczna liczba artystyczno-rozrywkowych wydarzeń masowych w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców w okresie 2015–2017

Województwo	Liczba wydarzeń masowych na 100 tys. mieszkańców	Województwo	Liczba wydarzeń masowych na 100 tys. mieszkańców
Warmińsko-Mazurskie	10,9	Kujawsko-Pomorskie	7,7
Wielkopolskie	10,5	Opolskie	7,5
Podlaskie	10,5	Lubuskie	6,8
Zachodniopomorskie	9,7	Śląskie	6,4
Dolnośląskie	9,1	Lubelskie	6,3
Małopolskie	8,6	Świętokrzyskie	6,0
Pomorskie	8,4	Podkarpackie	5,8
Mazowieckie	7,9	Łódzkie	5,6

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Stosunek liczby uczestników wydarzeń masowych do liczby mieszkańców plasuje jednak województwo podlaskie o wiele niżej w rankingu. Pokazuje to tabela 10. Taki rozkład wyników sugeruje, że masowe wydarzenia artystyczno-rozrywkowe w regionie organizowane są w mniejszej skali lub dla ograniczonych (np. geograficznie) grup odbiorców. Ponadto poza województwem warmińsko-mazurskim, gdzie wskaźnik mogą wyraźnie podwyższać turyści uczestniczący w wydarzeniach masowych w sezonie letnim, pozycja województw Polski wschodniej jest niska i dość zbliżona do siebie (wartość wskaźnika w granicach 0,16–0,22).

Tabela 10. Uśredniony stosunek liczby uczestników masowych wydarzeń artystyczno-rozrywkowych do liczby mieszkańców województw w latach 2015–2017

Województwo	Stosunek liczby uczestników wydarzeń do liczby mieszkańców	Województwo	Stosunek liczby uczestników wydarzeń do liczby mieszkańców
Pomorskie	0,48	Warmińsko-Mazurskie	0,28
Zachodniopomorskie	0,38	Świętokrzyskie	0,22
Małopolskie	0,35	Podlaskie	0,21
Lubuskie	0,33	Łódzkie	0,20
Mazowieckie	0,31	Kujawsko-Pomorskie	0,19
Śląskie	0,29	Opolskie	0,18
Wielkopolskie	0,28	Lubelskie	0,17
Dolnośląskie	0,28	Podkarpackie	0,16

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Główny Urząd Statystyczny nie podaje informacji dotyczących tego, jak dużą część ze sprawozdawanych wydarzeń masowych stanowiły imprezy bezpłatne. Informuje natomiast, ilu było uczestników na wydarzeniach bezpłatnych oraz płatnych. W latach 2015–2017 aż 81,2% uczestników wydarzeń masowych w województwie podlaskim korzystało z imprez darmowych. Jest to najwyższy odsetek wśród wszystkich regionów w kraju (średnia dla wszystkich województw wynosi 56,1%, dla województw Polski wschodniej – 68,5%). Świadczyć to może o stosunkowo wąskiej ofercie płatnych imprez masowych w regionie – takich jak festiwale muzyczne czy filmowe, co jest istotne chociażby z perspektywy rozwoju turystyki kulturowej – bądź też o niskim potencjale ekonomicznym i kulturowym mieszkańców regionu, którzy starają się unikać uczestnictwa w płatnych wydarzeniach.

W tym miejscu warto przedstawić jeszcze jeden wskaźnik infrastruktury kultury, jakim jest liczba mieszkańców przypadających na 1 miejsce w kinach stałych. W latach 2011–2017 wskaźnik ten zmalał w Polsce o 14% – ze 155 osób na 1 miejsce w kinie w roku 2011 r. do 133 osób na 1 miejsce w 2017 r. Zmiana ta wiąże się w dużej mierze

z powstawaniem kin wielosalowych w dużych miastach, więc nie oznacza ona wprost zwiększenia dostępności kin dla mieszkańców wielu społeczności lokalnych. Niemniej pokazuje ona pewną dynamikę modernizacji i inwestycji kapitału prywatnego w sektor kultury, gdyż większość nowych kin w Polsce stanowią przedsięwzięcia prywatne. W województwie podlaskim wskaźnik miał podobną, 14-procentową dynamikę, a liczba osób na fotel kinowy zmniejszyła się z 203 w 2011 r. do 175 w 2017 r. (przy średniej 167 w pozostałych województwach Polski wschodniej). Należy jednak zwrócić uwagę, że spadek wskaźnika był zdecydowanie mniejszy niż w pozostałych województwach Polski wschodniej, które – wraz z pomorskim – są liderami tego procesu. W regionach tych wskaźnik zmalął w badanym okresie o 22% w podkarpackim i warmińsko-mazurskim, 25% w lubelskim i aż 38% w świętokrzyskim.

Tę część opisu kończy porównanie potencjału sektora komercyjnego kultury. Na podstawie dostępnych rejestrów przedsiębiorców (Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej, CEIDG) oraz Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) wyróżniono liczbę przedsiębiorstw zarejestrowanych w wybranych sekcjach związanych z działalnością kulturalną (90.01.Z Działalność związana z wystawianiem przedstawień artystycznych; 90.02.Z Działalność wspomagająca wystawianie przedstawień artystycznych; 90.03.Z Artystyczna i literacka działalność twórcza; 90.04.Z Działalność obiektów kulturalnych; 91.03.Z Działalność historycznych miejsc i budynków oraz podobnych atrakcji turystycznych) w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Porównano przy tym wszystkie województwa Polski wschodniej oraz województwo kujawsko-pomorskie, które – jak zwrócono uwagę wyżej – w niektórych aspektach charakteryzuje się wskaźnikami zbliżonymi do wskaźników województwa podlaskiego. Tabela 11 pokazuje, że w większości wskaźników województwo kujawsko-pomorskie ma wyraźną przewagę nad regionami Polski wschodniej. Na ich tle województwo podlaskie wypada przeciętnie lub powyżej przeciętnej,

najczęściej nieco słabiej od województwa lubelskiego, charakteryzującego się najlepszymi wskaźnikami w tej części kraju.

Tabela 11. Liczba zarejestrowanych przedsiębiorstw związanych z działalnością kulturalną w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców

	90.01.Z Działalność związana z wystawianiem przedstawień artystycznych	90.02.Z Działalność wspomagająca wystawianie przedstawień artystycznych	90.03.Z Artystyczna i literacka działalność twórcza	90.04.Z Działalność obiektów kulturalnych	91.03.Z Działalność historycznych miejsc i budynków oraz podobnych atrakcji turystycznych
kujawsko-pomorskie	9,29	6,81	9,20	2,90	1,87
Lubelskie	7,94	6,36	8,82	2,98	1,15
Podlaskie	7,46	6,02	8,26	2,62	0,91
warmińsko-mazurskie	7,12	6,39	7,76	2,39	0,97
świętokrzyskie	6,95	5,98	7,49	2,26	0,96
podkarpackie	6,15	4,87	7,44	1,89	1,21

Źródło: opracowanie własne, CEIDG.

Podsumowując porównanie wskaźników pomiędzy regionami, należy zwrócić uwagę na kilka faktów. Po pierwsze, województwo podlaskie, podobnie jak pozostałe województwa Polski wschodniej, charakteryzuje się niskimi nakładami na kulturę w budżetach gmin. Stosunkowo wysoki jest natomiast udział wydatków na kulturę w budżecie regionalnym, co wzmacnia pozycję samorządu wojewódzkiego jako (współ)twórcy regionalnych polityk kulturalnych. Po drugie, pomimo niskich nakładów na kulturę ilościowe wskaźniki podstawowej infrastruktury kultury (liczba bibliotek, ośrodków kultury) w województwie podlaskim nie odstają od innych części kraju i podążają w podobnym kierunku (zmniejsza się liczba bibliotek i filii, zwiększa ośrodków kultury i miejsc kinowych). Na tej podstawie można przypuszczać, że niskie nakłady na kulturę przy przeciętnej siatce infrastruktury kultury mogą

przyczyniać się do obniżania jakości oferty kulturalnej (poprzez np. niskie płace w instytucjach kultury zniechęcające do kreatywnej pracy, ograniczone możliwości rozwoju zawodowego, ograniczone możliwości organizacji wydarzeń kulturalnych). Potwierdzeniem takiej hipotezy mógłby być rozdźwięk pomiędzy infrastrukturą bibliotek a niskimi wskaźnikami czytelnictwa, chociaż w tym przypadku należy zwrócić uwagę również na dysproporcje wewnątrz województwa podlaskiego (co zostanie omówione w dalszej części tekstu). Wreszcie dynamika zwiększania się liczby miejsc kinowych może pokazywać, że podlaskie daje – chociażby w porównaniu z innymi regionami Polski wschodniej – stosunkowo małe możliwości prywatnych inwestycji w sektor kultury.

Wskaźniki kultury w województwie podlaskim

Analiza dostępnych statystyk publicznych oraz dokumentów urzędowych dotyczących kondycji kultury w województwie podlaskim w dużej mierze skupi się na ustaleniu źródeł i poziomu dysproporcji w sektorze kultury. Z punktu widzenia obecnie prowadzonej, jak i planowanej polityki kulturalnej istotne wydaje się ustalenie różnic w rozwoju kultury pomiędzy centrami – rozumianymi przede wszystkim jako największe miasta regionu – a peryferiami oraz określenie rozległości i charakteru obszarów peryferyjnych. Poza tym istotne będzie wskazanie na dysproporcje geograficzne. Województwo podlaskie należy do regionów bardzo zróżnicowanych, biorąc pod uwagę doświadczenia historyczne, przeszły podział administracyjny, strukturę etniczną i tym podobne czynniki. W związku z tym tam, gdzie będzie to zasadne, dane zostaną przedstawione w podziale na powiaty lub subregiony. Wymaga to krótkiego wyjaśnienia.

Powiaty jako jednostki samorządowe mają niewielki wpływ na tworzenie polityk kulturalnych, jednakże wydaje się, że bardzo istotna dla animowania lokalnego życia kulturalnego jest rola miast powiatowych. Są to ośrodki, które w wielu przypadkach posiadają bardziej rozbudowaną

infrastrukturę kultury – np. kina, muzea, galerie, sale widowiskowe, księgarnie – stanowiąc naturalne centra kultury dla mieszkańców okolicznych gmin. Poza tym część powiatów ma również swój odrębny, charakterystyczny profil demograficzny czy strukturę etniczną i religijną, co również jest istotne dla lokalnego życia kulturalnego. Jeśli natomiast chodzi o podregiony (nazywane w tekście zamiennie subregionami), Główny Urząd Statystyczny wyróżnia na obszarze województwa trzy: białostocki, suwalski i łomżyński. W niniejszym opracowaniu proponujemy jednak inny podział, który – zdaniem autorów – bardziej odpowiada specyfice sektora kultury. Opiera się on przede wszystkim na różnicach w przynależności administracyjnej obszarów w latach 1975–1999, odległości od miast na prawach powiatu oraz strukturze społeczno-demograficznej mieszkańców. Taka kategoryzacja, zastosowana wcześniej w badaniach stanu edukacji kulturowej w województwie podlaskim (Białous i in. 2016), zakłada podział na cztery subregiony: 1) białostocki – obejmujący miasto Białystok, powiaty: białostocki, moniecki, sokólski; 2) suwalski – obejmujący miasto Suwałki, powiaty: augustowski, sejneński, suwalski; 3) łomżyński – obejmujący miasto Łomżę, powiaty: łomżyński, kolneński, grajewski, zambrowski, wysokomazowiecki; 4) południowy – obejmujący powiaty: bielski, hajnowski, siemiatycki.

Innym rodzajem zróżnicowania, na które zostanie zwrócona uwaga w dalszej części tekstu, są typy gmin jako podstawowych jednostek samorządu terytorialnego odpowiedzialnych za organizowanie życia kulturalnego społeczności. Wiadomo, że gminy wiejskie, miejsko-wiejskie i miejskie oraz miasta na prawach powiatu różnią się znacznie, jeśli chodzi m.in. o wielkości budżetów, liczbę ludności i gęstość zaludnienia, stan infrastruktury, kapitał kulturowy mieszkańców itd. Przynajmniej w części przypadków zasadne jest więc porównywanie nie tylko obszarów wyróżnionych geograficznie, ale również gmin tego samego typu, położonych w różnych częściach województwa.

Część wskaźników omówionych poniżej będzie odnosić się do kwestii poruszonych już wyżej na poziomie regionów. Ma to na celu podkreślenie, że w niektórych aspektach związanych ze stanem sektora kultury województwo

podlaskie nie jest bynajmniej obszarem homogenicznym, ale pojawiają się istotne dysproporcje na poziomie subregionalnym lub pomiędzy poszczególnymi typami gmin.

Wydatki publiczne na kulturę w województwie podlaskim

W pierwszej kolejności zostanie zaprezentowane zestawienie wydatków na kulturę w gminach województwa podlaskiego w podziale na powiaty w latach 2015–2017 (zob. tabela 12). Nie pokazuje ono wyraźnych wzorów subregionalnych, niemniej warto zwrócić uwagę na charakter tego wskaźnika i jego znaczenie. Odsetki wydatków na kulturę w poszczególnych gminach każdego z powiatów zostały również zmierzone przy pomocy odchylenia standardowego, a więc miary statystycznej wskazującej, jak szeroko odsetki wydatków w konkretnych gminach odbiegają od średniej dla badanego obszaru. Wyższe odchylenie standardowe pojawiło się w niektórych powiatach z czołówki rankingu – przede wszystkim w powiatach siemiatyckim i białostockim. Wskazuje to na występowanie tam zarówno gmin liderów (oraz takich, które w badanym okresie inwestowały w infrastrukturę kultury), jak i „maruderów”. Tymczasem gminy powiatu hajnowskiego charakteryzowały się jednocześnie wysoką średnią, jak i niskim odchyleniem standardowym, co pokazuje, że na tym obszarze województwa wydatki budżetowe na kulturę są względnie wysokie. Odchylenie standardowe maleje zazwyczaj w przypadku powiatów o najniższej średniej, co wskazuje, że są to względnie homogeniczne obszary niskiego finansowania. Najlepszymi przykładami są tu gminy powiatów sokólskiego i monieckiego. W przypadku powiatu wysokomazowieckiego średnią wyraźnie zawyżają wydatki gminy Ciechanowiec. Bez niej średnie wydatki gmin na kulturę na obszarze tego powiatu wynosiłyby zaledwie 1,65%. Tam też leżą dwie gminy z najniższym w badanym okresie odsetkiem wydatków budżetowych na kulturę: Kobylin-Borzymy oraz Kulesze Kościelne (wydatki na poziomie niespełna 0,5%).

Tabela 12. Średni udział wydatków budżetowych gmin w Dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w latach 2015–2017

Powiat	Średni odsetek	Powiat	Średni odsetek
siemiatycki	3,90	Bielski	2,87
hajnowski	3,80	Sejneński	2,70
m. Suwałki	3,53	augustowski	2,67
białostocki	3,30	łomżyński	2,30
kolneński	3,00	Suwalski	2,30
zambrowski	2,97	Sokólski	2,23
moniecki	2,93	wysokomazowiecki	2,17
grajewski	2,90	m. Białystok	2,00
m. Łomża	2,87		

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Jednocześnie tabela 13 pokazuje, że przeciętny odsetek wydatków na kulturę w gminach zmienia się wraz z typem gminy. W gminach wiejskich wartość średniej i mediany (wartości środkowej) jest zbliżony i wynosi około 2,7% wydatków na kulturę w budżecie gminy. Średnia w gminach miejsko-wiejskich i miejskich jest wyższa i wynosi około 3,1%, co wiąże się z większą liczbą i potrzebami instytucji kultury w miastach. Warto jednak zwrócić uwagę na różnice pomiędzy wartościami średniej i mediany, szczególnie w przypadku gmin miejsko-wiejskich. W tym przypadku wartość średnia zawyżona została przez kilka gmin (Kleszczele, Michałowo, Tykocin, Ciechanowiec), których roczne wydatki na kulturę przekraczały nawet 5% budżetu. W przypadku gmin miejskich należy natomiast zwrócić uwagę na niski odsetek wydatków na kulturę w budżecie miasta Białegostoku. Jak zwrócono już uwagę w diagnozie białostockiej polityki kulturalnej (Celiński, Białous 2017), stolica województwa podlaskiego charakteryzuje się jednym z najniższych odsetków wydatków na kulturę – nie tylko wśród miast wojewódzkich, ale również wśród 100 największych miast w Polsce.

Tabela 13. Średni udział wydatków budżetowych gmin w Dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w poszczególnych typach gmin wobec wydatków ogółem w latach 2015–2017

	Średni odsetek	Mediana odsetka
Gminy wiejskie	2,74	2,67
Gminy miejsko-wiejskie	3,10	2,79
Gminy miejskie (w tym miasta na prawach powiatu)	3,12	3,27

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Uzupełnieniem informacji dotyczących wydatków na kulturę jest wskaźnik wydatków bieżących na kulturę w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2015–2017, co pokazuje tabela 14. Miara ta potwierdza, że relatywnie, w przeliczeniu na jednego mieszkańca, najwięcej środków na kulturę przeznaczają się w gminach powiatów siemiatyckiego i hajnowskiego oraz w Suwałkach. Na drugim biegunie znajdują się gminy powiatu wysokomazowieckiego i sokólskiego.

Tabela 14. Średnie wydatki bieżące na kulturę w budżetach gmin w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2015–2017 r.

Powiat	Wydatki na osobę [PLN]	Powiat	Wydatki na osobę [PLN]
m. Suwałki	174,4	białostocki	94,5
siemiatycki	138,7	augustowski	93,8
hajnowski	131,2	zambrowski	88,8
m. Łomża	127,1	suwalski	86,9
kolneński	108,4	bielski	83,9
sejneński	100,3	łomżyński	81,2
moniecki	98,6	sokólski	80,1
m. Białystok	96,8	wysokomazowiecki	74,3
grajewski	96,1		

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Ponownie widać różnice w średnich wydatkach bieżących na kulturę w przeliczeniu na jednego mieszkańca w poszczególnych typach gmin. Mediana (wartość średnia) wydatków w gminach wiejskich województwa podlaskiego w latach 2015–2017 wyniosła 88 PLN na mieszkańca. Wyższa

średnia, sięgająca blisko 100 PLN, w dużej mierze wynika ze stosunkowo wysokich wydatków niektórych gmin – szczególnie na obszarach zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe i etniczne. Można zakładać, że wynika to ze szczególnych potrzeb dbania o lokalne dziedzictwo kulturowe. W gminach, takich jak Dubicze Cerkiewne, Gródek, Narew, Narewka, Puńsk, roczne wydatki przekraczają poziom 150–200 PLN na jednego mieszkańca.

Wyraźną różnicę pomiędzy średnią i medianą wydatków w przypadku gmin miejsko-wiejskich tłumaczą przede wszystkim wysokie nakłady we wspomnianych już wyżej gminach Michałowo, Tykocin i Kleszczele (w przedziale 140–220 PLN). Najwyższe przeciętne wydatki na kulturę są w gminach miejskich, gdzie zarówno średnia, jak i mediana znajdują się na zbliżonym poziomie 113–117 PLN na mieszkańca rocznie. Na tym tle wyróżniają się przede wszystkim Suwałki, w których średnie wydatki w omawianym okresie wyniosły 174,4 PLN rocznie. Z drugiej strony – w Bielsku Podlaskim i Augustowie – plasowały się one na poziomie poniżej 80 PLN.

Tabela 15. Średnie wydatki bieżące na kulturę w budżetach gmin w przeliczeniu na mieszkańca według typów gmin w latach 2015–2017

	Średnie wydatki na osobę [PLN]	Mediana wydatków na osobę [PLN]
Gminy wiejskie	99,8	88,0
Gminy miejsko-wiejskie	103,2	94,4
Gminy miejskie (w tym miasta na prawach powiatu)	113,3	116,9

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Instytucje kultury w województwie podlaskim

Wiadomo, że oferta kulturalna nie jest dystrybuowana równomiernie na obszarze całego regionu. Na terenie każdej gminy województwa podlaskiego znajduje się przynajmniej jedna (najczęściej w formie centrum

biblioteczno-kulturalnego), a w większości przypadków dwie instytucje kultury (biblioteka publiczna oraz ośrodek kultury). Bogatsza oferta i infrastruktura (kina, teatry, galerie, sale widowiskowe itp.) charakteryzuje ośrodki miejskie, najczęściej na szczeblu stolic powiatów lub trzech miast na prawach powiatu. Ogólna liczba instytucji kultury w województwie podlaskim w 2018 r. według danych BDL GUS została przedstawiona w tabeli 16.

Tabela 16. Instytucje kultury w województwie podlaskim

Instytucje kultury	Liczba instytucji działających w województwie podlaskim w 2018 r. [szt.]
Muzea wraz z oddziałami	30
Centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	186
Biblioteki i filie	230
Kina	11
Teatry	7
Filharmonie	1
Galerie i salony sztuki	9

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Jak wspomniano wcześniej, istotna jest nie tylko liczba instytucji, ale także ich rozkład geograficzny, dostępność dla mieszkańców województwa. Kolejna tabela (tabela 17) pokazuje liczbę instytucji kultury z podziałem na poszczególne powiaty. W dalszej części zostaną omówione również inne wskaźniki dotyczące bibliotek oraz ośrodków kultury, dwóch najbardziej powszechnych typów instytucji kultury, tymczasem warto jednak zwrócić uwagę na obecność innego rodzaju podmiotów organizujących ofertę kulturalną: muzeów, kin, teatrów, filharmonii oraz galerii i salonów sztuki. Tabela 17 pokazuje, że są one skoncentrowane w trzech największych miastach regionu. Poza Białymstokiem, Łomżą lub Suwałkami znajduje się jedna instytucja, którą według kryteriów GUS można uznać za galerię lub salon sztuki (Zambrów), jeden teatr instytucjonalny (Supraśl), 5 kin i 18 muzeów bądź ich oddziałów. Część z tych instytucji znajduje się również w gminach

sąsiadujących z Białymstokiem (np. gminy: Supraśl, Choroszcz) i wydaje się, że mieszkańcy Białegostoku znajdują się wśród głównych grup ich odbiorców.

Tabela 17. Instytucje kultury w powiatach województwa podlaskiego

Powiat	Muzea wraz z oddziałami	Centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	Biblioteki i filie	Kina	Teatry	Filharmonie	Galerie i salony sztuki
augustowski	2	7	19	1	0	0	0
białostocki	4	23	31	1	1	0	0
Bielski	2	7	11	0	0	0	0
grajewski	0	18	9	1	0	0	0
hajnowski	2	30	13	0	0	0	0
kolneński	0	11	11	0	0	0	0
łomżyński	2	10	21	0	0	0	0
moniecki	0	11	12	0	0	0	0
sejneński	2	6	8	0	0	0	0
siemiatycki	2	6	13	0	0	0	0
sokólski	1	14	18	1	0	0	0
suwalski	0	13	16	0	0	0	0
wysokomazowiecki	1	7	16	0	0	0	0
zambrowski	0	3	6	1	0	0	1
m. Białystok	8	17	17	4	5	0	4
m. Łomża	1	2	5	1	1	1	2
m. Suwałki	3	1	4	1	0	0	2
łącznie	30	186	230	11	7	1	9

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Tabela 18 jeszcze raz prezentuje liczbę instytucji kultury, tym razem w poszczególnych subregionach, wraz z informacją, ilu mieszkańców zamieszkiwało dany obszar. Takie zestawienie wskazuje na niedostatek infrastruktury instytucjonalnej w południowej części województwa, jeśli chodzi o kina, teatry, filharmonie i galerie sztuki; z drugiej strony obszar ten charakteryzuje się dość dużym zagęszczeniem ośrodków kultury.

Tabela 18. Instytucje kultury w subregionach województwa podlaskiego

Subregion	Muzea wraz z oddziałami	Centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	Biblioteki i filie	Kina	Teatry	Filharmonie	Galerie i salony sztuki	Ludność w 2017 r. [tys.]
białostocki	13	65	78	6	6	0	4	553,5
łomżyński	4	51	68	3	1	1	3	302,2
suwalski	7	27	47	2	0	0	2	184,4
południowy	6	43	37	0	0	0	0	144,4
łącznie	30	186	230	11	7	1	9	1184,5

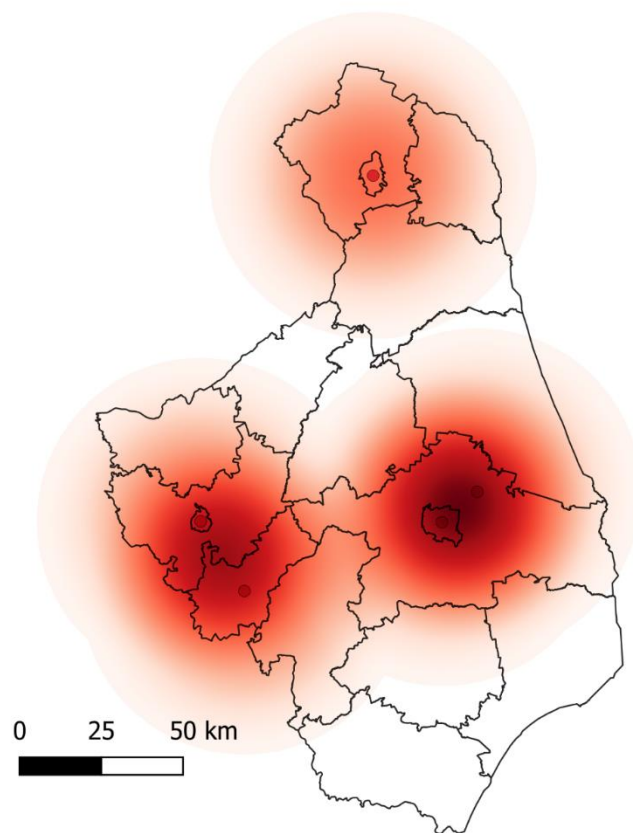
Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Odległość od infrastruktury kulturalnej może być jednym z podstawowych bodźców lub barier uczestnictwa w kulturze, albowiem każdy kilometr, jaki musi przebyć potencjalny uczestnik w drodze z domu do miejsca wydarzenia, wymaga nakładu czasu i pieniędzy. Powyżej pewnej granicy może się okazać, że odległość dzieląca uczestnika od instytucji kultury nie jest warta zachodu lub wręcz niemożliwa do przebycia. Mapy 1, 2 i 3 pokazują lokalizacje określonych typów instytucji kultury w województwie. Wokół nich rozrysowano koliste obszary o średnicy 50 km, jako umownej przestrzeni oddziaływania instytucji, przy czym kolory błędą, im większa jest odległość od wskazanej instytucji. Tego rodzaju przedstawienie graficzne jest oczywiście uproszczeniem, nieuwzględniającym m.in. siatki i jakości dróg w województwie oraz możliwości podróżowania transportem publicznym, pomijającym również możliwość obcowania z kulturą poprzez formułę objazdowych kin, teatrów itp. Niemniej mapy te wskazują obszary województwa podlaskiego, których mieszkańcy mają wyraźnie dalej do określonych typów instytucji, a więc ich uczestnictwo w niektórych wydarzeniach jest utrudnione. Autorzy diagnozy wychodzą z założenia, że kwestia przestrzennej dostępności oferty kulturalnej powinna być jednym

z kluczowych elementów polityki kulturalnej, w związku z czym powróci ona również w dalszych częściach opracowania.

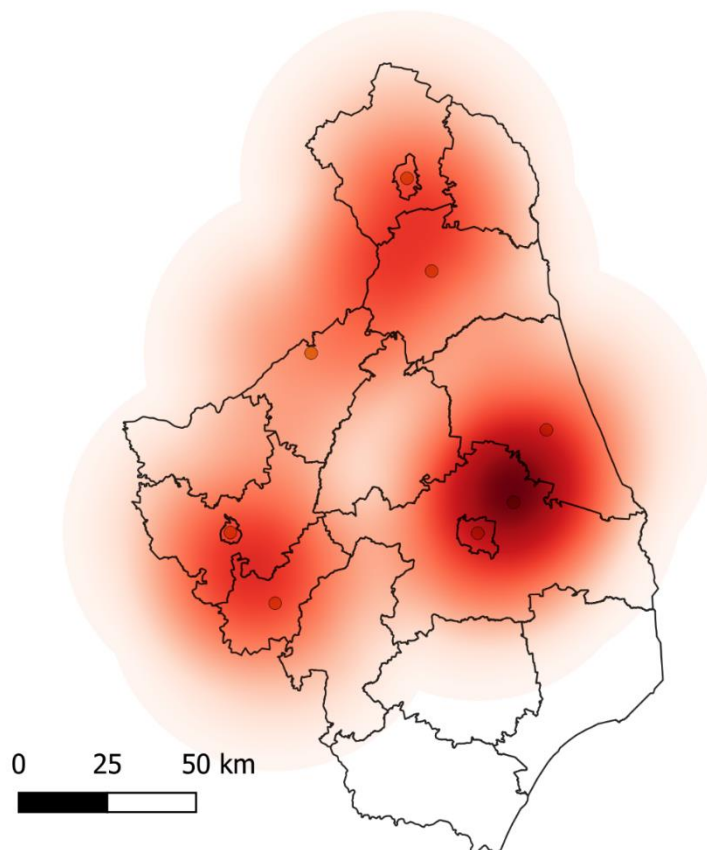
Poniższe mapy pokazują odległości od teatrów i galerii oraz kin stałych w województwie podlaskim. Jak zauważono wyżej, instytucje tego typu skupiają się obecnie w miastach na prawach powiatu oraz niektórych innych gminach miejskich, natomiast ich wyraźny niedobór widoczny jest na obszarze podregionu południowego.

Mapa 1. Teatry i galerie w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Mapa 2. Kina stałe w województwie podlaskim

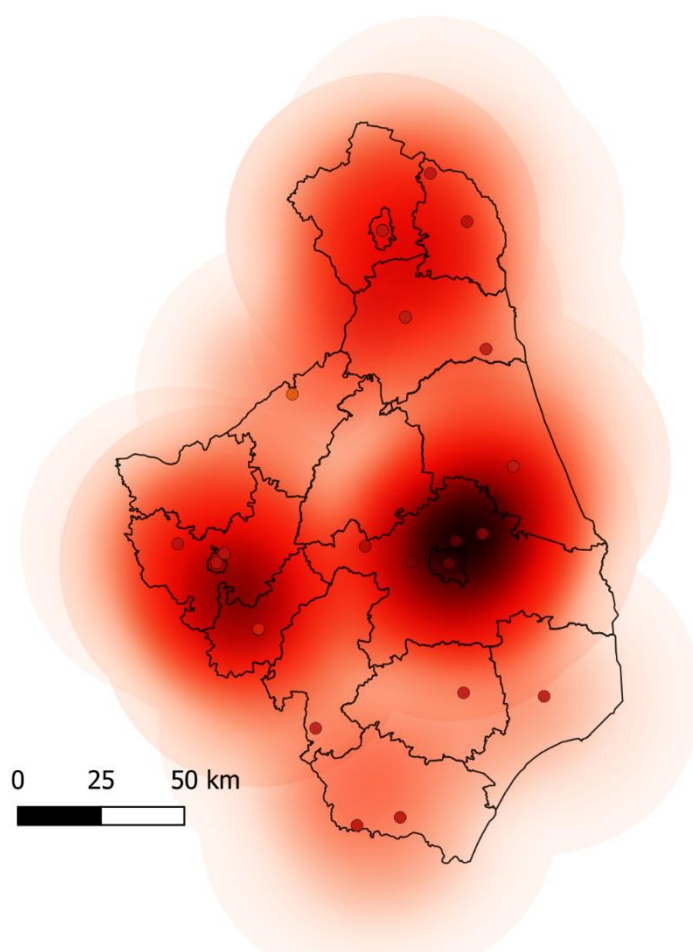
Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Bardziej równomiernie rozłożone są muzea i ich oddziały (dostępne w miejscowościach każdego z czterech subregionów) oraz księgarnie. Te ostatnie nie są instytucjami kultury w rozumieniu ustawy, ale autorzy uznali je za istotne elementy życia kulturalnego i – przynajmniej w niektórych przypadkach – podmioty aktywnie włączające się w promocję czytelnictwa. Ogólnopolska Baza Księgarń wskazuje, że sklepy tego typu znajdują się w 22 miejscowościach województwa podlaskiego, w tym we wszystkich miastach powiatowych.

Mapa 3 pokazuje nałożone na siebie zestawienie teatrów i galerii, kin stałych, muzeów oraz ich oddziałów. Natężenie koloru pokazuje więc w tym przypadku bliskość do różnego rodzaju instytucji kulturalnych. Nie jest zaskoczeniem, że największy komfort mają pod tym względem mieszkańcy Białegostoku oraz ościennych gmin, a także mieszkańcy Łomży i okolic

(szczególnie na osi Łomża–Zambrów) oraz Suwałk i okolic (z widoczną rolą ośrodków takich jak Sejny-Krasnogruda oraz Augustów). Ponownie można zauważyć, że mieszkańcy południowej części województwa są w najtrudniejszym położeniu, jeżeli chodzi o dostęp do infrastruktury kulturalnej (w przypadkach niektórych gmin najbliższym ośrodkiem dysponującym rozbudowaną infrastrukturą instytucjonalną jest położona w województwie lubelskim Biała Podlaska).

Mapa 3. Teatry, galerie, muzea i ich oddziały oraz kina stałe w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Poniżej zostaną przedstawione wskaźniki dotyczące dwóch najpowszechniejszych typów instytucji kultury, to jest bibliotek oraz ośrodków kultury. Dane GUS pokazują, że w 2017 r. w 118 gminach województwa podlaskiego działało łącznie 237 bibliotek wraz z filiami. Tabela 19 pokazuje liczbę mieszkańców poszczególnych powiatów przypadających na bibliotekę

lub filię. W większości przypadków – nie licząc trzech największych miast w województwie – wskaźnik plasuje się w przedziale 1,7–3,2 tys. mieszkańców na bibliotekę. Wyraźnie gorsze wskaźniki widoczne są na obszarze powiatów białostockiego, bielskiego, grajewskiego i zambrowskiego, przy czym w trzech ostatnich wskaźnik pogarszają miasta będące stolicami powiatów, natomiast w powiecie białostockim – gminy sąsiadujące ze stolicą województwa, przede wszystkim Wasilków, Juchnowiec Kościelny, Dobrzyniewo Duże. Ich bliskość wobec aglomeracji może wiązać się z mniejszą potrzebą utrzymywania rozbudowanej sieci filii bibliotecznych.

Tabela 19. Liczba mieszkańców przypadających na bibliotekę lub filię biblioteczną w 2017 r.

Powiat	Liczba mieszkańców	Powiat	Liczba mieszkańców
łomżyński	1762	moniecki	3155
Suwałski	2115	białostocki	4594
sejneński	2534	bielski	4619
kolneński	2583	grajewski	5309
siemiatycki	2824	m. Łomża	5736
Sokółski	2841	zambrowski	7338
hajnowski	2916	m. Suwałki	13911
augustowski	2933	m. Białystok	17488
wysokomazowiecki	3027		

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Warto porównać wskaźniki infrastruktury bibliotek ze wskaźnikami czytelnictwa. Przedstawione w tabeli 20 zestawienie liczby czytelników w bibliotekach publicznych przynosi kilka ważnych informacji. Po pierwsze, nie jest zaskoczeniem, że wysokimi wskaźnikami charakteryzują się miasta na prawach powiatu. Należy jednak przy tym zaznaczyć, że najlepsze pod tym względem w regionie Suwałki plasują się niemal dokładnie w połowie stawki dla wszystkich powiatów i miast na prawach powiatu w Polsce (jak zauważono wyżej, poziom korzystania z bibliotek jest w województwie podlaskim na najniższym poziomie). Po drugie, należy zaznaczyć wysoką pozycję powiatu hajnowskiego, szczególnie w kontekście wysokich wydatków na kulturę na tym obszarze. Na drugim końcu rankingu lokują się powiaty zambrowski

i wysokomazowiecki – oba znajdują się zresztą wśród pięciu powiatów o najgorszych wskaźnikach czytelnictwa w bibliotekach publicznych w całej Polsce, ponadto stosunkowo niskie odchylenia standardowe wskazują, że jest to problem obejmujący całe powiaty, a nie tylko pojedyncze gminy. Poza tym aż cztery z sześciu powiatów subregionu łomżyńskiego wykazuje najniższe wskaźniki korzystania z bibliotek w regionie. Istnieje umiarkowanie silna korelacja pomiędzy liczbą czytelników a nakładami budżetów gmin na kulturę (r Pearsona = 0,36), co sugeruje, że niedobór czytelników na tym obszarze przynajmniej częściowo można byłoby wiązać z brakiem inwestycji w lokalną kulturę.

Tabela 20. Czytelnicy w bibliotekach publicznych na 1 tys. mieszkańców w latach 2015–2017

Powiat	Wskaźnik korzystania z bibliotek	Powiat	Wskaźnik korzystania z bibliotek
m. Suwałki	157	suwalski	116
hajnowski	152	sejneński	107
m. Łomża	144	białostocki	97
m. Białystok	141	bielski	96
augustowski	136	grajewski	96
siemiatycki	127	kolneński	94
łomżyński	119	zambrowski	79
moniecki	117	wysokomazowiecki	72
sokólski	116		

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Kończąc wątek użytkowników bibliotek, należy dodać, że korzystanie z tych placówek jest o wiele częstszą praktyką w gminach miejskich. Dla porównania – średnia liczba czytelników na 1 tys. mieszkańców w gminach wiejskich województwa podlaskiego wynosi 92, w gminach miejsko-wiejskich – 98, a miejskich – 149. W tychże jednak również najniższy poziom czytelnictwa charakteryzuje Wysokie Mazowieckie (111) i inne miasta subregionu łomżyńskiego – Grajewo (111), Zambrów (117), Kolno (125), a także Bielsk Podlaski (113).

Kolejna tabela (21) pokazuje rozkład geograficzny i gęstość siatki ośrodków kultury w województwie podlaskim. W tym przypadku trudno jest odnaleźć wyraźne różnice subregionalne, chociaż ponownie należy zwrócić uwagę na gęstą siatkę ośrodków kultury w gminach powiatu hajnowskiego i rzadką w powiecie wysokomazowieckim oraz – przede wszystkim – zambrowskim (3 ośrodki kultury na badanym obszarze).

Tabela 21. Liczba mieszkańców przypadających na centrum, dom, ośrodek kultury, klub lub świetlicę w województwie podlaskim 2018 r.

Powiat	Liczba mieszkańców na instytucję	Powiat	Liczba mieszkańców na instytucję
hajnowski	1458	siemiatycki	7532
grajewski	2655	bielski	7918
suwalski	2766	wysokomazowiecki	8217
sejneński	3378	augustowski	8381
kolneński	3523	zambrowski	14676
moniecki	3728	m. Białystok	17488
sokólski	4871	m. Łomża	31546
łomżyński	5108	m. Suwałki	69554
białostocki	6391		

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

W tabeli 22 widać natomiast liczbę wydarzeń kulturalnych sprawozdawanych Głównemu Urzędowi Statystycznemu, które odbywały się każdego roku w okresie 2015–2017 na obszarze poszczególnych powiatów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Jak już wspomniano, do wskaźników dotyczących liczby wydarzeń i ich uczestników należy podchodzić z ostrożnością ze względu na różny poziom rzetelności podmiotów sprawozdających. Warto jednak z jednej strony zwrócić uwagę na zdecydowaną przewagę liczby wydarzeń na obszarze powiatów sejneńskiego i hajnowskiego. Z pewnością wynika to z faktu, że są to powiaty zamieszkiwane przez stosunkowo niewielką liczbę ludności (z podobnego faktu może wynikać stosunkowo dobry wynik powiatu kolneńskiego), ale również są to obszary zróżnicowane kulturowo oraz atrakcyjne turystycznie, co wpływa dodatnio na liczbę organizowanych wydarzeń. W przypadku powiatu sejneńskiego jest to także efektem działalności silnych

instytucji, takich jak Ośrodek Pogranicze czy Dom Kultury Litewskiej w Puńsku. Z drugiej strony po raz kolejny wskaźniki pokazują słabszą pozycję powiatów subregionu łomżyńskiego – cztery z nich znalazły się na ostatnich miejscach.

Tabela 22. Średnioroczna liczba wydarzeń kulturalnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w okresie 2015–2017

Powiat	Liczba wydarzeń kulturalnych na 10 tys. mieszkańców	Powiat	Liczba wydarzeń kulturalnych na 10 tys. mieszkańców
sejneński	235	suwalski	61
hajnowski	208	m. Białystok	55
kolneński	133	moniecki	54
augustowski	109	m. Suwałki	49
sokólski	82	wysokomazowiecki	48
siemiatycki	80	łomżyński	44
białostocki	79	zambrowski	30
grajewski	76	m. Łomża	20
bielski	70		

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Podobnie przedstawia się wskaźnik pokazujący stosunek liczby uczestników wydarzeń kulturalnych do liczby mieszkańców powiatów województwa podlaskiego (tabela 23). W czołówce ponownie znalazły się powiaty hajnowski i sejneński oraz powiat augustowski, co sugeruje, że istotną grupę uczestników kultury na części z tych obszarów stanowią turyści. W porównaniu z poprzednią tabelą słabsza jest z kolei pozycja powiatu kolneńskiego, co sugeruje, że duża część sprawozdawanych tam wydarzeń miała charakter kameralny, kierowany do wąskiego grona odbiorców, jak również – prawdopodobnie – wśród uczestników było stosunkowo mniej odbiorców z zewnątrz. Wśród powiatów o najniższych wynikach po raz kolejny znalazły się powiaty z obszaru subregionu łomżyńskiego oraz powiat suwalski (podczas gdy same Suwałki osiągnęły bardzo dobry wynik, jak można przypuszczać także dzięki dużym wydarzeniom kulturalnym, atrakcyjnym nie tylko dla suwalczan).

Tabela 23. Uśredniony stosunek liczby uczestników wydarzeń kulturalnych do liczby mieszkańców powiatów w latach 2015–2017

Powiat	Stosunek liczby uczestników wydarzeń do liczby mieszkańców	Powiat	Stosunek liczby uczestników wydarzeń do liczby mieszkańców
sejneński	2,82	bielski	1,00
hajnowski	2,41	moniecki	0,97
augustowski	2,33	białostocki	0,93
m. Suwałki	1,74	wysokomazowiecki	0,73
siemiatycki	1,53	suwalski	0,71
kolneński	1,26	grajewski	0,70
m. Białystok	1,19	zambrowski	0,68
sokólski	1,15	łomżyński	0,37
m. Łomża	1,09		

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Ostatnie omawiane wskaźniki GUS dotyczą liczby artystyczno-rozrywkowych imprez masowych oraz ich uczestników w województwie podlaskim w latach 2015–2017 (tabela 24). Naturalnie najwięcej takich wydarzeń odbywało się w badanym okresie w Białymstoku, a także w jego okolicach. Ogólnie w subregionie białostockim odbywało się średnio 49 wydarzeń rocznie (blisko 40% całości), podczas gdy w pozostałych rozkładały się one mniej więcej na podobnym poziomie: 29 wydarzeń w subregionie łomżyńskim, 27 wydarzeń w suwalskim, 20 – w południowym. Stosunkowo niewielką liczbę imprez masowych odnotowano w aktywnych kulturalnie gminach powiatu hajnowskiego.

Tabela 24. Średnioroczna liczba artystyczno-rozrywkowych wydarzeń masowych w okresie 2015–2017

Powiat	Liczba wydarzeń masowych [szt.]	Powiat	Liczba wydarzeń masowych [szt.]
m. Białystok	27	m. Łomża	5
siemiatycki	15	moniecki	4
białostocki	11	wysokomazowiecki	4
grajewski	11	hajnowski	3
augustowski	9	zambrowski	3
m. Suwałki	9	sejneński	3
sokólski	7	bielski	2
łomżyński	6	kolneński	0
suwalski	6		

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Wskaźnik liczby uczestników wydarzeń masowych do liczby mieszkańców okazał się najwyższy w powiecie siemiatyckim, gdzie miało miejsce stosunkowo dużo wydarzeń, a także w Suwałkach i powiecie augustowskim (przede wszystkim w samym Augustowie) – można przypuszczać, że również za sprawą uczestnictwa osób z zewnątrz (tabela 25).

Tabela 25. Uśredniony stosunek liczby uczestników masowych wydarzeń artystyczno-rozrywkowych do liczby mieszkańców powiatów w latach 2015–2017

Powiat	Stosunek liczby uczestników wydarzeń do liczby mieszkańców	Powiat	Stosunek liczby uczestników wydarzeń do liczby mieszkańców
siemiatycki	0,41	suwalski	0,18
m. Suwałki	0,36	białostocki	0,16
augustowski	0,32	łomżyński	0,15
m. Białystok	0,26	hajnowski	0,15
wysokomazowiecki	0,25	zambrowski	0,14
grajewski	0,24	moniecki	0,12
m. Łomża	0,23	bielski	0,09
sokólski	0,19	kolneński	0,00
sejneński	0,18		

Źródło: opracowanie własne, BDL GUS.

Wreszcie tabela 26 pokazuje zróżnicowanie liczby przedsiębiorstw działających w sektorze kultury, zarejestrowanych na obszarze poszczególnych powiatów, w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Wyniki przedstawione w tabeli 26 pokazują, że obszary, które charakteryzują się lepszymi wskaźnikami kultury instytucjonalnej, znajdują się również w czołówce zestawienia przedsiębiorstw, podczas gdy na obszarach o słabszych wskaźnikach działa relatywnie mniej przedsiębiorstw sektora kultury. Sugeruje to, że sektor prywatny nie wypełnia luk w miejscach, gdzie instytucje nie działają najbardziej aktywnie, ale raczej rozwija się równoległe do kultury instytucjonalnej.

Tabela 26. Liczba zarejestrowanych przedsiębiorstw związanych z działalnością kulturalną (PKD 90.01.Z–90.04.Z) w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców

Powiat	Liczba przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców	Powiat	Liczba przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców
m. Białystok	44,7	grajewski	13,7
m. Suwałki	30,5	wysokomazowiecki	11,9
hajnowski	30,4	suwalski	11,7
białostocki	28,7	kolneński	11,7
sejneński	21,4	sokólski	9,8
m. Łomża	20,2	zambrowski	9,1
siemiatycki	14,1	moniecki	8,8
bielski	14,0	łomżyński	7,5
augustowski	13,9		

Źródło: opracowanie własne, CDEIG, BDL GUS.

Podsumowując wskaźniki GUS dotyczące kondycji kultury w województwie podlaskim, należy zwrócić uwagę na kilka kwestii. Po pierwsze, infrastruktura kultury jest dość wyraźnie skoncentrowana w trzech największych ośrodkach województwa (Białystok, Suwałki, Łomża) oraz ich okolicach. W związku z tym mieszkańcy przede wszystkim południowej części regionu mogą mieć do niej utrudniony dostęp. Po drugie, obszary pozostające w oddaleniu od najważniejszych ośrodków miejskich charakteryzują duże dysproporcje wskaźników kultury. Jako skrajne przykłady

można wskazać z jednej strony gminy powiatów hajnowskiego i siemiatyckiego, z drugiej wysokomazowieckiego i zambrowskiego. Te pierwsze charakteryzują stosunkowo wysokie nakłady budżetowe na kulturę i wyróżniające się wskaźniki uczestnictwa w kulturze. Te drugie, odwrotnie – niskie nakłady gmin na zadania związane z kulturą oraz słabe wskaźniki uczestnictwa, w niektórych przypadkach, jak np. omawianej kwestii użytkowania bibliotek, należące do najgorszych w kraju. Wydaje się, że wskaźniki ilościowe pokazują względną słabość lokalnych instytucji kultury na obszarze subregionu łomżyńskiego. Po trzecie, wskaźniki dotyczące oferty i uczestnictwa w kulturze prezentują się relatywnie dobrze na obszarach zamieszkiwanych przez mniejszości lub atrakcyjnych turystycznie (np. powiat hajnowski, wschodnia część powiatu białostockiego, powiat sejneński, Suwalszczyzna). Należałoby uznać, że istotna rola podtrzymywania dziedzictwa kulturalnego w społecznościach lokalnych może być traktowana również jako potencjał turystyki kulturowej. Spostrzeżenie takie pozostaje zresztą w zgodzie ze Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 r. lub wcześniejszym Programem Rozwoju Turystyki i zagospodarowania turystycznego województwa podlaskiego w latach 2010–2015.

Wskaźniki polityki kulturalnej województwa podlaskiego

Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego dysponuje określonymi instrumentami, które pozwalają mu współtworzyć politykę kulturalną w regionie oraz wpływać na poziom rozwoju kultury. Do najważniejszych należą prowadzenie wojewódzkich instytucji kultury oraz różnorodne instrumenty finansowe. Poprzez konkursy na organizacje działań z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa wsparcie finansowe przekazywane jest organizacjom pozarządowym, które animują życie kulturalne w społecznościach lokalnych. Poprzez system stypendiów i nagród wspierani są twórcy oraz animatorzy kultury. Dotacje na prace renowacyjne czy budowlane przy zabytkach są jedną z najważniejszych form ochrony

materialnego dziedzictwa kulturowego. Poniżej zostaną opisane wskaźniki finansowe działań UMWP w okresie 2015–2018 (w niektórych przypadkach także w roku 2019). Uwaga została poświęcona przede wszystkim wydatkowanym kwotom oraz ich przestrzennej dystrybucji w regionie, jak również podmiotom z województwa podlaskiego, które ubiegały się o dofinansowanie.

Wojewódzkie instytucje kultury

Samorząd wojewódzki jest obecnie organizatorem następujących instytucji kultury: Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku, Teatr Wierszalin, Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki w Białymstoku, Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury w Białymstoku, Ośrodek Pogranicze – sztuk, kultur, narodów; Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku, Muzeum Podlaskie w Białymstoku, Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu, Podlaskie Muzeum Kultury Ludowej (jako samodzielna instytucja od 2016 r., w związku z czym w poniższych tabelach dane na jej temat nie będą dostępne dla roku 2015).

Jako Organizator samorząd przekazuje instytucjom dotacje pozwalające im prowadzić działalność kulturalną. Tabela 27 pokazuje wartości dotacji dla poszczególnych instytucji regionalnych w latach 2015–2018.

Tabela 27. Dotacje dla wojewódzkich instytucji kultury w latach 2015–2018

	2015 [mln PLN]	2016 [mln PLN]	2017 [mln PLN]	2018 [mln PLN]	średnio rocznie [mln PLN]
Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku	4,49	4,27	4,42	4,98	4,54
Teatr Wierszalin	0,65	0,65	0,66	0,70	0,66
Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki w Białymstoku	13,00	15,01	14,75	16,49	14,81
Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury w Białymstoku	3,36	3,82	3,91	3,93	3,75
Ośrodek Pogranicze – sztuk, kultur, narodów	1,51	1,56	1,59	0,65	1,33
Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku	9,36	9,60	10,00	10,34	9,83
Muzeum Podlaskie w Białymstoku	7,31	7,17	6,73	6,77	7,00
Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu	3,60	3,76	3,89	4,33	3,89
Podlaskie Muzeum Kultury Ludowej		0,57	6,55	2,91	3,34

Źródło: opracowanie własne, UMWP.

Kolejne tabele (28, 29, 30 i 31) przedstawiają niektóre ilościowe wskaźniki dotyczące działalności wojewódzkich instytucji kultury w latach 2015–2018. W większości przypadków w badanym okresie odnotowano wzrosty zarówno aktywności instytucji (mierzone przede wszystkim liczbą organizowanych wydarzeń), jak i liczby uczestników wydarzeń.

Tabela 28. Wybrane wskaźniki działalności teatrów oraz Opery i Filharmonii Podlaskiej w latach 2015–2018

	2015		2016		2017		2018	
	Liczba przedstawień	Liczba widzów [tys.]	Liczba przedstawień	Liczba widzów [tys.]	Liczba przedstawień	Liczba widzów [tys.]	Liczba przedstawień	Liczba widzów [tys.]
Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku	272	30,4	268	34,4	334	63,7	287	61,7
Teatr Wierszalin	82	4,0	102	8,1	118	11,0	107	7,7
	Liczba koncertów	Liczba widzów [tys.]	Liczba koncertów	Liczba widzów [tys.]	Liczba koncertów	Liczba widzów [tys.]	Liczba koncertów	Liczba widzów [tys.]
Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki w Białymstoku	118	63,6	166	75,9	151	71,3	160	81,8

Źródło: opracowanie własne, UMWP.

Tabela 29. Wybrane wskaźniki działalności WOAK oraz Ośrodka Pogranicze w latach 2015–2018

	2015		2016		2017		2018	
	Imprezy organizowane	Liczba uczestników [tys.]	Imprezy organizowane	Liczba uczestników [tys.]	Imprezy organizowane	Liczba uczestników [tys.]	Imprezy organizowane	Liczba uczestników [tys.]
Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury w Białymstoku	635	135,5	756	186,5	777	190,0	821	194,5
Ośrodek Pogranicze – sztuk, kultur, narodów	722	34,0	558	41,5	916	79,9	696	65,1

Źródło: opracowanie własne, UMWP.

Tabela 30. Wybrane wskaźniki działalności Książnicy Podlaskiej w latach 2015–2018

	2015		2016		2017		2018	
	Liczba użytkowników [tys.]	Liczba wypożyczeń [tys.]	Liczba użytkowników [tys.]	Liczba wypożyczeń [tys.]	Liczba użytkowników [tys.]	Liczba wypożyczeń [tys.]	Liczba użytkowników [tys.]	Liczba wypożyczeń [tys.]
Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku	41,2	770,0	41,7	787,5	43,4	821,0	44,4	875,2

Źródło: opracowanie własne, UMWP.

Tabela 31. Wybrane wskaźniki działalności muzeów w latach 2015–2018

	2015	2016	2017	2018
	Liczba zwiedzających [tys.]	Liczba zwiedzających [tys.]	Liczba zwiedzających [tys.]	Liczba zwiedzających [tys.]
Muzeum Podlaskie w Białymstoku	205,6	188,1	155,0	141,1
Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu	24,1	25,2	23,8	30,1
Podlaskie Muzeum Kultury Ludowej		3,0	4,5	13,4

Źródło: opracowanie własne, UMWP.

Poniżej zostanie zaprezentowana tabela (32) pokazująca przychody z działalności instytucji kultury w badanym okresie. W tym czasie większość instytucji odnotowało wzrost przychodów – największy (mierzony w złotówkach) miał miejsce w Teatrze im. Aleksandra Węgierki. Roczne przychody Opery i Filharmonii Podlaskiej oscylowały rok do roku w przedziale 14,5–16,8 mln PLN, a Wojewódzkiego Ośrodka Animacji Kultury w przedziale 1,03–1,16 mln PLN. Przychody Muzeum Podlaskiego spadły w okresie 2016–2018 z poziomu blisko 2,3 mln PLN do około 1,8 mln PLN, ale w dużym stopniu należy wiązać to z wyodrębnieniem się w 2016 r. Podlaskiego Muzeum Kultury Ludowej.

Tabela 32. Przychody z działalności wojewódzkich instytucji kultury w latach 2015–2018

	2015 [mln PLN]	2016 [mln PLN]	2017 [mln PLN]	2018 [mln PLN]
Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku	1,62	1,83	2,53	3,11
Teatr Wierszalin	0,17	0,34	0,49	0,43
Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki w Białymstoku	16,80	15,69	14,50	15,81
Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury w Białymstoku	1,07	1,06	1,16	1,03
Ośrodek Pogranicze – sztuk, kultur, narodów	0,07	0,12	0,16	0,24
Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku	1,86	1,98	2,15	2,47
Muzeum Podlaskie w Białymstoku	2,25	2,28	1,92	1,79
Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu	0,65	1,09	1,10	1,32
Podlaskie Muzeum Kultury Ludowej		0,04	0,25	0,41

Źródło: opracowanie własne, UMWP.

Konkursy w sferze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego

Tabela 33 przedstawia przeciętne kwoty przeznaczane przez UMWP na działania w sferze kultury w okresie 2015–2018. Można zauważyć, że średnia kwota udzielanej dotacji w okresie 2015–2018 rosła, chociaż mediana (wartość środkowa) pozostawała w tym czasie poniżej średniej (na poziomie 5–6 tys. PLN). Oznacza to, że stopniowo wzrastały kwoty dotacji dla największych wniosków. Jak widać, 10% najwyżej dofinansowanych wniosków (90 centyl) otrzymało w 2015 r. 10 tys. PLN, podczas gdy w roku 2018 było to 19 tys. PLN.

Tabela 33. Dotacje w ramach konkursów w sferze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego

Rok	Średnia kwota dotacji [PLN]	Kwota najmniejszej dotacji [PLN]	Mediana dotacji [PLN]	90 centyl dotacji [PLN]	Kwota najwyższej dotacji [PLN]
2015	5832,6	1500	5000	10000	28000
2016	7251,5	1500	5000	10000	68000
2017	7240,0	2200	5000	13600	30000
2018	8468,1	1800	6000	19000	40000

Źródło: opracowanie własne, UMWP.

Bardzo istotną kwestią jest geograficzna dystrybucja tych środków. Na podstawie danych adresowych organizacji, które znalazły się na listach rankingowych oraz podstawowych informacji o wnioskowanych działaniach, można było ustalić, jakie środki zostały przeznaczone na realizację działań w poszczególnych powiatach. Tabela 34 przedstawia przeliczenie tych kwot z lat 2015–2018 na głowę mieszkańca. Warto zwrócić uwagę, że rozkład środków, a szczególnie wartości skrajne, przypominają omówione wyżej wskaźniki finansowania kultury w budżetach gmin. Z jednej strony znajduje się obszar powiatu hajnowskiego, gdzie na każdego mieszkańca przypadło blisko 16 PLN dotacji, z drugiej – powiaty subregionu łomżyńskiego: wysokomazowiecki, grajewski, gdzie kwota dotacji na głowę mieszkańca liczona jest w groszach lub, jak w przypadku powiatu zambrowskiego, wynosi zero. Sugeruje to niską aktywność sektora kultury w tej części województwa, która nie tylko zмага się z niskim wsparciem budżetów gminnych, ale również nie pozyskuje (nie ubiega się lub ubiega się nieskutecznie) o środki z budżetu wojewódzkiego. Oczywiście nie oznacza to, że w tych społecznościach lokalnych nic się w sferze kultury nie dzieje, choć prawdopodobnie dzieje się mniej niż na obszarach charakteryzujących się wysokimi wartościami wskaźników. Żywa kultura wymyka się jednak prostym wskaźnikom. To ważne spostrzeżenie dla podmiotów prowadzących politykę kulturalną, ponieważ pokazuje, że zrozumienie życia kulturalnego w jego złożoności wymaga również refleksji innego rodzaju, wychodzącej poza wskaźniki ilościowe.

Więcej na ten temat znaleźć można w rozdziale 3, poświęconym warsztatom badawczym.

Tabela 34. Kwoty umów z organizacjami pozarządowymi z poszczególnych powiatów zawarte przez UMWP w latach 2015–2018 w przeliczeniu na mieszkańców powiatów

Powiat	Suma na mieszkańca	Powiat	Suma na mieszkańca
hajnowski	15,92	siemiatycki	1,50
sejneński	6,99	łomżyński	1,12
m. Białystok	5,92	augustowski	0,71
bielski	4,01	kolneński	0,40
sokółski	3,40	suwalski	0,25
białostocki	2,19	wysokomazowiecki	0,23
moniecki	2,15	grajewski	0,23
m. Łomża	1,81	zambrowski	0,00
m. Suwałki	1,65		

Źródło: opracowanie własne, UMWP.

Można przyjąć robocze założenie, że liczba zawartych z UMWP umów jest proporcjonalna do liczby organizacji pozarządowych, które działają w społecznościach lokalnych i ubiegają się o pozyskanie środków zewnętrznych. Innymi słowy, im więcej organizacji stara się o pozyskanie środków, tym większa szansa, że któraś osiągnie sukces. W tabeli 35 widać zestawienie liczby organizacji zarejestrowanych w poszczególnych powiatach, które z powodzeniem ubiegały się o środki w ramach konkursów UMWP oraz wskaźnik pokazujący, jak duża liczba mieszkańców przypada na jedną wspartą organizację. Można zauważyć, że największa aktywność, liczona wskaźnikiem liczby mieszkańców powiatu przypadającej na organizację, która przynajmniej raz otrzymała dofinansowanie w ramach konkursów UMWP w latach 2015–2018, charakteryzuje powiaty, w których widoczna jest m.in. aktywność organizacji animujących kultury mniejszości (etnicznych, religijnych) oraz w Białymstoku, gdzie działa największa liczba organizacji pozarządowych. Na drugim biegunie znajdują się powiaty należące dawniej do województwa łomżyńskiego (zambrowski, wysokomazowiecki, grajewski, kolneński), skąd tylko pojedyncze organizacje pozyskiwały środki na działania kulturalne.

Tabela 35. Liczba organizacji pozarządowych z poszczególnych powiatów, które otrzymały dofinansowanie UMWP w latach 2015–2018 w ramach konkursów

Powiat	Liczba wspartych organizacji	Liczba mieszkańców na wspartą organizację	Powiat	Liczba wspartych organizacji	Liczba mieszkańców na wspartą organizację
hajnowski	16	2734	siemiatycki	5	9038
sejneński	7	2896	łomżyński	5	10217
m. Białystok	100	2973	suwalski	3	11985
bielski	14	3959	moniecki	3	13670
sokólski	16	4262	kolneński	2	19374
m. Łomża	14	4968	grajewski	2	23891
m. Suwałki	11	5736	wysokomazowiecki	2	28758
białostocki	23	6391	zambrowski	0	
augustowski	7	8381			

Źródło: opracowanie własne, UMWP.

Oczywiście przyczyny omówionych wyżej dysproporcji mogą być rozmaite. Mogą one wynikać ze słabości sektora pozarządowego w danej społeczności, ale również np. ze świadomie realizowanego modelu działań, który nie wymaga ubiegania się o środki ze źródeł wojewódzkich. Czy da się je ustalić na podstawie danych zastanych? Trudno byłoby stworzyć rzetelną bazę wszystkich organizacji pozarządowych rzeczywiście zajmujących się kulturą w województwie podlaskim chociażby ze względu na fakt, że część zarejestrowanych organizacji jest w praktyce nieaktywna, podczas gdy inne mogą deklorować w statucie zainteresowanie sprawami kultury, ale w rzeczywistości ich nie realizować. Niemniej jeśli przyjąć za wskaźnik liczbę wszystkich organizacji pozarządowych zarejestrowanych na obszarze danego powiatu, to można założyć, że wskaże on na różnice kondycji sektora pozarządowego w poszczególnych społecznościach lokalnych. Z tej perspektywy niektóre powiaty dawnego województwa łomżyńskiego charakteryzują się relatywnie najsłabszym potencjałem trzeciego sektora. W powiecie grajewskim na jedną (jakąkolwiek) zarejestrowaną organizację

pozarządową przypada 408 mieszkańców, w powiecie kolneńskim – 451 mieszkańców, w powiecie zambrowskim – 537 mieszkańców – i są to najgorsze pod tym względem wyniki wśród powiatów w województwie podlaskim (w zestawieniu nie wzięto pod uwagę miast na prawach powiatu). Można więc założyć, że ogólna słabość sektora przejawia się również w sferze organizacji kulturalnych.

Tymczasem w powiecie wysokomazowieckim jedna organizacja pozarządowa przypada na 338 mieszkańców, co jest wynikiem przeciętnym dla województwa i zbliżonym np. do powiatów bielskiego czy augustowskiego, które pozyskują zauważalnie więcej środków. Można więc domniemywać, że w przypadku organizacji z tej części województwa w jakimś przynajmniej stopniu jest kwestia przyjętego modelu działania, w którym UMWP nie jest kluczowym źródłem pozyskiwania środków na działania kulturalne.

Stypendia i nagrody

Innym narzędziem prowadzenia polityki kulturalnej są stypendia Marszałka Województwa Podlaskiego w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania kultury i opieki nad zabytkami. W latach 2015–2019 stypendia w kwocie 6 tys. PLN miesięcznie wypłacano przez okres 6 lub 12 miesięcy. Programem stypendialnym objęto łącznie 79 osób, co pokazuje tabela 36.

Tabela 36. Stypendia Marszałka Województwa Podlaskiego w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania kultury i opieki nad zabytkami

Rok	Stypendia półroczne [szt.]	Stypendia roczne [szt.]
2015	7	7
2016	8	8
2017	7	8
2018	8	8
2019	8	10

Źródło: opracowanie własne, UMWP.

Corocznie przyznawano również nagrody Marszałka Województwa Podlaskiego za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury. Zestawienie nagród pokazuje tabela 37.

Tabela 37. Nagrody Marszałka Województwa Podlaskiego za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury

Rok	Liczba nagrodzonych	Kwota nagród [PLN]
2015	6	6000
2016	5	11000
2017	7	7000
2018	6	8000

Źródło: opracowanie własne, UMWP.

Wsparcie ochrony zabytków

Za narzędzie umożliwiające sprawowanie opieki nad regionalnym dziedzictwem kulturowym uznać można także dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. W latach 2015–2018 przeznaczono łącznie na ten cel ok. 2,8 mln PLN. W tym okresie dofinansowano 118 wniosków. Tabela 38 pokazuje średnie kwoty pozyskiwane na prace przy zabytkach. We wspomnianym okresie wynosiły one przeciętnie około 21–25 tys. PLN.

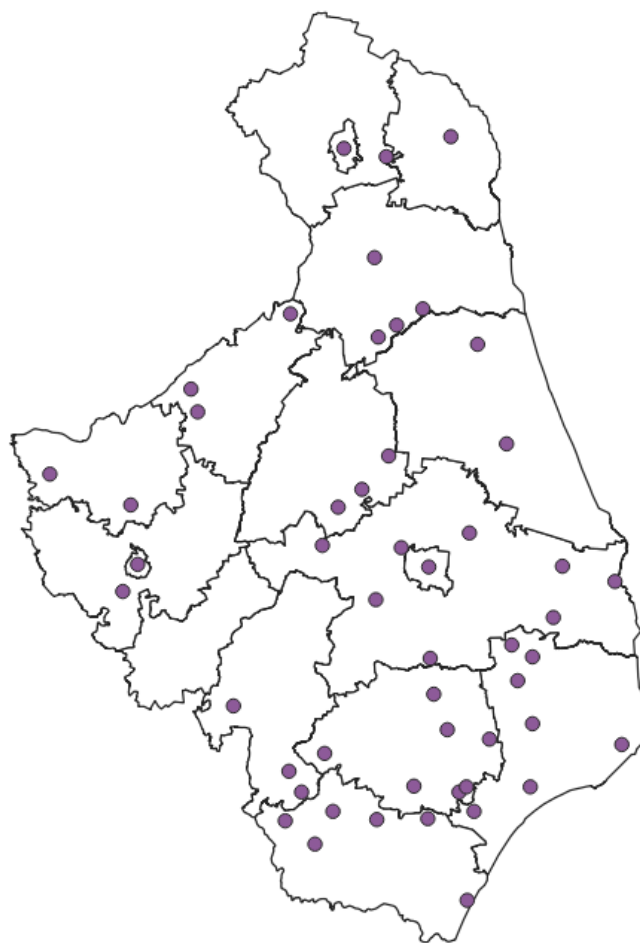
Tabela 38. Kwoty dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków w latach 2015–2018

Rok	Średnia kwota dotacji [tys. PLN]	Mediana dotacji [tys. PLN]
2015	21,6	17,5
2016	23,7	21,5
2017	25,0	33,0
2018	24,4	22,5
Łącznie	23,4	22,5

Źródło: opracowanie własne, UMWP.

Wśród wnioskodawców na dotacje dominowały parafie rzymskokatolickie (60) oraz prawosławne (27), a w dalszej kolejności inne związki wyznaniowe lub organizacje kościelne (13), samorządy (5) oraz inne podmioty, m.in. organizacje pozarządowe i osoby fizyczne (łącznie 13). Mapa 4 pokazuje wszystkie miejscowości, w których znajdują się zabytki objęte dotacjami w latach 2015–2018 na tle podziału administracyjnego na powiaty.

Mapa 4. Miejscowości, w których znajdują się zabytki objęte dotacjami w latach 2015–2018

Źródło: opracowanie własne, UMWP.

Mapa pokazuje, że środki na wsparcie zabytków były rozdysponowane dość równomiernie w skali województwa. Dotowane zabytki znajdują się na obszarze wszystkich powiatów z wyjątkiem zambrowskiego. Największe zagęszczenie wspieranych zabytków można zauważyć w południowo-wschodniej części województwa (np. powiaty bielski, siemiatycki, hajnowski),

co częściowo wiąże się z faktem, że na tym obszarze w istotnym stopniu pracami były obejmowane nie tylko zabytki świeckie i świątynie katolickie, ale również zabytki prawosławia. Wśród dotowanych zabytków 62,7% było zlokalizowanych na terenach wiejskich – wnioski te uzyskały 63,1% z ogólnej puli dotacji.

Rozdział 2. Oferta kulturalna z perspektywy mieszkańców województwa

Analiza danych zastanych pozwoliła ustalić skalę dysproporcji wskaźników kultury oraz zróżnicowany stan infrastruktury kulturalnej w województwie. Dysproporcje te z pewnością przekładają się na doświadczenia uczestników kultury – ich możliwości korzystania z oferty, częstotliwość udziału w wydarzeniach, ich ocenę. W dalszej części opracowania znaleźć można opis wyników badania kwestionariuszowego, skierowanego do mieszkańców województwa podlaskiego, w tym również do osób zaangażowanych w tworzenie oferty kulturalnej. Wyniki pozwolą ustalić, w jaki sposób ogólne ramy pola kultury – np. działania instytucji i innych ważnych podmiotów tworzących ofertę – przekładają się na praktyki kulturowe, które zwykło się określać mianem uczestnictwa w kulturze.

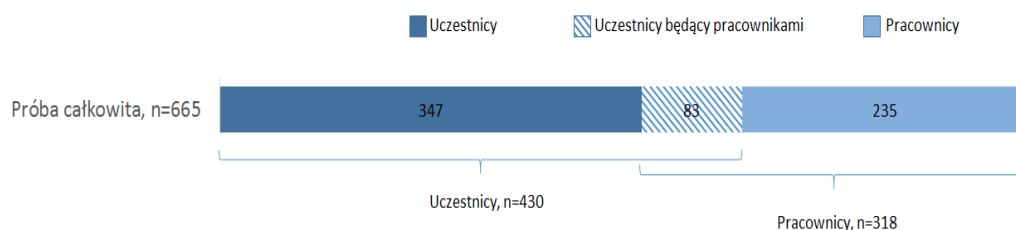
Uczestnicy badania – opis demograficzny

W ilościowej części diagnozy wykorzystano technikę CAWI, to jest kwestionariuszy internetowych do samodzielnego wypełnienia przez respondentów. Link do elektronicznej ankiety dystrybuowany był poprzez informacje na stronach internetowych i w serwisach społecznościowych organizatorów badania oraz innych podmiotów zajmujących się kulturą, jak również poprzez stworzone z dostępnych adresów e-mail bazy danych podmiotów zaangażowanych w polu kultury w województwie podlaskim. Dywersyfikacja sposobów poszukiwania uczestników badania służyła zapewnieniu jak najwyższego stopnia losowości. Dodatkowo należy

zaznaczyć, że dobór uczestników diagnozy miał charakter celowy. Udział w ankiecie był dobrowolny i anonimowy, ale dopuszczal jedynie osoby, które interesowały się kulturą i uczestniczyły w wydarzeniach kulturalnych – zatem przypuszczalnie jednostki lepiej zorientowane, poinformowane lub – z drugiej strony osoby – które zajmowały się kulturą od strony organizacyjnej, będące pracownikami instytucji kultury lub organizacji działających na rzecz kultury w województwie podlaskim.

Ankietę realizowano w okresie od maja do listopada 2019 r. Do badania przystąpiły 1282 osoby, natomiast 665 mieszkańców województwa podlaskiego wypełniło ankiety w całości. Co ważne, w ramach badania zdefiniowano dwie kategorie osób mających styczność z kulturą, każda z nich miała do wypełnienia nieco inną wersję ankiety. Pierwszą z kategorii stanowili mieszkańcy województwa podlaskiego, którzy określili się jako uczestnicy wydarzeń kulturalnych – w raporcie nazywani skrótowo „uczestnikami” (n=430). Drugą kategorię stanowili respondenci, którzy zaznaczyli odpowiedź „jestem pracownikiem instytucji kultury / organizacji zajmującej się kulturą” – w raporcie określani jako „pracownicy” (n=318). Dodatkowo obie kategorie nie są rozłączne, gdyż pomimo pracy w instytucji kultury respondenci mogli również deklarować się jako uczestnicy wydarzeń kulturalnych. Osób, które wskazały obie kategorie, było 83. Rozkład poszczególnych kategorii prezentuje wykres 1.

Wykres 1. Struktura próby. Liczebność w podziale na uczestników kultury i pracowników instytucji kultury / organizacji zajmujących się kulturą

Źródło: badanie CAWI.

W dalszej części raportu odpowiedzi badanych będą również dzielone na kategorie ze względu na podregiony (białostocki, łomżyński, suwalski i południowy), stworzone na podstawie agregacji powiatów (wyjaśnienie

podziału na podregiony można znaleźć w rozdziale 1). Tabela 39 prezentuje ten podział wraz z liczbą respondentów. Z racji anonimowości gwarantowanej badanym pytanie o miejscowość, które było następnie rekodowane do poziomów powiatu i subregionu, było dobrowolne. 14 respondentów nie udzieliło na nie odpowiedzi, stąd liczebność próby całkowitej nie odpowiada liczbie ankietowanych w poszczególnych powiatach i subregionach.

Tabela 39. Liczebność respondentów w poszczególnych powiatach oraz subregionach

		Próba całkowita		Podregiony							
				białostocki		łomżyński		suwalski		południowy	
				N	%	N	%	N	%	N	%
białostocki	Białystok	335	50,4	335	78,5						
	białostocki	62	9,3	62	14,5						
	moniecki	11	1,7	11	2,6						
	sokólski	19	2,9	19	4,4						
łomżyński	Łomża	35	5,3			35	39,8				
	grajewski	19	2,9			19	21,6				
	kolneński	9	1,4			9	10,2				
	łomżyński	5	0,8			5	5,7				
	wysokomazowiecki	14	2,1			14	15,9				
	zambrowski	6	0,9			6	6,8				
suwalski	Suwałki	21	3,2					21	32,8		
	augustowski	22	3,3					22	34,4		
	sejneński	13	2,0					13	20,3		
	suwalski	8	1,2					8	12,5		
południowy	bielski	30	4,5							30	41,7
	hajnowski	25	3,8							25	34,7
	siemiatycki	17	2,6							17	23,6
łącznie		651	100	427	100	88	100	64	100	72	100

Źródło: badanie CAWI.

Tabela 40 przedstawia rozkład liczebności badanych uczestników w poszczególnych subregionach.

Tabela 40. Liczebność uczestników w subregionach

	Subregiony – uczestnicy							
	białostocki		łomżyński		suwalski		południowy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
uczestnicy	325	76,1	32	36,4	41	64,1	27	37,5
uczestnicy będący pracownikami	149	34,9	62	70,5	39	60,9	57	79,2
łącznie	427	100	88	100	64	100	72	100

Źródło: badanie CAWI.

Tabela 41 prezentuje natomiast rozkład liczebności badanych pracowników w poszczególnych subregionach.

Tabela 41. Liczebność pracowników w subregionach

	Subregiony – pracownicy							
	białostocki		łomżyński		suwalski		południowy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
pracownicy będący uczestnikami	47	31,5	6	9,7	16	41,0	12	21,1
pracownicy	149	100,0	62	100,0	39	100,0	57	100,0
łącznie	149	100	62	100	39	100	57	100

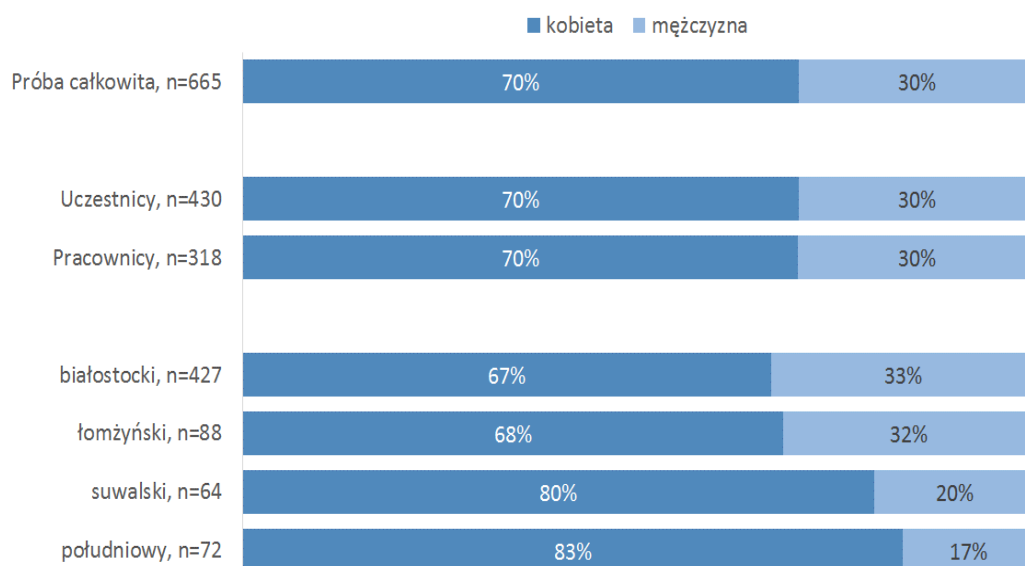
Źródło: badanie CAWI.

Poniżej dokonana zostanie analiza uczestników badania ze względu na zmienne demograficzne, takie jak: płeć, wiek, poziom wykształcenia, sytuacja gospodarstwa domowego, sytuacja zawodowa oraz miejsce zamieszkania.

Biorąc pod uwagę pierwszą zmienną demograficzną, jaką jest płeć (wykres 2), zauważalny jest nierównomierny rozkład wartości w próbie całkowitej. Istotnie więcej było kobiet (70%) aniżeli mężczyzn (30%) – zarówno w grupie uczestników, jak i pracowników sektora kultury. Biorąc pod uwagę subregiony, tj. suwalski i południowy, skrzywienie jest jeszcze

wyraźniejsze. Taki rozkład płci nie powinien zaskakiwać, wiadomo bowiem, że sektor kultury w Polsce jest sfeminizowany, kobiety statystycznie częściej niż mężczyźni korzystają z oferty kulturalnej. Wątek ten zostanie częściowo rozwinięty w rozdziale 3.

Wykres 2. Płeć respondentów

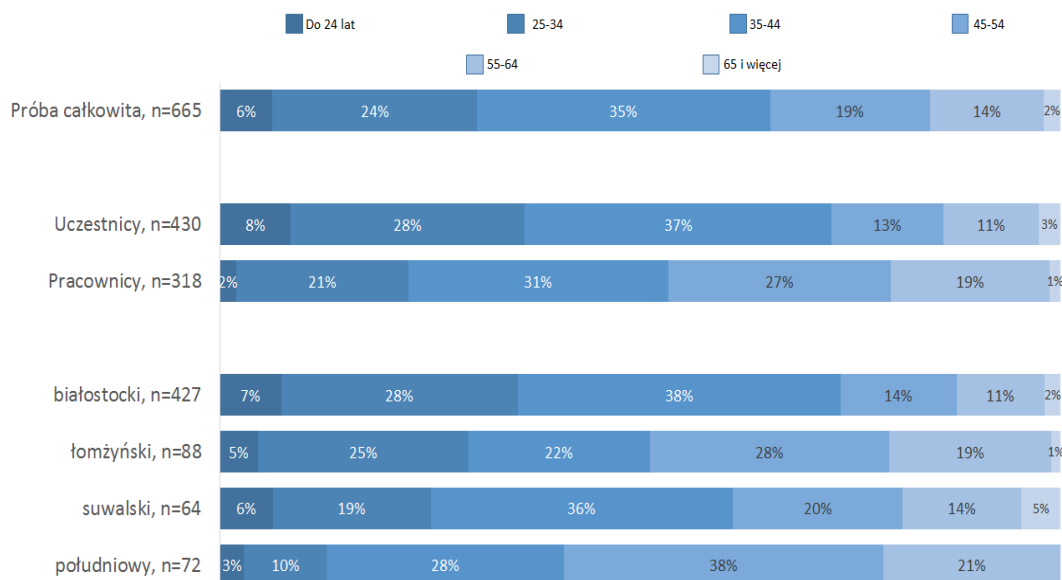

Źródło: badanie CAWI, N=665.

Analizując strukturę zrealizowanej próby badawczej, można zauważyć, że najliczniej reprezentowanymi kohortami wiekowymi były: 35–44 lata (35%), następnie 25–34 lata (24%) oraz 45–54 lata (19%). Przy porównaniu uczestników i pracowników zauważalna jest natomiast większa reprezentacja starszych kohort wiekowych wśród pracowników (45–54 oraz 55–64).

Także subregiony charakteryzują się różną dystrybucją kohort wiekowych. Jednak bez względu na region najmniej licznie reprezentowane w badaniu pozostają skrajne kohorty: do 24 lat oraz 65 lat i więcej, co zostało przedstawione na wykresie 3.

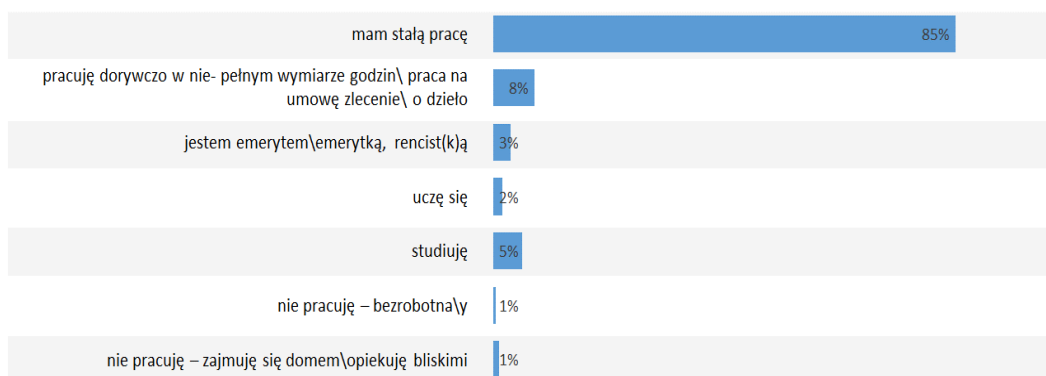
Wykres 3. Wiek respondentów

Źródło: badanie CAWI.

Rozpatrując sytuację zawodową respondentów (wykres 4), można zauważyć, że zdecydowana większość uczestników ankiety ma stałą pracę (85%). Jedyne 2% badanych pozostaje bezrobotna.

Wykres 4. Sytuacja zawodowa respondentów

Źródło: badanie CAWI, N=665.

W grupie pracowników sektora kultury najliczniej reprezentowani byli przedstawiciele: ośrodków, centrów i domów kultury (41%), oraz bibliotek

(28%) i muzeów lub galerii (12%). Blisko co dziesiąty uczestnik ankiety działa w organizacji pozarządowej związanej z kulturą (wykres 5).

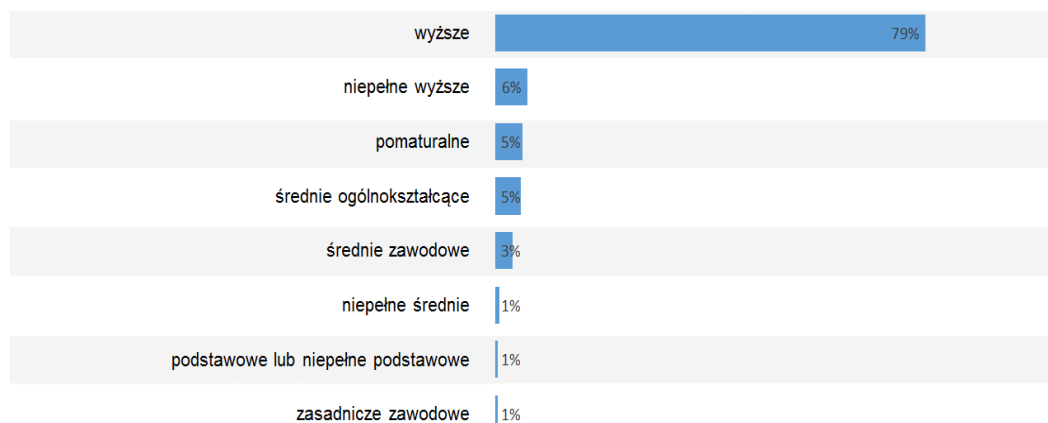
Wykres 5. Pracownicy – rodzaj instytucji kultury

Źródło: badanie CAWI, N=318.

Pod względem wykształcenia uczestnicy badania stanowią homogeniczną grupę. Blisko 80% z nich charakteryzuje się wyższym wykształceniem. Kolejne 6% respondentów posiada niepełne wyższe wykształcenie. Pozostałe poziomy edukacji osiągają nieliczne wskazania – 5% lub mniej (wykres 6).

Wykres 6. Wykształcenie respondentów

Źródło: badanie CAWI, N=665.

Dokonując analizy sytuacji gospodarstw domowych (wykres 7), możemy zaobserwować rozkład zbliżony do normalnego, gdzie dominanta oraz mediana przyjmują wartość średnią, to znaczy „żywemy średnio – możemy zaspokajać większość potrzeb, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy” (47%). Co trzeci badany żyje dobrze – może zaspokajać większość potrzeb bez specjalnego oszczędzania (33%). Niespełna 10% respondentów żyje skromnie lub biednie. Jeszcze mniejszy odsetek uczestników ankiety wykazuje egzystencję na bardzo dobrym poziomie (4%).

Wykres 7. Sytuacja gospodarstwa domowego

Źródło: badanie CAWI, N=665.

Ocena oferty kulturalnej w miejscu zamieszkania

Pierwsza część ankiety dotyczyła oceny oferty kulturalnej. Uczestnicy badania zostali poproszeni o wyrażenie opinii w oparciu o zestandaryzowaną skalę dotyczącą tego, jak oceniają propozycje kulturalne dostępne w ich miejscowości zamieszkania. Wykres 8 prezentuje rozkłady częstości w próbie całkowitej oraz zestawia zmienne – pozycję zajmowaną w polu kultury (uczestnik lub pracownik) oraz subregion.

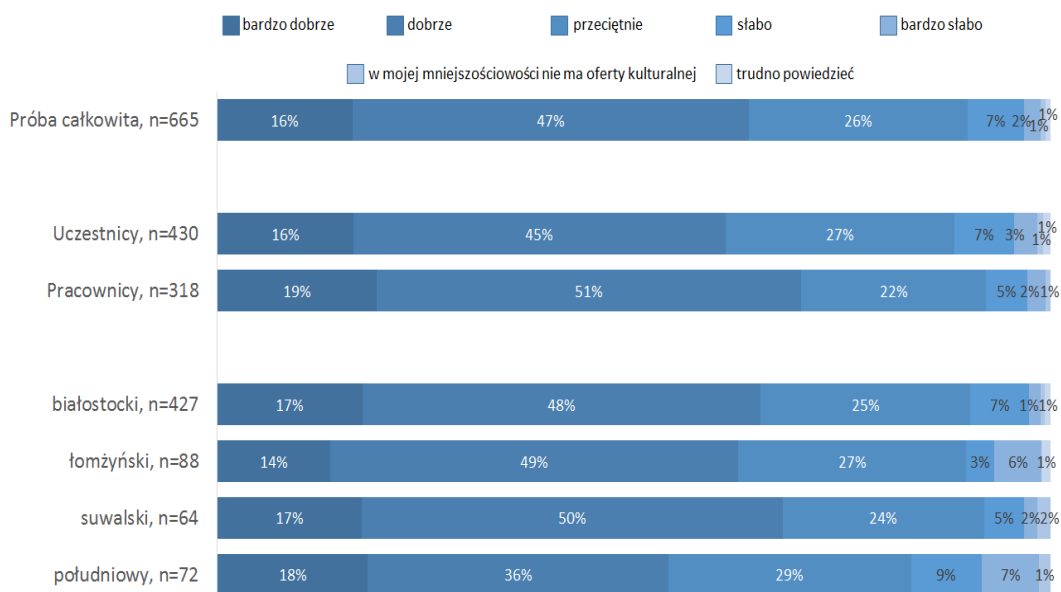
Analizując odpowiedzi w próbie całkowitej, można zauważyć, że dominantą jest ocena dobra (47% wskazań). Mniej więcej co szósty uczestnik ankiety (16%) wskazał ocenę bardzo dobrą, a co czwarty uznał, że dostępna oferta kulturalna jest przeciętna (26%). Oceny negatywne – słabo lub bardzo słabo – zaznaczył co dziesiąty badany. Jedyne procent

respondentów zadeklarował, że w miejscowości zamieszkania nie ma oferty kulturalnej. Z przytoczonych danych wynika, że większość respondentów (63%) pozytywnie (dobrze lub bardzo dobrze) ocenia obecną ofertę kulturalną w najbliższej okolicy.

Dokonując porównań odpowiedzi udzielonych przez uczestników i pracowników kultury, widać, że ofertę kulturalną istotnie częściej jako dobrą oceniali pracownicy. Pozostałe wskazania są zbieżne z rozkładem próby całkowitej.

Rozpatrując odpowiedzi z uwzględnieniem aspektu terytorialnego, można dostrzec, że najczęściej ofertę kulturalną dobrze lub bardzo dobrze oceniali mieszkańcy subregionu suwalskiego (67%). Podobnie rozkładały się odpowiedzi w subregionie białostockim (65%) i łomżyńskim (63%). Najniżej ofertę ocenili uczestnicy badania z subregionu południowego, choć i tu suma odpowiedzi pozytywnych przekroczyła 50%.

Wykres 8. Ogólna ocena oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania (pyt. O1)

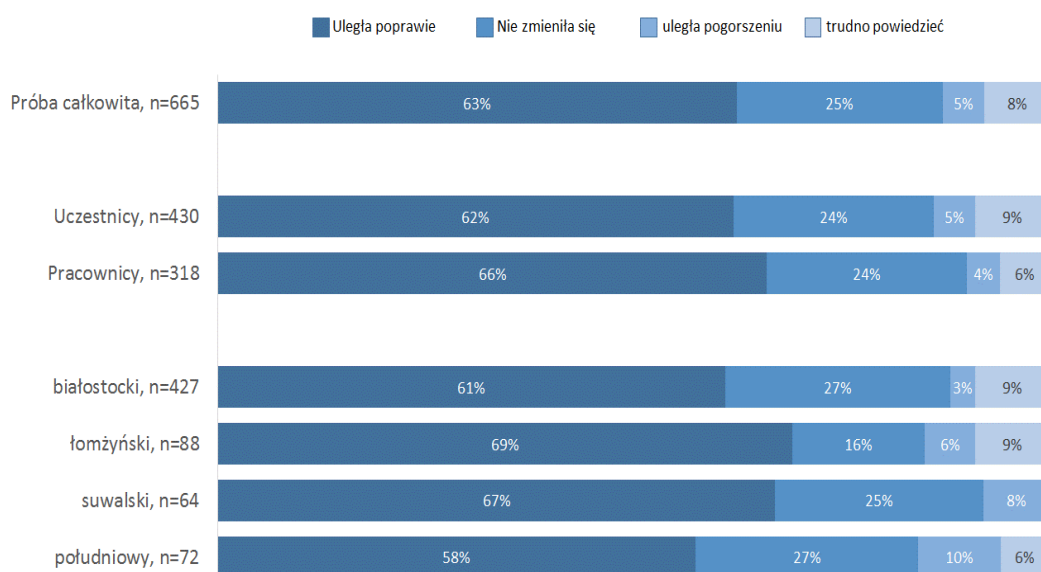
Źródło: badanie CAWI.

Pragnąc uchwycić kierunek zmian, po dokonaniu oceny obecnego stanu oferty kulturalnej poproszono uczestników badania o wyrażenie opinii na temat, jak w okresie ostatnich trzech lat zmieniła się w ich miejscu zamieszkania oferta wydarzeń kulturalnych kierowanych do mieszkańców.

Większość respondentów (63%) z próby całkowitej była zdania, że na przestrzeni ostatnich lat oferta kulturalna uległa poprawie. Jednocześnie 25% ankietowanych zauważyło pewną stagnację, zaznaczając, że opisywana oferta „nie zmieniła się”. Jedynie w przekonaniu 5% uczestników badania sytuacja uległa w tym czasie pogorszeniu. Wskazania wśród uczestników i pracowników są tożsame z opisanymi w próbie całkowitej.

Konsekwencją niejednorodnej oceny oferty kulturalnej w ujęciu terytorialnym jest także nieco inne spojrzenie na jej dynamikę w ostatnich latach. Najwięcej respondentów dostrzegło poprawę oferty w subregionach łomżyńskim (69%) i suwalskim (67%), nieco mniejszy odsetek w białostockim (61%) i południowym (58%), przy jednocześnie większym udziale osób nieodnotowujących żadnej zmiany (po 27%) lub oceniających ją negatywnie (w subregionie południowym aż 10%) (wykres 9).

Wykres 9. Zmiana oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania w okresie ostatnich 3 lat (pyt. O2)

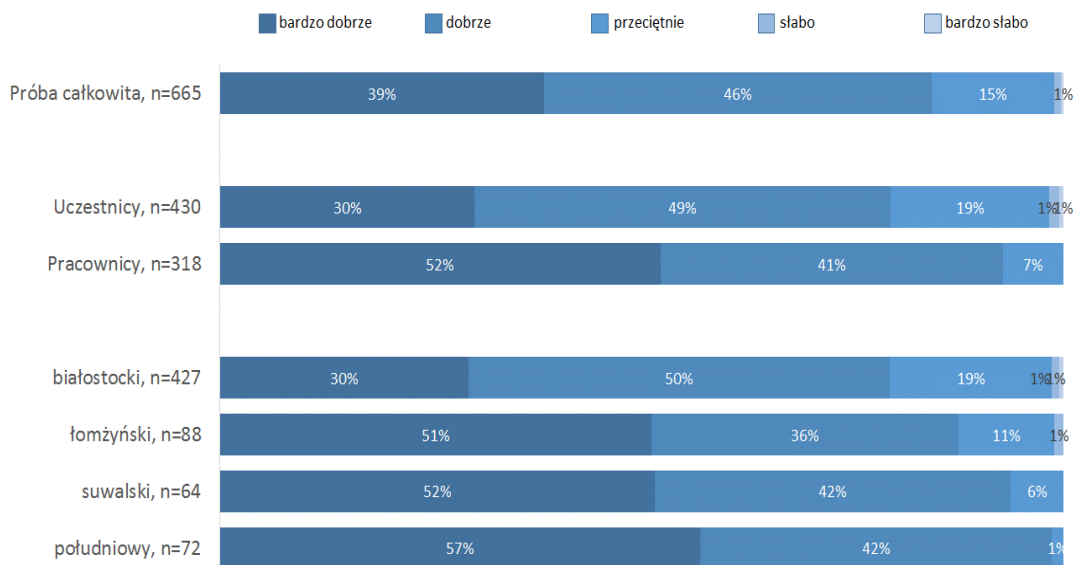
Źródło: badanie CAWI.

Każdorazowo dokonując oceny określonego aspektu rzeczywistości: produktu, usługi, kompleksowej oferty, jednostka dysponuje ustalonym stanem wiedzy. W następnym pytaniu próbowano więc ustalić, na ile wyrażone wcześniej oceny dotyczące oferty kulturalnej wiążą się

z subiektywnym poczuciem jej znajomości w miejscowości zamieszkania (wykres 10).

Okazuje się, że zdecydowana większość uczestników ankiety (85%) uważa, że dobrze lub bardzo dobrze rozpoznaje wydarzenia kulturalne w najbliższej okolicy. Jedynie 1% badanych deklaruje słabą lub bardzo słabą znajomość dostępnej oferty kulturalnej. Istotnie częściej bardzo dobrą znajomość oferty deklarowali pracownicy kultury. Rozpatrując różnice terytorialne, mieszkańcy subregionu białostockiego istotnie rzadziej wskazywali bardzo dobrą znajomość oferty w porównaniu do innych subregionów województwa, dodatkowo częściej deklarując przeciętną wiedzę na ten temat (może to mieć związek z faktem, że oferta kulturalna w Białymstoku i okolicach jest bardzo szeroka, wobec czego trudniej jest wiedzieć o wszystkich interesujących propozycjach).

Wykres 10. Znajomość oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania (pyt. O3)

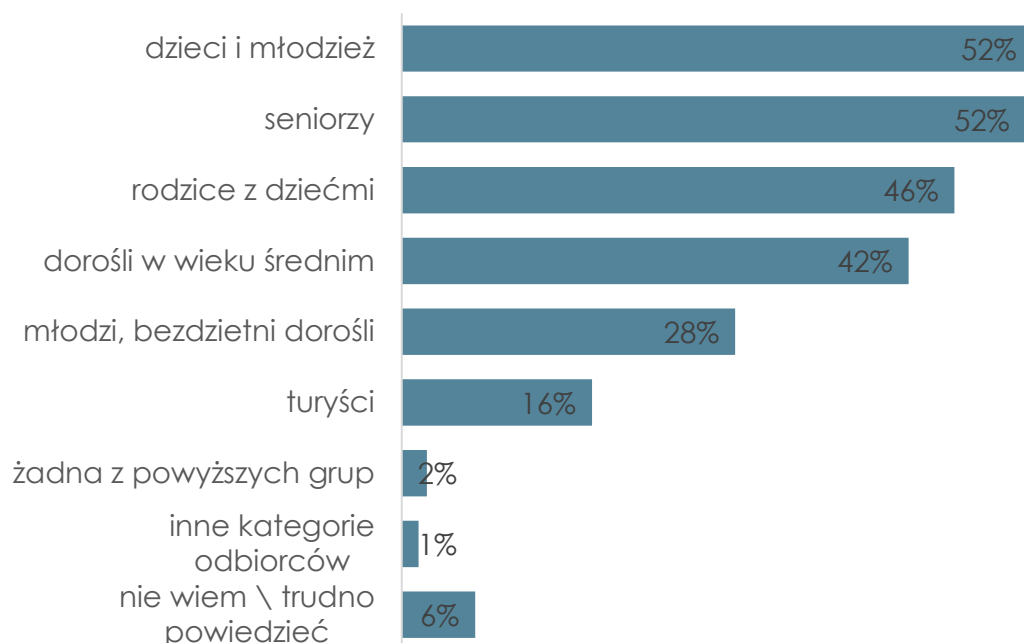

Źródło: badanie CAWI.

Kontynuując analizę jakości oferty kulturalnej na terenie województwa podlaskiego, zapytano respondentów o to, jakie w ich przekonaniu kategorie odbiorców mogą być najbardziej zadowolone z wydarzeń dostępnych w ich miejscowości zamieszkania (wykres 11). Wśród trzech kategorii, w których odsetek wskazań był bliski 50%, znalazły się: dzieci i młodzież (52%), seniorzy

(52%) oraz rodzice z dziećmi (46%). Nieco mniej odpowiedzi zebrala kategoria „dorośli w wieku średnim” (42%). Blisko co trzeci badany wskazał na „młodych, bezdzietnych dorosłych”. Niespełna co piąty respondent wymieniał turystów. Potwierdza to dość powszechne przekonanie, że dzieci i młodzież oraz seniorzy są często traktowane jako podstawowe grupy uczestników kultury, do których instytucje powinny kierować swoją ofertę. Wynika to z jednej strony z przekonania, że dorośli chcący uczestniczyć w życiu kulturalnym (bez dzieci) mają większe możliwości wyboru (są bardziej mobilni, mają odpowiednie środki finansowe), z drugiej zaś, że nie mają oni dużo wolnego czasu, ponieważ są zajęci przede wszystkim pracą zawodową. Warto zauważyć, że nawet jeśli przekonania takie są prawdziwe, to sprawdzają się przede wszystkim w kontekście wielkomiejskim, podczas gdy w mniejszych miejscowościach oferta kulturalna dla dorosłych może być znacząco ograniczona. Wątek ten zostanie omówiony szerzej w rozdziale 3.

Wykres 11. Kategorie odbiorców najbardziej zadowolone z oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania w opinii uczestników badania (pyt. O4)

Źródło: badanie CAWI, n=658.

Porównując odpowiedzi uczestników i pracowników pod kątem dostępności oferty kulturalnej wśród określonych kategorii odbiorców, można

dostrzec istotne różnice (tu i w dalszej części tekstu różnice istotne statystycznie zostaną oznaczone w tabelach wytłuszczoną czcionką oraz symbolami +/- przy odpowiednich liczbach). Pracownicy istotnie częściej wskazywali na dzieci i młodzież, seniorów oraz turystów, podczas gdy uczestnicy zaznaczali młodych, bezdzietnych dorosłych oraz dorosłych w średnim wieku. Różnice te wynikają przede wszystkim z odmiennych perspektyw. Uczestnicy kultury częściej zwracają uwagę przede wszystkim na te wydarzenia, które interesują ich osobiście lub o których dowiadują się od znajomych. Pracownicy kultury mają z pewnością szerszy wgląd w całość oferty (tabela 42).

Tabela 42. Kategorie odbiorców najbardziej zadowolone z oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania w opinii uczestników kultury i pracowników instytucji kultury oraz NGO (pyt. O4)

	uczestnik		pracownik	
	N	%	N	%
dzieci i młodzież	199	47,0-	203	63,8+
seniorzy	201	47,5-	197	61,9+
rodzice z dziećmi	186	44,0	155	48,7
dorośli w wieku średnim	193	45,6+	126	39,6
młodzi, bezdzietni dorośli	143	33,8+	68	21,4-
turyści	64	15,1	64	20,1+
żadna z powyższych grup	10	2,4	5	1,6
inne kategorie odbiorców	6	1,4	3	0,9
nie wiem / trudno powiedzieć	29	6,9	15	4,7
łącznie	266	100	208	100

Źródło: badanie CAWI.

Tabela 43 zestawia odpowiedzi dotyczące oceny zadowolenia z dostępności wydarzeń dla określonych kategorii odbiorców w ujęciu subregionalnym. Dostrzegalny jest tu nieco odmienny rozkład akcentów. W subregionie białostockim aż cztery grupy uzyskały podobną liczbę wskazań (w granicach 43–47%), co odzwierciedla prawdopodobnie zróżnicowanie i szerokość oferty kulturalnej w Białymstoku i okolicach. Tymczasem w podregionach łomżyńskim, suwalskim i południowym najwięcej wskazań otrzymują seniorzy oraz dzieci i młodzież. Dodatkowo w subregionie suwalskim istotnie częściej niż w pozostałych subregionach wymieniani są

dorośli w średnim wieku (54,7%) oraz turyści (34,4%), co w jakimś stopniu odzwierciedla również różnice w potencjale atrakcyjności turystycznej regionu.

Tabela 43. Kategorie odbiorców najbardziej zadowolone z oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania w opinii mieszkańców subregionów województwa podlaskiego (pyt. O4)

	subregiony							
	białostocki		łomżyński		suwalski		południowy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
dzieci i młodzież	201	47,7-	53	60,9	39	60,9	43	59,7
seniorzy	188	44,7-	54	62,1+	42	65,6+	47	65,3+
rodzice z dziećmi	189	44,9	41	47,1	34	53,1	30	41,7
dorośli w wieku średnim	182	43,2	28	32,2-	35	54,7+	27	37,5
młodzi, bezdzietni dorośli	147	34,9+	10	11,5-	13	20,3	7	9,7-
turyści	59	14,0	11	12,6	22	34,4+	10	13,9
żadna z powyższych grup	8	1,9	1	1,1	1	1,6	4	5,6
inne kategorie odbiorców	6	1,4	1	1,1	1	1,6	1	1,4
trudno powiedzieć	29	6,9	5	5,7	4	6,3	2	2,8
Łącznie	421	100	87	100	64	100	72	100

Źródło: badanie CAWI.

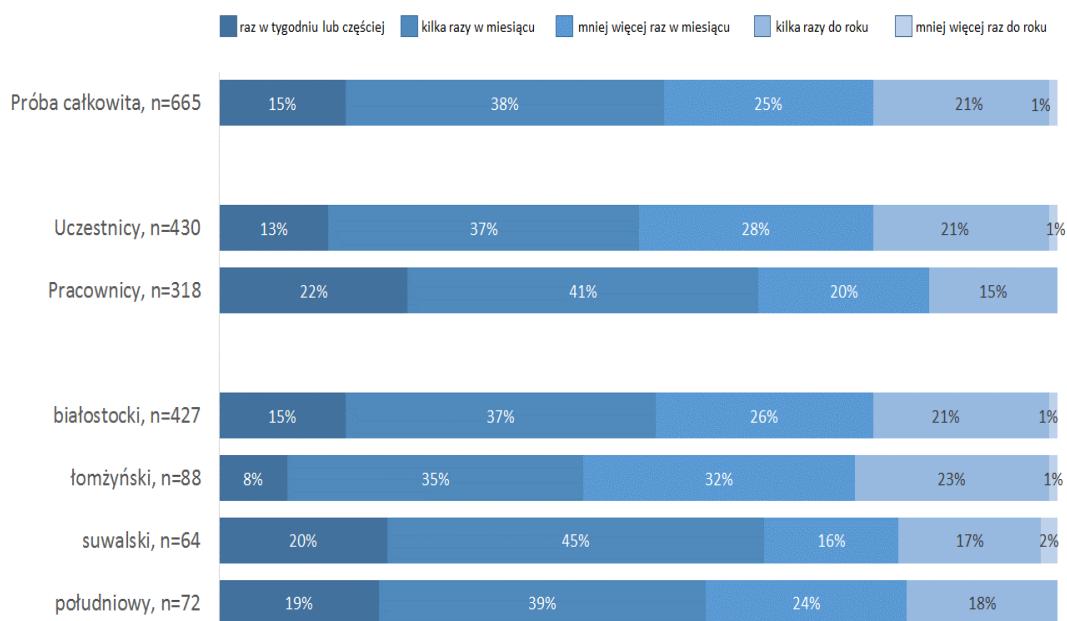
Uczestnictwo w ofercie kulturalnej

Kolejna grupa pytań dotyczyła praktyk kulturalnych, to jest częstotliwości uczestnictwa w wydarzeniach, sposobów dotarcia na wydarzenie lub do instytucji oraz czasu potrzebnego na przybycie z miejsca zamieszkania (wykres 12).

Analizując częstotliwość korzystania z oferty kulturalnej w próbie całkowitej, można zauważyć, że najczęściej wskazywano na partycypację kilka razy w miesiącu (38%). 15% ankietowanych uczestniczy w wydarzeniach kulturalnych raz w tygodniu lub częściej. Co czwarty respondent korzysta z oferty kulturalnej mniej więcej raz w miesiącu, a co piąty kilka razy do roku. Pracownicy – ze względu na ich pozycję na polu kultury – częściej wskazywali

na odpowiedź „raz w tygodniu lub częściej”. Istotnie częstszy udział w wydarzeniach kulturalnych deklarowali uczestnicy badania z subregionu suwalskiego, gdzie blisko co trzeci ankietowany odwiedza instytucje kultury bądź wydarzenia raz w tygodniu bądź częściej, a niespełna co drugi respondent z tej grupy czyni to kilka razy w miesiącu.

Wykres 12. Częstotliwość uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych (np. koncert, festyn, seans filmowy, spektakl, wystawa, warsztat, spotkanie autorskie itp.) (pyt. A1)

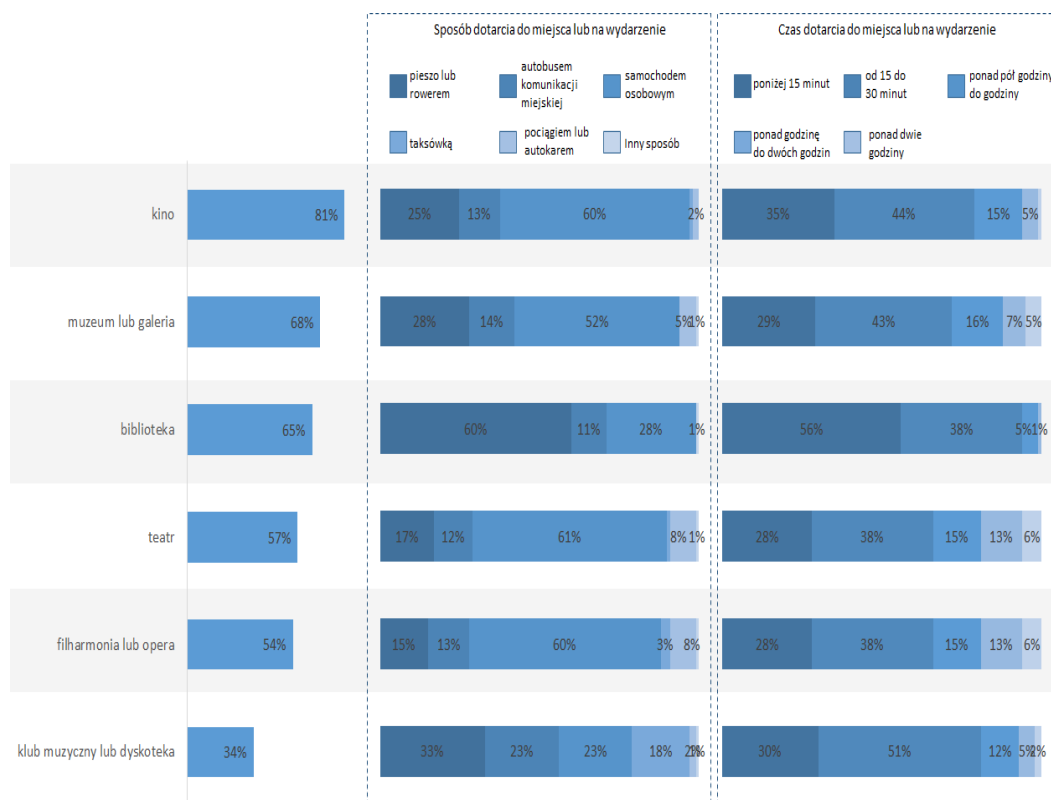
Źródło: badanie CAWI.

Na poziomie próby całkowitej najczęściej odwiedzanymi w ciągu ostatniego roku instytucjami lub wydarzeniami były: kino (81%), muzeum lub galeria (68%), biblioteka (65%), następnie teatr (57%), a także filharmonia lub opera (54%). Rzadziej wskazywano na klub muzyczny lub dyskotekę (34%) (wykres 13).

W zależności od typu wydarzenia lub instytucji obserwowalne są różnice w sposobie dotarcia na miejsce. Samochód osobowy był najczęściej wybieranym środkiem lokomocji w przypadku kina, muzeum lub galerii, teatru oraz filharmonii lub opery. Do biblioteki oraz klubu muzycznego lub dyskoteki respondenci zwykle udawali się pieszo. Autobus komunikacji miejskiej – w zależności od typu wydarzenia – stanowił źródło transportu dla co dziesiątej osoby, a w przypadku dyskoteki dla co czwartej. Niezależnie

od typu wydarzenia lub instytucji w zdecydowanej większości dotarcie do celu nie zajmowało respondentom dłużej niż 30 minut. Wydaje się to ważne, ponieważ dłuższy czas dotarcia może stanowić poważną barierę ograniczającą uczestnictwo w ofercie konkretnych instytucji. Jednocześnie należy mieć na uwadze fakt, iż większość próby skomponowana jest z mieszkańców subregionu białostockiego, w tym stolicy województwa podlaskiego, przez co dostęp do diagnozowanych instytucji kultury i wydarzeń nie jest aż tak problematyczny i czasochłonny (większość instytucji jest w zasięgu półgodzinnej podróży samochodem). Aby zilustrować różnice w ujęciu terytorialnym dane zostały zestawione również na poziomie subregionalnym (wykres 14).

Wykres 13. Uczęszczanie do instytucji / na wydarzenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy wraz ze sposobem i czasem dotarcia (pyt. A2, A3a i A3b)

Źródło: badanie CAWI.

Okazuje się, że zachodzą znaczące różnice w czasie dotarcia do miejsca wydarzenia, kiedy porównane zostaną subregiony (wykres 14). W przypadku

subregionu południowego niemal każda diagnozowana instytucja (kino, teatr, filharmonia lub opera) wymaga od ankietowanych znacznych nakładów czasowych na dotarcie – dominuje odpowiedź „ponad godzinę do dwóch godzin”. W przypadku instytucji teatru, filharmonii i opery są one trudno osiągalne także w subregionie łomżyńskim oraz suwalskim. Potwierdzone zostają tutaj poważne dysproporcje w dostępie do infrastruktury kultury wśród mieszkańców województwa podlaskiego, omawiane w rozdziale 1.

Wykres 14. Uczęszczanie do instytucji / na wydarzenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy wraz ze sposobem i czasem dotarcia w podziale na podregiony województwa podlaskiego (pyt. A2, A3a i A3b)

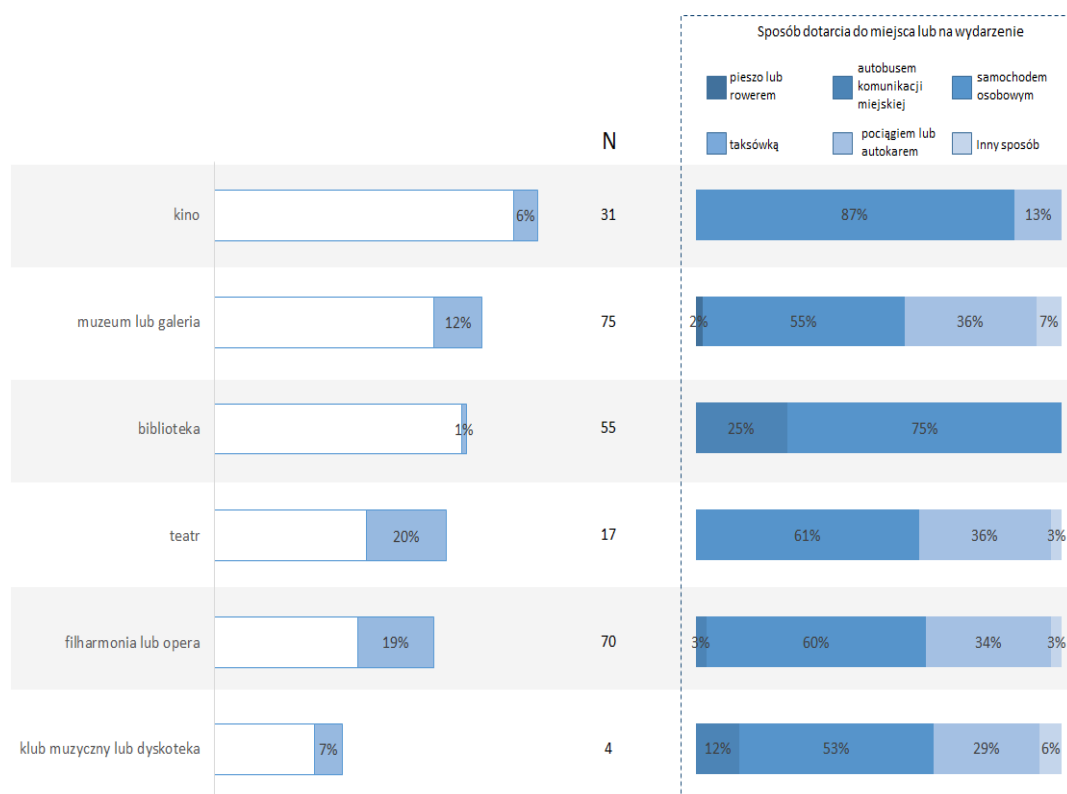

Źródło: badanie CAWI.

Wykres 15 obrazuje sposób dotarcia do instytucji lub na wydarzenie wśród respondentów, którzy zadeklarowali najdłuższy czas przeznaczony na osiągnięcie celu (powyżej godziny). Okazuje się, że w przypadku teatru oraz filharmonii i opery była to co piąta osoba. Najczęstszym sposobem dotarcia pozostawał samochód osobowy (odpowiednio 60% i 61%) oraz pociąg lub

autokar (odpowiednio 36% i 34%). W przypadku pozostałych instytucji odsetek badanych podróżujących ponad godzinę jest znacznie niższy, a najczęściej wymienianymi środkami lokomocji były: samochód oraz pociąg lub autokar. Wyniki te sugerują, że na długie podróże na wydarzenia kulturalne pozwalają sobie najczęściej osoby chcące wziąć udział w przedstawieniach teatralnych, operowych czy koncertach muzyki klasycznej. Można przypuszczać, że są to osoby o wyrobionych gustach kulturalnych, ale również odpowiednio zamożne, które mogą pozwolić sobie na poniesienie kosztów dojazdu. Dla innych zainteresowanych dojazd na takie wydarzenie może przekraczać możliwości finansowe lub czasowe.

Wykres 15. Sposób dotarcia do instytucji/ na wydarzenia w ciągu ostatnich 12 wśród osób, którym czas dotarcia zajmuje dłużej niż godzinę (zagregowane kategorie odpowiedzi: „ponad godzinę do dwóch godzin” oraz „ponad dwie godziny”)

Źródło: badanie CAWI, n=665.

Ponadto w odniesieniu do partycypacji w ciągu ostatnich 12 miesięcy instytucje, takie jak kino, teatr, klub muzyczny lub dyskoteka, były istotnie

częściej odwiedzane przez uczestników kultury, podczas gdy z bibliotek istotnie częściej korzystają pracownicy (wykres 16). Analizując sposoby oraz czas dotarcia do określonych miejsc, należy stwierdzić, że nie występują znaczące różnice pomiędzy analizowanymi grupami respondentów.

Wykres 16. Uczęszczanie do instytucji / na wydarzenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy wraz ze sposobem i czasem dotarcia w podziale na uczestników i pracowników (pyt. A2, A3a i A3b)

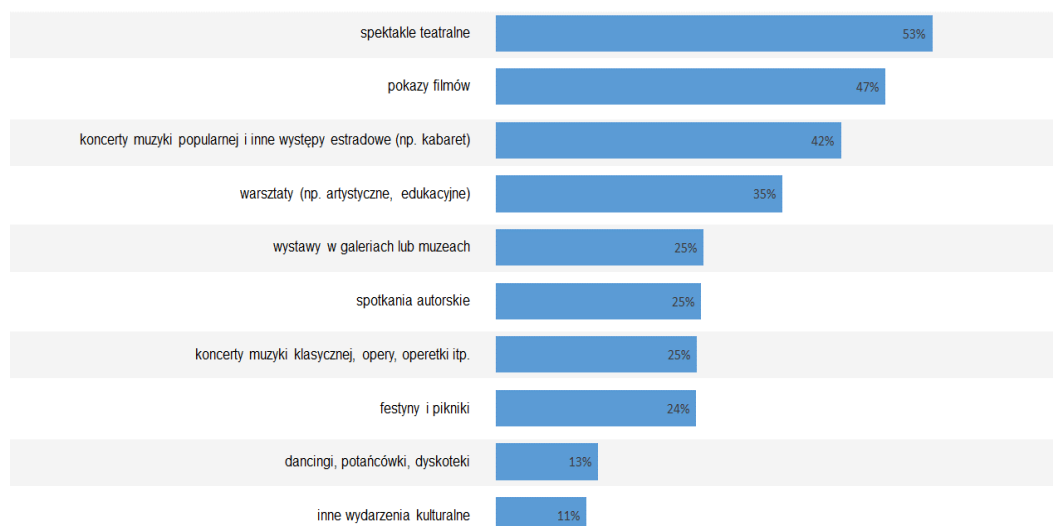

Źródło: badanie CAWI.

Uczestnicy badania zostali poproszeni również o wybranie ze wskazanej przez Autorów ankiety listy maksymalnie trzech wydarzeń, na które uczęszczaliby najchętniej. Wykres 17 prezentuje skumulowany rozkład odpowiedzi, w którym wśród najpopularniejszych znalazły się odpowiednio: spektakle teatralne (53%), pokazy filmów (47%) oraz koncerty muzyki popularnej i inne występy estradowe (np. kabaret) (42%). Co trzeci badany wskazał również warsztaty (np. artystyczne, dla dzieci). Blisko co czwarty badany opowiadał się za: festynami i piknikami, wystawami w galeriach

lub muzeach, koncertami muzyki klasycznej, przedstawieniami operowymi lub operetkowymi oraz spotkaniami autorskimi.

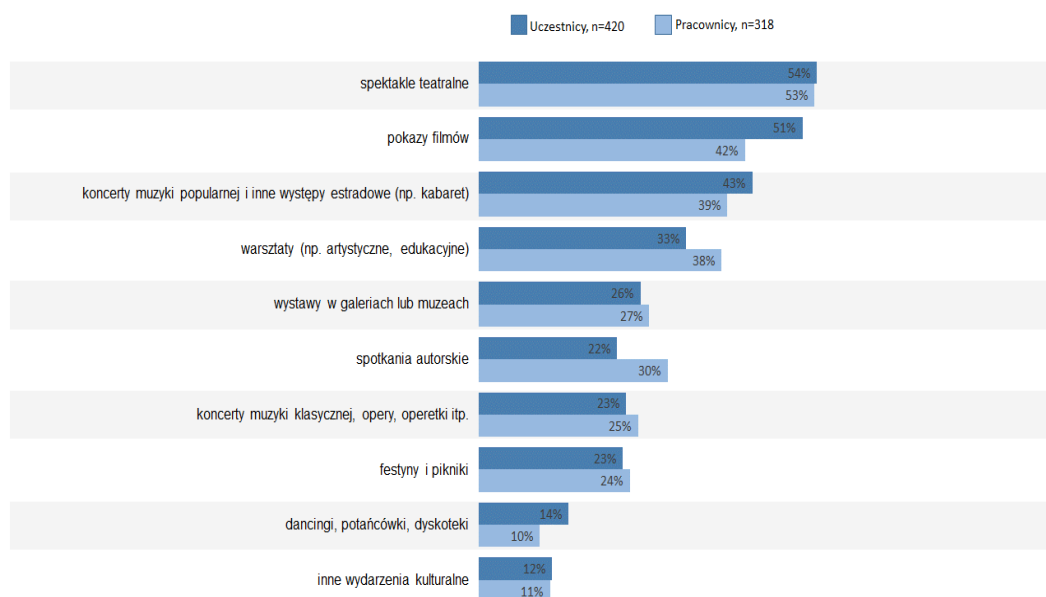
Wykres 17. Skumulowane trzy wydarzenia kulturalne, na które respondenci uczęszczaliby najchętniej (pyt. A4)

Źródło: badanie CAWI, N=665.

Porównując ze sobą odpowiedzi uczestników i pracowników, można zauważyć pewne różnice (wykres 18). Choć pierwsza trójka wydarzeń pozostaje tożsama z próbą całkowitą, to na dalszych pozycjach, uczestnicy istotnie częściej niż pracownicy opowiadali się za pokazami filmów, koncertami muzyki popularnej i innymi występami estradowymi (np. kabaretem). Pracownicy natomiast wskazywali na warsztaty (np. artystyczne, edukacyjne) oraz spotkania autorskie.

Wykres 18. Skumulowane trzy wydarzenia kulturalne, na które uczestnicy oraz pracownicy uczęszczaliby najchętniej (pyt. A4)

Źródło: badanie CAWI.

W przypadku subregionów nie odnotowano wielu znaczących różnic (tabela 44). Wśród najważniejszych warto zwrócić uwagę, że odpowiedzi badanych z południowej części województwa charakteryzowały się istotnie większym odsetkiem wskazań na wydarzenia takie jak warsztaty (np. artystyczne lub edukacyjne) i nieco częstszym na koncerty muzyki klasycznej, opery, operetki oraz spektakle teatralne. Może to wiązać się z omawianym już wcześniej ograniczonym dostępem do niektórych rodzajów instytucji kultury w tej części województwa.

Tabela 44. Skumulowane trzy wydarzenia kulturalne, na które respondenci uczęszczaliby najchętniej z uwzględnieniem subregionów województwa podlaskiego (pyt. A4)

	Uczestnicy							
	białostocki		łomżyński		suwalski		południowy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
spektakle teatralne	223	52,2	48	54,5	33	51,6	41	56,9
pokazy filmów	208	48,7	37	42,0	29	45,3	35	48,6
koncerty muzyki popularnej i inne występy estradowe (np. kabaret)	186	43,6	32	36,4	30	46,9	25	34,7
warsztaty (np. artystyczne, edukacyjne)	133	31,1-	34	38,6	22	34,4	34	47,2+
wystawy w galeriach lub muzeach	112	26,2	22	25,0	12	18,8	15	20,8
spotkania autorskie	105	24,6	26	29,5	16	25,0	15	20,8
koncerty muzyki klasycznej, opery, operetki itp.	101	23,7	22	25,0	16	25,0	22	30,6
festyny i pikniki	99	23,2	29	33,0	17	26,6	17	23,6
dancingi, potańcówki, dyskoteki	58	13,6	10	11,4	9	14,1	6	8,3
inne wydarzenia kulturalne	56	13,1+	4	4,5-	8	12,5	6	8,3
łącznie	427	100	88	100	64	100	72	100

Źródło: badanie CAWI.

Respondentów poproszono również o wskazanie tych rodzajów wydarzeń, których brakuje im najbardziej (wykres 19). Wśród trzech najczęściej wymienianych typów znalazły się spektakle teatralne – 32%, warsztaty (np. artystyczne, edukacyjne) – 30% oraz koncerty muzyki popularnej i inne występy estradowe (np. kabaret) – 29%. Blisko co piąty ankietowany wymieniał spotkania autorskie (20%) oraz pokazy filmów (19%) i koncerty muzyki klasycznej, opery, operetki itp. – 17%. Z drugiej strony 17% uczestników ankiety uznało, że w ich miejscowości zamieszkania nie brakuje żadnych wydarzeń kulturalnych. Odnosząc powyższe wyniki do odpowiedzi dotyczących wydarzeń, w których respondenci uczestniczyliby najchętniej, można zauważyć, że zarówno koncerty muzyki popularnej itp., jak i spektakle teatralne znalazły się na czele rankingów wskazań.

Następnie, aby ustalić, czy deficyt wydarzeń w miejscu zamieszkania może być zrekomensowany przez ich dostępność w innych miejscowościach województwa podlaskiego, poproszono respondentów o wyrażenie opinii na ten temat. W przypadku wszystkich typów duża część respondentów (49–74%) odczuwających brak określonego rodzaju wydarzeń była przekonana, że są one osiągalne w innych miejscowościach województwa. Ponadto znaczny odsetek z tej grupy badanych deklarował czynne uczestnictwo w powyższych wydarzeniach poza miejscem swojego zamieszkania.

Wykres 19. Typy brakujących wydarzeń kulturalnych oraz ich dostępność w innych miejscowościach województwa podlaskiego wraz z deklaracyjnym w nich uczestnictwem (pyt. A5, A6a i A6b)

Źródło: badanie CAWI, N=665.

Analiza deficytowych wydarzeń w miejscu zamieszkania wśród uczestników i pracowników pozwala uchwycić następujące różnice. Niedobór spektakli teatralnych oraz koncertów muzyki klasycznej, opery, operetki itp. były istotnie częściej wskazywane przez pracowników, natomiast brak warsztatów (np. artystyczne, edukacyjne) zgłaszali uczestnicy (wykres 20).

W odniesieniu do niemal wszystkich typów wydarzeń pracownicy w porównaniu do uczestników częściej byli zdania, że są one osiągalne w innych miejscowościach województwa podlaskiego. Przekonanie to wynika prawdopodobnie z pozycji zajmowanych przez nich w polu kultury, profesjonalnego zainteresowania ofertą kulturalną czy sieci kontaktów z ludźmi kultury w różnych miejscowościach. Jedną z konsekwencji tego przekonania jest także aktywniejsze uczestnictwo badanych w wydarzeniach organizowanych poza ich miejscem zamieszkania (być może również więcej możliwości takiego uczestnictwa ze względów zawodowych).

Wykres 20. Typy brakujących wydarzeń kulturalnych oraz ich dostępność w innych miejscowościach województwa podlaskiego wraz z deklaracyjnym w nich uczestnictwem w podziale na uczestników i pracowników (pyt. A5, A6a i A6b)

Źródło: badanie CAWI, N=665.

Analizując odpowiedzi w ujęciu terytorialnym, daje się zauważyć, że mieszkańcy subregionu białostockiego w najmniejszym stopniu odczuwają brak określonych typów wydarzeń (tabela 45). Blisko co trzeci respondent z tego subregionu wskazał na koncerty muzyki popularnej i inne występy

estradowe (np. kabaret), kolejne 30% zaznaczyło warsztaty (np. artystyczne lub edukacyjne), a niespełna co czwarty badany uznał, że są to spektakle teatralne. Żadna inna kategoria wydarzeń nie osiągnęła wyższej wartości niż odpowiedź „w mojej miejscowości nie brakuje żadnych wydarzeń kulturalnych”, która uzyskała blisko 21% wskazań. W subregionie południowym respondenci istotnie częściej wskazywali na brak: spektakli teatralnych (50,0%), koncertów muzyki klasycznej, opery, operetki itp. (36,1%) oraz pokazów filmów (33,3%). Ich brak także silniej odczuwany był przez respondentów z subregionu suwalskiego. W subregionie łomżyńskim natomiast badani częściej akcentowali deficyt spektakli teatralnych.

Tabela 45. Typy brakujących wydarzeń kulturalnych w miejscowości zamieszkania z uwzględnieniem subregionów województwa podlaskiego (pyt. A5)

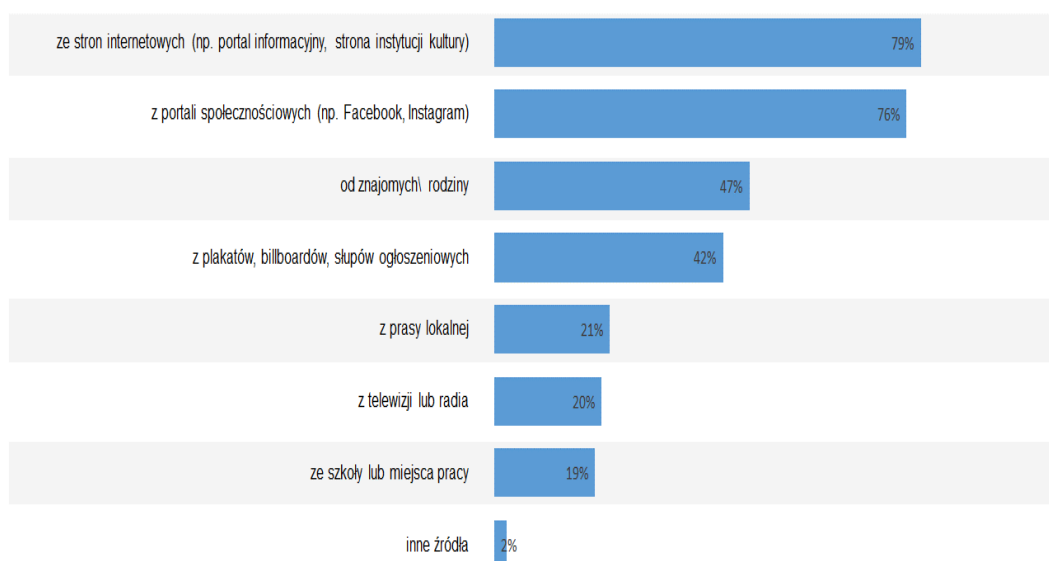
	Podregiony							
	białostocki		łomżyński		suwalski		południowy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
spektakle teatralne	105	24,6-	37	42,0+	28	43,8+	36	50,0+
warsztaty (np. artystyczne, edukacyjne)	128	30,0	23	26,1	18	28,1	23	31,9
koncerty muzyki popularnej i inne występy estradowe (np. kabaret)	122	28,6	26	29,5	17	26,6	20	27,8
spotkania autorskie	84	19,7	19	21,6	9	14,1	16	22,2
pokazy filmów	70	16,4	14	15,9	13	20,3	24	33,3+
koncerty muzyki klasycznej, opery, operetki itp.	47	11,0-	16	18,2	20	31,3+	26	36,1+
wystawy w galeriach lub muzeach	63	14,8	7	8,0-	8	12,5	10	13,9
festyny i pikniki	56	13,1	7	8,0	12	18,8	6	8,3
dancingi, potańcówki, dyskoteki	39	9,1-	13	14,8	13	20,3	9	12,5
inne wydarzenia kulturalne	43	10,1	5	5,7	11	17,2	2	2,8-
w mojej miejscowości nie brakuje żadnych wydarzeń kulturalnych	89	20,8+	13	14,8	4	6,3-	7	9,7-
Łącznie	427	100	88	100	64	100	72	100

Źródło: badanie CAWI.

Źródła informacji o ofercie kulturalnej

Istotnym warunkiem uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych jest wiedza o nich, dlatego zapytano respondentów, skąd zwykle czerpią informacje na temat oferty kulturalnej w ich miejscu zamieszkania (wykres 21). Nie jest zaskoczeniem, że w dobie społeczeństwa cyfrowego dwa najczęściej wymieniane źródła to strony internetowe (np. portale informacyjne, strony instytucji kultury) – 79% oraz portale społecznościowe (np. Facebook, Instagram) – 76%; należy jednak przyznać, że wysokie wskaźniki wiążą się tu również z faktem, iż forma ankiety ograniczyła badanych do tej grupy mieszkańców, która korzysta z Internetu. Blisko połowa respondentów wymieniła też rekomendacje rodziny lub znajomych. Wysoki odsetek ankietowanych (42%) wskazał na plakaty, billboardy oraz słupy ogłoszeniowe, natomiast tradycyjne mass media (telewizja, radio i prasa lokalna) wskazywana jest przez nieco ponad 20% badanych. Blisko co piąty uczestnik ankiety wymienia ponadto szkołę lub miejsce pracy jako źródło pozyskiwania informacji o odbywających się w miejscu zamieszkania wydarzeniach kulturalnych.

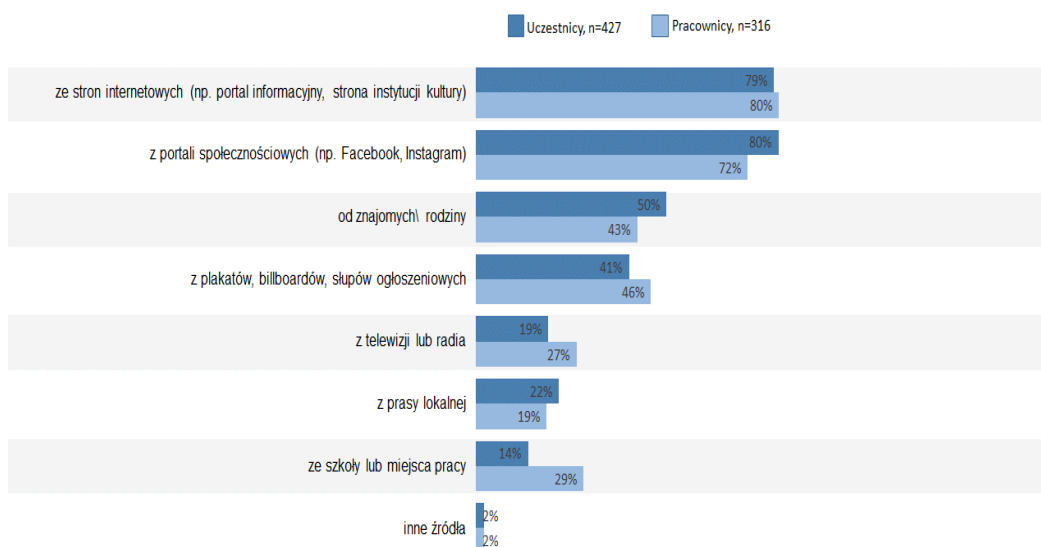
Wykres 21. Źródła informacji na temat wydarzeń kulturalnych organizowanych w miejscu zamieszkania (pyt. A7a)

Źródło: badanie CAWI, N=665.

W przypadku pozyskiwania informacji o organizowanych wydarzeniach kulturalnych w miejscu zamieszkania uczestnicy istotnie częściej dowiadują się o nich z portali społecznościowych, od znajomych lub rodziny jak również z telewizji lub radia (wykres 22). Z drugiej strony pracownicy istotnie częściej wskazują na prasę lokalną oraz miejsce pracy, plakaty, billboardy i słupy ogłoszeniowe.

Wykres 22. Źródła informacji na temat wydarzeń kulturalnych organizowanych w miejscu zamieszkania z uwzględnieniem uczestników i pracowników (pyt. A7a)

Źródło: badanie CAWI.

W przypadku poszukiwania informacji na temat wydarzeń kulturalnych w miejscu zamieszkania zachodzą niewielkie odchylenia od wskazań w próbie całkowitej (tabela 46). Okazuje się, że w subregionie południowym istotnie rzadziej respondenci wskazywali portale społecznościowe (np. Facebook, Instagram). Rola telewizji i radia jest istotnie bardziej znacząca dla respondentów z subregionu białostockiego, co wiązać należy przede wszystkim z faktem, że duża część informacji kulturalnych przekazywanych tymi kanałami dotyczy oferty wydarzeń w stolicy województwa.

Tabela 46. Źródła informacji na temat wydarzeń kulturalnych organizowanych w miejscu zamieszkania z uwzględnieniem subregionów województwa podlaskiego (pyt. A7a)

	Podregiony							
	białostocki		łomżyński		suwalski		południowy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
ze stron internetowych (np. portal informacyjny, strona instytucji kultury)	327	76,9	72	81,8	53	84,1	55	77,5
z portali społecznościowych (np. Facebook, Instagram)	332	78,1	63	71,6	49	77,8	46	64,8-
od znajomych/rodziny	213	50,1+	39	44,3	24	38,1	30	42,3
z plakatów, billboardów, słupów ogłoszeniowych	167	39,3-	43	48,9	32	50,8	31	43,7
z prasy lokalnej	78	18,4-	19	21,6	20	31,7	19	26,8
z telewizji lub radia	95	22,4+	8	9,1-	10	15,9	17	23,9
ze szkoły lub miejsca pracy	78	18,4	17	19,3	11	17,5	16	22,5
inne źródła	9	2,1	4	4,5	1	1,6	1	1,4
Łącznie	425	100	88	100	63	100	71	100

Źródło: badanie CAWI.

Wizerunek miejscowości i jakość życia w kontekście atrakcyjności kulturalnej w opinii uczestników badania

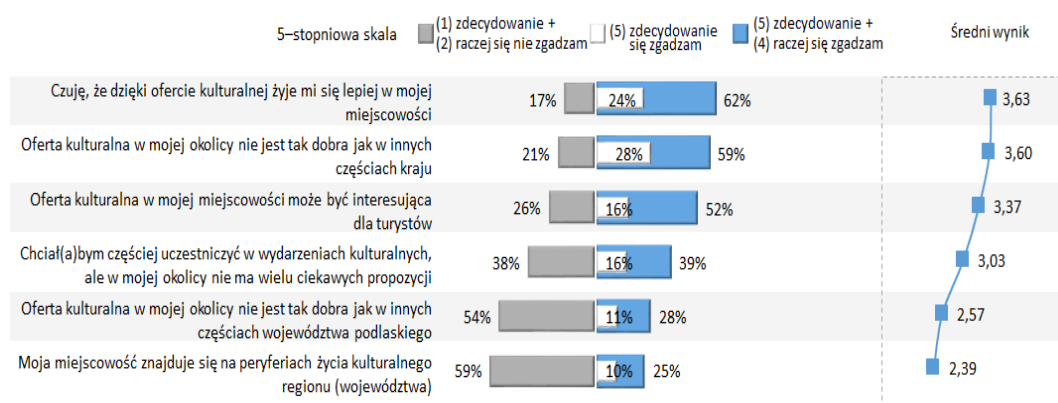
Następnie dokonano pomiaru wizerunku miejscowości zamieszkania respondentów pod kątem atrakcyjności oferty kulturalnej i jej wpływu na jakość życia badanych. W tym celu poproszono uczestników ankiety o ustosunkowanie się za pomocą 5-stopniowej, zbalansowanej skali Likerta do sześciu stwierdzeń, które przedstawia wykres 23.

Respondenci najczęściej zgadzali się z opinią, że „dzięki ofercie kulturalnej żyje mi się lepiej w mojej miejscowości” – 62% zdecydowanie lub raczej aprobowало to stwierdzenie, podczas gdy 17% było przeciwnego zdania. Niewiele mniejszy odsetek badanych (59%) zgadzał się (zdecydowanie

lub raczej), że „oferta kulturalna w okolicy nie jest tak dobra jak w innych częściach kraju”. Przeciwnie myślał co piąty uczestnik ankiety. Ponad połowa badanych zdecydowanie lub raczej przychyliła się do opinii, że „oferta kulturalna w miejscowości może być interesująca dla turystów”. Znaczny odsetek uczestników ankiety (39%) zdecydowanie lub raczej chciałby uczestniczyć w wydarzeniach kulturalnych częściej, ale w okolicy brakuje ciekawych propozycji. Z drugiej strony ponad połowa badanych nie zgadza się z przekonaniem, że oferta kulturalna w ich okolicy nie jest tak dobra jak w innych częściach województwa podlaskiego oraz z opinią, że ich miejscowość znajduje się na peryferiach życia kulturalnego regionu (województwa).

Reasumując powyższe stwierdzenia, można dostrzec, że mieszkańcy województwa podlaskiego biorący udział w ankiecie doceniają rolę oferty kulturalnej i jej pozytywny wpływ na lepszą jakość życia, choć zaznaczają, że nie jest ona tak dobra jak w innych częściach kraju.

Wykres 23. Stwierdzenia dotyczące postrzegania oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania (pyt. A8)

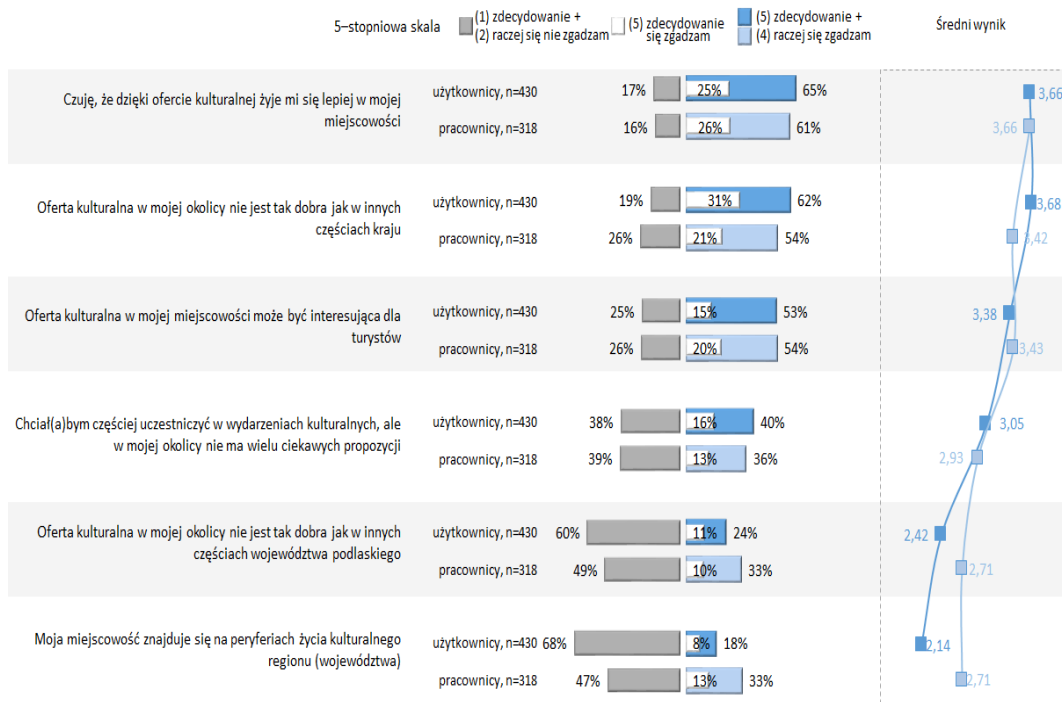

Źródło: badanie CAWI, N=665.

W grupach uczestników i pracowników rozkłady odpowiedzi wyglądają podobnie, możliwe jest jednak wskazanie pewnych różnic (wykres 24). Pracownicy istotnie częściej (zdecydowanie lub raczej) nie zgadzają się ze stwierdzeniem, że oferta kulturalna w okolicy nie jest tak dobra jak w innych częściach kraju. Dodatkowo częściej niż uczestnicy zdecydowanie zgadzają się z opinią, że oferta kulturalna w ich miejscowościach może być interesująca dla

turystów. Istotnie częściej (zdecydowanie lub raczej) podzielają również oni zdanie, że oferta w okolicy miejsca zamieszkania nie jest tak dobra jak w innych częściach województwa podlaskiego oraz że ich miejscowość znajduje się na peryferiach życia kulturalnego regionu (województwa).

Wykres 24. Stwierdzenia dotyczące postrzegania oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania w podziale na uczestników i pracowników (pyt. A8)

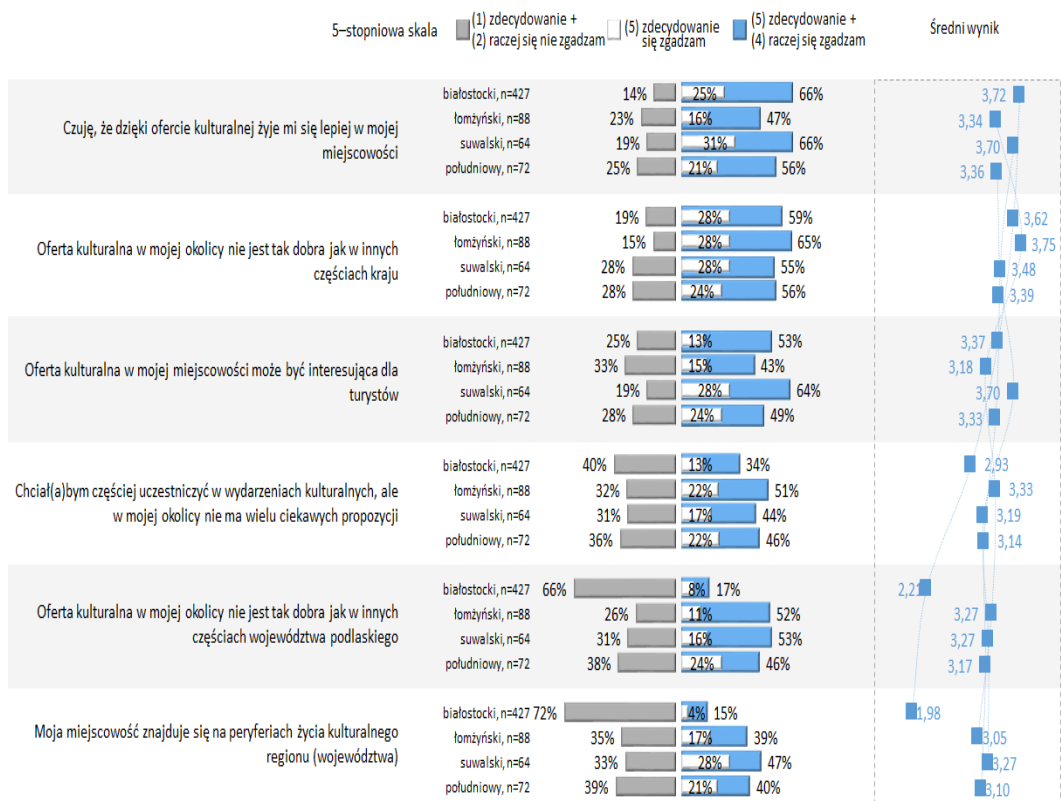

Źródło: badanie CAWI.

Dokonując porównania rozkładu odpowiedzi dla poszczególnych stwierdzeń z uwzględnieniem różnic terytorialnych, można zauważyć rozbieżności w postrzeganiu atrakcyjności kulturalnej własnej miejscowości (wykres 25). Wyróżniają się subregiony południowy, łomżyński i suwalski, których mieszkańcy częściej postrzegają swoje położenie jako peryferyjne pod względem życia kulturalnego, uważając że oferta kulturalna nie jest tak dobra jak w innych regionach województwa oraz kraju. Respondenci z podregionów łomżyńskiego i południowego najrzadziej wskazywali również, że dzięki ofercie kulturalnej lepiej żyje im się w ich miejscowościach. Z drugiej strony w subregionie suwalskim blisko trzy na cztery osoby były zdania, że oferta kulturalna w tych stronach może być ciekawa dla turystów i że dzięki niej żyje

się mieszkańcom lepiej. Dodatkowo – co naturalne ze względu na ofertę kulturalną stolicy województwa – mieszkańcy subregionu białostockiego dość wyraźnie kontestowali przekonanie, że znajdują się na peryferiach życia kulturalnego oraz że dostępna oferta kulturalna jest słabsza niż w innych rejonach województwa.

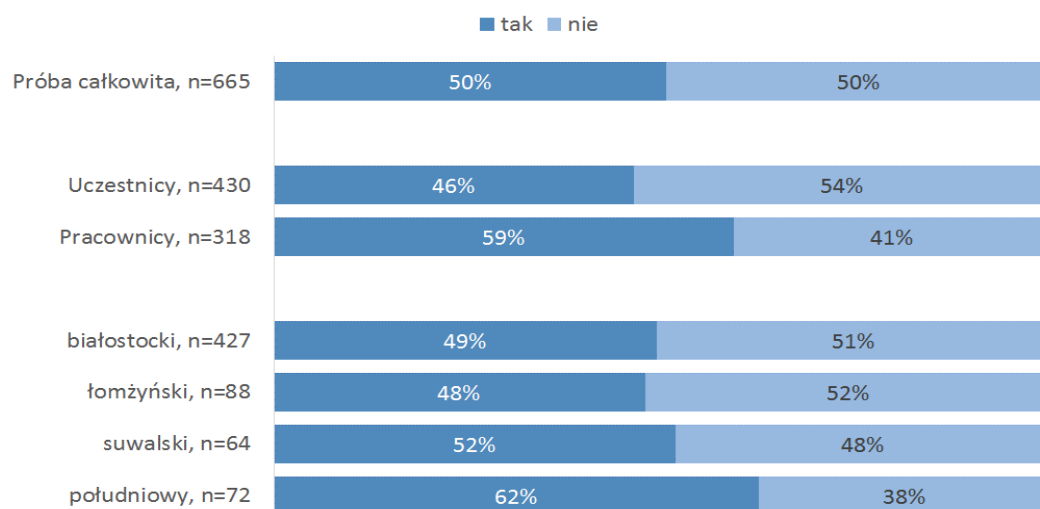
Wykres 25. Stwierdzenia dotyczące postrzegania oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania w podziale na subregiony województwa podlaskiego (pyt. A8)

Źródło: badanie CAWI.

W następnej kolejności poproszono uczestników badania o odpowiedź na pytanie, czy znają firmy lub organizacje pozarządowe, które zajmują się działalnością w sferze kultury (wykres 26). Połowa badanych potwierdza znajomość takich podmiotów. Odsetek ten wzrasta wśród pracowników oraz mieszkańców subregionu południowego. Ogólny wynik pokazuje jednak, że dla dużej części respondentów – a są to osoby zainteresowane kulturą – kwestie związane z organizatorami wydarzeń nie są kluczowe.

Wykres 26. Znajomość firm lub organizacji pozarządowych, które zajmują się działalnością w sferze kultury w miejscu zamieszkania respondenta (pyt. Z1)

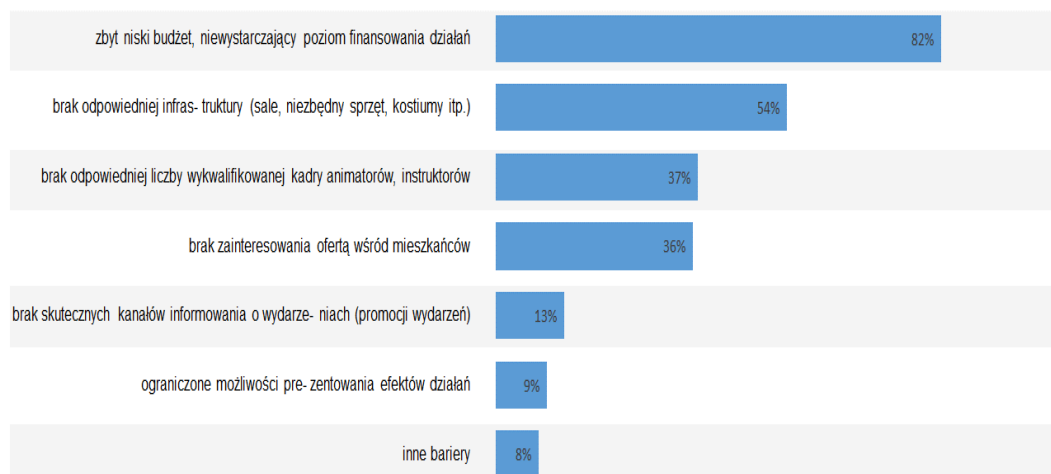

Źródło: badanie CAWI.

Barierzy rozwoju instytucji kultury w opinii pracowników

Wyłącznie do pracowników kultury skierowano pytanie dotyczące głównych barier rozwoju ich miejsca pracy (wykres 27). Zdecydowana większość uczestników ankiety wskazała na zbyt niski budżet oraz niewystarczający poziom finansowania działań – 82%. Ponad połowa respondentów uznała, że brakuje odpowiedniej infrastruktury (sal, niezbędnego sprzętu, kostiumów itp.) – 54%. Niespełna 40% pracowników instytucjonalnych podkreślało brak odpowiedniej liczby wykwalifikowanych animatorów i instruktorów oraz brak zainteresowania ofertą wśród mieszkańców – 36%.

Wykres 27. Główne bariery rozwoju instytucji kultury w opinii pracowników instytucji kultury i organizacji pozarządowych (pyt. Z3)

Źródło: badanie CAWI, N=318, pytanie kierowane jedynie do pracowników instytucji kulturalnych i organizacji pozarządowych.

Przyglądając się odpowiedziom pracowników instytucji kultury i organizacji pozarządowych dotyczących głównych barier hamujących rozwój ich placówek, można zauważyć, że niemal wszyscy respondenci z subregionu południowego byli zdania, iż na funkcjonowanie instytucji kultury przeznaczane są zbyt niskie środki, co przekłada się na niewystarczający poziom finansowania działań. Dodatkowo w omawianym subregionie istotnie częściej akcentowano brak odpowiednio wykwalifikowanej kadry animatorów i instruktorów. Może mieć to związek z omawianymi wcześniej niedoborami infrastrukturalnymi w tej części województwa oraz dużą odległością od Białegostoku i innych dużych ośrodków miejskich (miast na prawach powiatów). W subregionie białostockim częściej podkreślano natomiast brak skutecznych kanałów informowania o ofercie (promocji) – może wiązać się to z faktem, że w sytuacji stosunkowo wysokiej podaży wydarzeń kulturalnych w Białymstoku i okolicach powstaje konieczność konkurowania o uczestników poprzez odpowiednio dobrane i finansowane kanały komunikacji i promocji. Zestawienie wyników zostało przedstawione dokładnie w tabeli 47.

Tabela 47. Główne bariery rozwoju instytucji kultury w opinii pracowników instytucji kultury i organizacji pozarządowych (pyt. Z3)

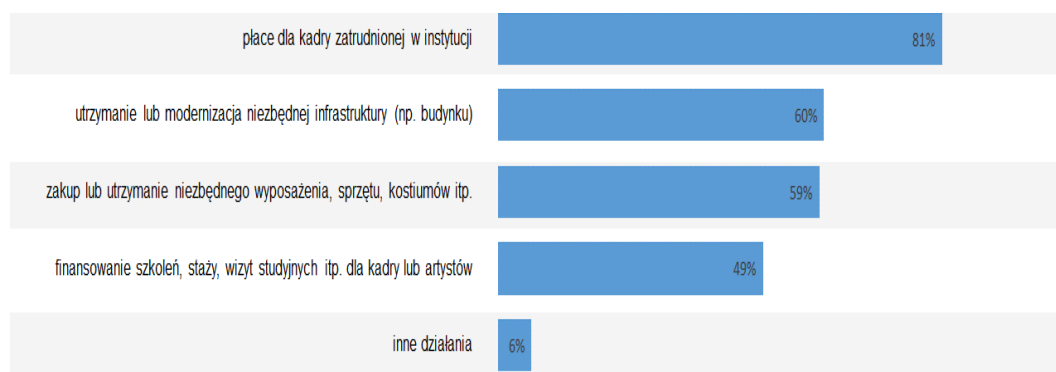
	Pracownicy w podregionach							
	białostocki		łomżyński		suwalski		południowy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
zbyt niski budżet, niewystarczający poziom finansowania działań	114	76,5-	52	83,9	33	84,6	52	91,2+
brak odpowiedniej infrastruktury (sale, niezbędny sprzęt, kostiumy itp.)	79	53,0	35	56,5	17	43,6	33	57,9
brak odpowiedniej liczby wykwalifikowanej kadry animatorów, instruktorów	46	30,9-	24	38,7	12	30,8	30	52,6+
brak zainteresowania ofertą wśród mieszkańców	49	32,9	22	35,5	17	43,6	24	42,1
brak skutecznych kanałów informowania o wydarzeniach (promocji wydarzeń)	26	17,4+	6	9,7	5	12,8	2	3,5-
ograniczone możliwości prezentowania efektów działań	18	12,1	3	4,8	3	7,7	4	7,0
inne	13	8,7	3	4,8	3	7,7	5	8,8
łącznie	149	100	62	100	39	100	57	100

Źródło: badanie CAWI, n=180, pytanie kierowane jedynie do pracowników instytucji kulturalnych i organizacji pozarządowych.

Odpowiedzi dotyczące zbyt niskiego finansowania kultury nie są zaskoczeniem i pokrywają się z wynikami wielu innych badań, prowadzonych również w województwie podlaskim. Aby zdiagnozować, jakich sfer dotyczy zbyt niskie finansowanie działań w instytucjach i organizacjach, w których pracują respondenci, pogłębiono pytanie i poproszono ankietowane osoby o wybranie najwłaściwszej odpowiedzi z prekategoryzowanej listy (wykres 28). Ponad 80% badanych uznało, że płace dla kadr kultury są zbyt niskie. 60% respondentów było zdania, że zbyt małe

środki przeznaczane są na utrzymanie lub modernizację niezbędnej infrastruktury oraz na zakup lub utrzymanie niezbędnego wyposażenia, sprzętu, kostiumów itp. Blisko połowa spośród omawianej grupy respondentów zwracała uwagę na nienależyte finansowanie szkoleń, staży, wizyt studyjnych itp. dla kadry lub artystów.

Wykres 28. Sfery działań, w których zbyt niski poziom finansowania jest zdaniem pracowników najbardziej dokuczliwy (pyt. Z3a)

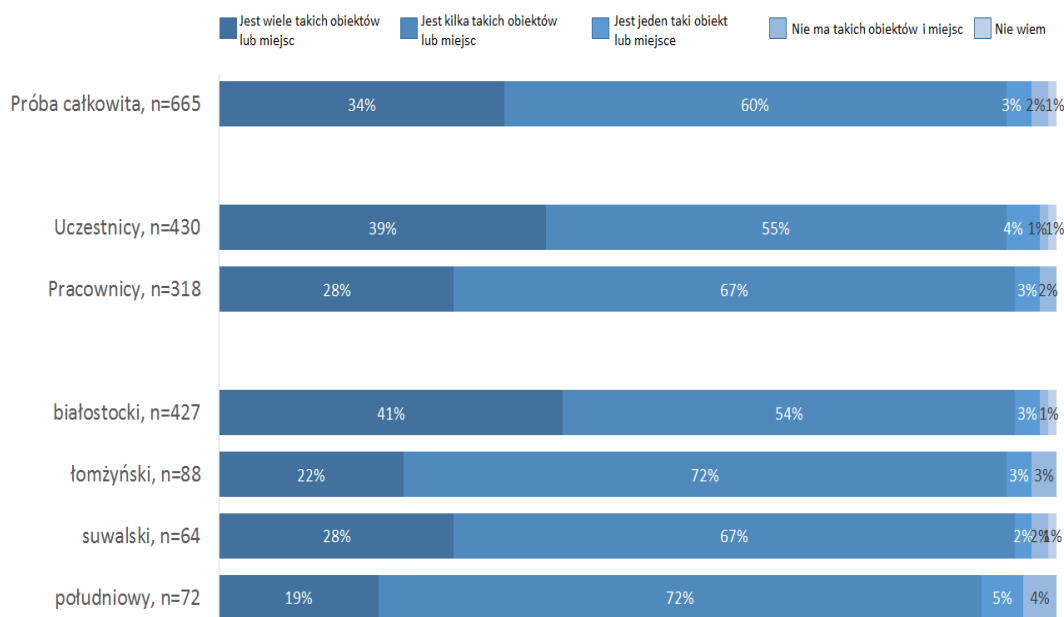

Źródło: badanie CAWI, n=260, pytanie kierowane jedynie do pracowników instytucji kulturalnych i organizacji pozarządowych, którzy w pyt. Z3 wskazali odpowiedź „zbyt niski budżet, niewystarczający poziom finansowania działań”.

Zabytki lub inne ważne miejsca świadczące o kulturowym i historycznym dziedzictwie regionu w opinii uczestników badania

W dalszej części ankiety, zdiagnozowano opinię badanych na temat znajdujących się w okolicy zabytków lub innych ważnych miejsc świadczących o kulturowym i historycznym dziedzictwie regionu. Wykres 29 prezentuje rozkłady procentowe odpowiedzi. Dominującym wskazaniem było „jest kilka takich obiektów lub miejsc” – 60%. Blisko co trzeci ankietowany uznał że jest wiele takich obiektów lub miejsc – 34%. Częściej takie przekonanie wyrażali uczestnicy (39%) w porównaniu do pracowników (28%) oraz mieszkańcy subregionu białostockiego (41%).

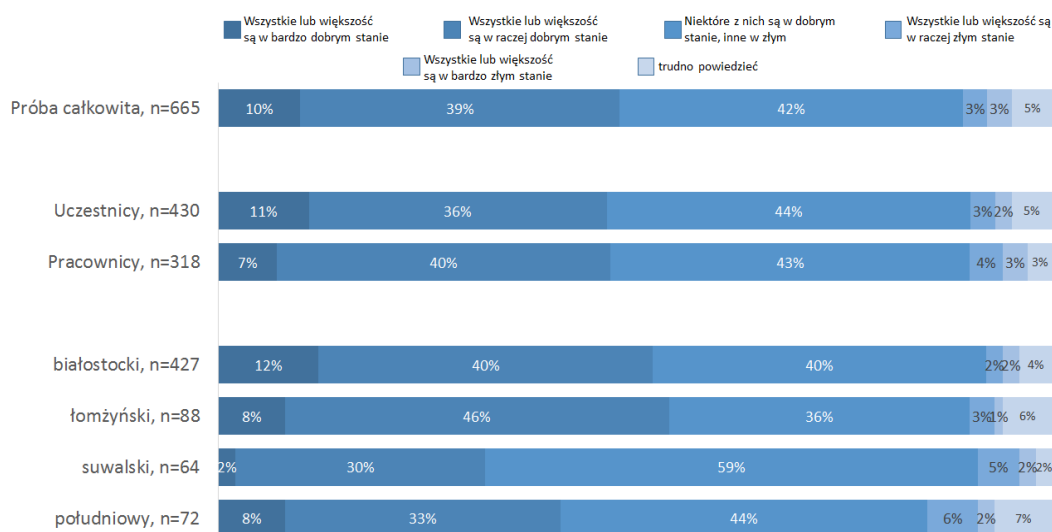
Wykres 29. Obecność w okolicy zabytków lub innych ważnych miejsc świadczących o kulturowym i historycznym dziedzictwie regionu (pyt. K1)

Źródło: badanie CAWI.

W kolejnym pytaniu dotyczącym oceny stanu znajdujących się w okolicy zabytków respondenci najczęściej wskazywali odpowiedź pośrednią – „niektóre z nich są w dobrym stanie, inne w złym” – 42% (wykres 30). Niewiele mniejszy odsetek był zdania, że wszystkie lub większość są w raczej dobrym stanie, a blisko co 10 uczestnik badania twierdził, że wszystkie są w bardzo dobrym stanie. Ponadto nie odnotowano istotnych różnic na poziomie zmiennych niezależnych, choć w przypadku podregionu suwalskiego istotnie częściej wskazywano odpowiedź, że niektóre z zabytków są w dobrym stanie, inne w złym (59%).

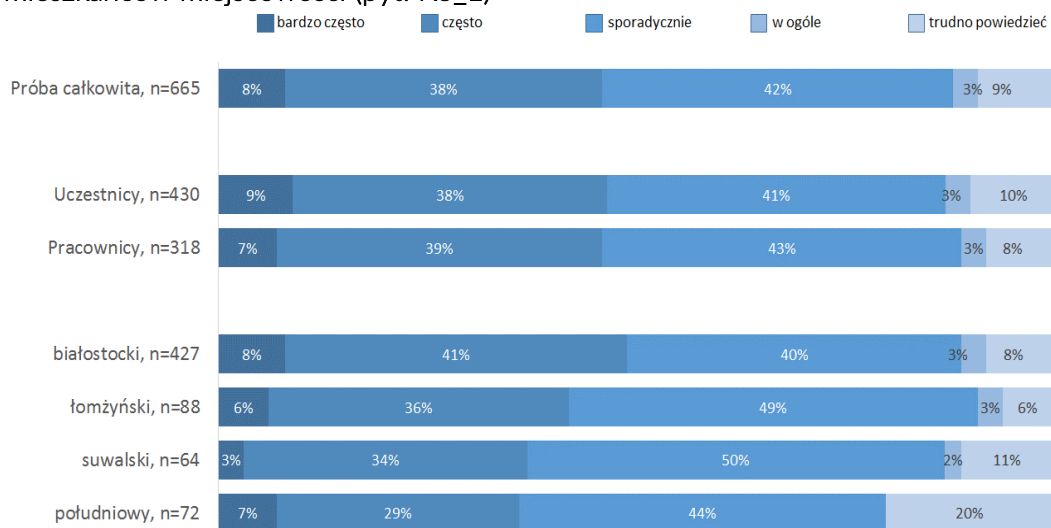
Wykres 30. Ocena stanu zabytków lub innych ważnych miejsc świadczących o kulturowym i historycznym dziedzictwie regionu (pyt. K2)

Źródło: badanie CAWI.

Odnośnie do częstotliwości odwiedzania zabytków i ważnych miejsc historycznych przez mieszkańców miejscowości, w której zamieszkują uczestnicy badania, widoczna jest pewna polaryzacja przekonań (wykres 31). 42% respondentów było zdania, że obiekty i miejsca historyczne odwiedzane są przez mieszkańców ich miejscowości sporadycznie, choć z drugiej strony niemal równoliczna grupa badanych uznała, że frekwencja odwiedzin jest częsta (38%). W subregionie południowym wyraźny odsetek badanych (20%) nie umiał ustosunkować się do żadnej z przedstawionych odpowiedzi.

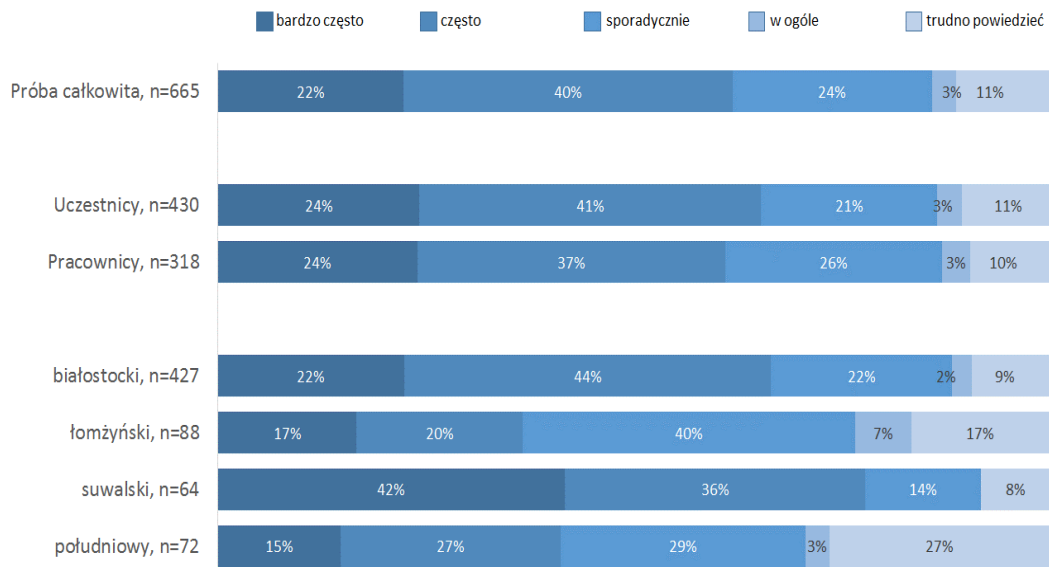
Wykres 31. Częstotliwość odwiedzania okolicznych zabytków lub innych ważnych miejsc, świadczących o kulturowym i historycznym dziedzictwie regionu przez mieszkańców miejscowości (pyt. K3_1)

Źródło: badanie CAWI.

Jeśli chodzi o częstotliwość odwiedzania obiektów i miejsc historycznych przez turystów w opinii badanych dzieje się to często (39%) (wykres 32). Co czwarty uczestnik ankiety wskazał odpowiedź sporadycznie, a blisko co czwarty bardzo często (23%), co pokazuje dość duże zróżnicowanie opinii. Na poziomie subregionalnym mieszkańcy suwalskiego i białostockiego istotnie częściej wyrażają przekonanie, że turyści bardzo często lub często bywają w miejscach i obiektach historycznych. W subregionie łomżyńskim dominuje odpowiedź „sporadycznie”. W południowym ponownie istotnie więcej uczestników ankiety miało trudność ze wskazaniem właściwej ich zdaniem odpowiedzi.

Wykres 32. Częstotliwość odwiedzania okolicznych zabytków lub innych ważnych miejsc, świadczących o kulturowym i historycznym dziedzictwie regionu przez turystów (pyt. K3_2)

Źródło: badanie CAWI.

Rozdział 3. Warsztaty badawcze – jakościowa refleksja nad kulturą w województwie podlaskim

Trzecim z istotnych elementów diagnozy były warsztaty badawcze, przeprowadzone w pięciu miastach województwa podlaskiego: Białymstoku, Suwałkach, Łomży, Augustowie i Bielsku Podlaskim. Ich celem było uzyskanie jakościowego wglądu w życie kulturalne w ważnych ośrodkach regionu – nakreślenie ram, w których poruszają się podmioty organizujące życie kulturalne oraz ich odbiorcy, ustalenie mocnych stron kultury i możliwych kierunków jej dalszego rozwoju, zdiagnozowanie niedostatków i potencjalnych zagrożeń. Dyskusja na temat kadr kultury oraz najogólniejsza próba segmentacji jej odbiorców w poszczególnych miejscach.

W warsztatach brały udział osoby reprezentujące lokalne instytucje kultury, organizacje pozarządowe działające w sferze kultury, przedstawiciele środowisk twórczych, samorządów oraz mieszkańcy szczególnie zainteresowani życiem kulturalnym – zarówno z badanych miejscowości, jak i okolic. W pięciu warsztatach łącznie wzięły udział 72 osoby.

Wybór miejscowości, w których przeprowadzono warsztaty, został dokonany na podstawie dwóch kryteriów. Po pierwsze, stanowią one pięć największych ośrodków miejskich regionu, a tym samym pięć istotnych ośrodków kulturalnych, dysponujących rozbudowanym potencjałem instytucjonalnym, rozbudowaną ofertą i stosunkowo liczną grupą uczestników. Po drugie, są to miejscowości leżące w różnych częściach regionu, hipotetycznie odzwierciedlające jego zróżnicowanie kulturowe. Co prawda, w północnej części województwa przeprowadzono aż dwa warsztaty (Suwałki, Augustów), ale warto podkreślić, że wybór Augustowa jako miejsca warsztatu podyktowany był również jego specyficzną pozycją na

turystycznej mapie regionu. W tym przypadku chodziło także o zbadanie, w jaki sposób turystyka wpływa na lokalne życie kulturalne (np. sezonowość wydarzeń, priorytetowe traktowanie potrzeb kulturalnych turystów).

Ponadto należy zaznaczyć, że warsztaty badawcze w Białymstoku miały nieco inny przebieg. Ze względu na fakt, że kompleksowa diagnoza kultury w tym mieście została przeprowadzona w latach 2017–2018 na użytek Programu Polityki Kulturalnej miasta, a wnioski z niej uznać można za wciąż aktualne, spotkanie to zostało przeprowadzone przede wszystkim z przedstawicielami regionalnych instytucji kultury, działających zarówno w Białymstoku, jak też w innych miejscowościach województwa. W związku z tym warsztaty te zostały oparte na nieco innym scenariuszu, dostosowanym do specyfiki pracy instytucji, chociaż najważniejsze wątki i pytania badawcze pozostały takie same we wszystkich przypadkach.

Wykorzystywanie tego samego scenariusza warsztatu w różnych miejscowościach miało umożliwić porównywanie odpowiedzi i szukanie elementów wspólnych dla różnych miejscowości czy podregionów, jak również wątków specyficznych, które mogą wynikać np. ze zróżnicowania kulturowego czy podjętych lokalnie rozwiązań instytucjonalnych. Poniżej znajduje się opis najważniejszych spostrzeżeń i wniosków płynących z warsztatów badawczych. Struktura tej części tekstu odpowiadać będzie przedstawionym na początku tego akapitu intencjom. W tekście omówione zostaną więc po kolei najważniejsze wątki poruszone podczas badań. W ramach każdego z wątków w pierwszej kolejności zostaną omówione spostrzeżenia ogólne i takie, które można uznać za wspólne czy typowe dla różnych ośrodków miejskich województwa podlaskiego. Następnie uwaga zostanie zwrócona na istotne elementy charakterystyczne dla poszczególnych miast.

Specyfika kultury lokalnej. Cechy charakterystyczne i obiegowe opinie

Warsztaty badawcze otwierało zadanie, w którym zachęcano uczestników, by przywołali obiegowe opinie na temat kultury w swoich miejscowościach i najbliższych okolicach. Proszeni byli także o scharakteryzowanie podstawowych cech lokalnej kultury. Ćwiczenie miało charakter wprowadzający, prowadzący zachęcali więc do swobodnego dzielenia się także zasłyszonymi opiniami. W związku z tym w części przypadków trudno jednoznacznie oddzielić ich własne opinie i przekonania od tego, co tylko zdarzyło im się słyszeć.

Badani podczas każdego z warsztatów przywołali w tym miejscu pojawiające się wśród części mieszkańców przekonania, że w sferze kultury w ich miejscowościach „nic się nie dzieje”. Uniwersalność tego stwierdzenia pokazuje, że tego rodzaju opinie nie są ograniczone do konkretnych społeczności lokalnych. Dokładniejsza interpretacja wypowiedzi badanych wskazuje ponadto, że omawiane przekonanie ma charakter relatywny i wyrażane jest w oparciu o trzy podstawowe przesłanki, pokazujące różne problemy sektora kultury w regionie.

Po pierwsze, stwierdzenie „w mojej miejscowości nic się nie dzieje” często w praktyce oznacza „w mojej miejscowości nie mogę znaleźć interesującej mnie oferty”. Badani zdają sobie sprawę, że podobne opinie najczęściej nie są charakterystyczne dla ogółu mieszkańców, ale dla grup o określonych preferencjach kulturalnych. Interesujące, że przynajmniej w dwóch przypadkach (Suwałki, Augustów) rozpatrywano ten problem na skrajnym przykładzie koncertów muzyki disco polo i wykluczających się postaw (szkoda/dobrze, że w moim mieście nie ma disco polo), ale wypowiedzi badanych w pozostałych miejscowościach odsyłają do problemu systemowego. Jest prawdopodobne, że w wielu społecznościach lokalnych województwa podlaskiego, być może z wyjątkiem Białegostoku, oferta kulturalna nie jest na tyle zróżnicowana, aby zadowolić większość mieszkańców. Co więcej, różnego rodzaju ograniczenia, takie jak budżety instytucji kultury, aktywność organizacji pozarządowych czy polityki

kulturalne samorządów, mogą prowadzić do sytuacji, w których jeden typ wydarzeń kulturalnych (np. masowe imprezy rozrywkowe, symbolizowane przez disco polo) jest wyraźnie widoczniejszy od innych, co wpływa na przekonanie części mieszkańców, że poza tym nic się nie dzieje.

Po drugie, omawiane stwierdzenie może zawierać w sobie porównanie z ofertą kulturalną innych miejscowości (opartą o indywidualne doświadczenia lub wyobrażenia). Innymi słowy, oznacza „w miejscowości X oferta kulturalna jest ciekawsza niż w mojej”. Niektórzy badani porównywali życie kulturalne w swoich miejscowościach z większymi ośrodkami, co zazwyczaj, choć nie zawsze, prowadziło to do podkreślenia relacji centrum–peryferie. Dla przykładu – uczestnicy warsztatu suwalskiego podkreślali, że często mają do czynienia z przekonaniem części mieszkańców o tym, że w ramach wydarzeń organizowanych w mieście nie występują artyści większego formatu (gwiazdy). Według badanych takie stanowisko wiąże się z jednej strony z porównaniami, jakie mieszkańcy czynią względem innych miast (przede wszystkim Warszawy i Białegostoku), jak również względem programów rozrywkowych emitowanych w telewizji. Oba te porównania są w pewnej mierze źródłem standardów, z którymi mieszkańcy zestawiają ofertę w najbliższym otoczeniu, co skutkuje mniejszą satysfakcją z lokalnej oferty kulturalnej.

Z pewnością trudno jest lokalnym instytucjom kultury przeciwdziałać tego rodzaju porównaniom, szczególnie jeśli kierowane są one ze strony osób oczekujących od oferty kulturalnej przede wszystkim spektakularnych, rozrywkowych wydarzeń masowych. Przykład augustowski pokazuje jednak, że porównania z dużymi ośrodkami miejskimi mogą służyć rozwojowi lokalnej kultury. Uczestnicy badania augustowskiego posługiwali się sformułowaniem „warszawska” w odniesieniu do specyfiki lokalnej („Kultura w Augustowie jest dosyć warszawska”). Proszeni o sprecyzowanie znaczenia takiego określenia wyjaśniali, że ma ono wydźwięk raczej pozytywny (kultura ambitna, współczesna, aktualna i ceniona także w innych częściach Polski, nie tylko w stolicy) aniżeli pejoratywny (skojarzenia ze snobizmem, niezrozumiałą sztuką itp.). O ile jednak „warszawskość” stanowiła w dyskusji synonim

aktualności i trzymania ręki na pulsie, jeśli idzie o współczesne trendy w kulturze i jest to określenie w jakimś stopniu nobilitujące dla augustowskiej oferty (nie ma powodów do kompleksów), to raczej nie można mówić tu o dosłownym porównywaniu się do Warszawy. Wskazywaniu na centrum (stolica, w której znajdują się dobre wzory działań kulturalnych) i peryferia, które do wiernego odtworzenia takich wzorów nieustannie aspirują.

W kontekście porównań pomiędzy miejscowościami ciekawe są również wypowiedzi badanych z Bielska Podlaskiego, którzy porównywali ofertę kulturalną miasta do tego, co dzieje się w oddalonej o 30 kilometrów Hajnówce. Badani twierdzili, że mamy tu do czynienia ze swoistą pętlą. Bielszczanie twierdzą, że w ich mieście „nic się nie dzieje” w sferze kultury. Innego zdania są natomiast mieszkańcy Hajnówki, stojący na stanowisku, że to właśnie w Bielsku wydarzenia kulturalne są bardziej interesujące i zróżnicowane. Z tym znów nie zgadzają się mieszkańcy Bielska, twierdząc, że Hajnówka dysponuje interesującą ofertą. Badani jednogłośnie twierdzili, że od lat zauważyć można rywalizację pomiędzy tymi ośrodkami. Abstrahując od jej przyczyn i przejawów, warto zwrócić uwagę, że układy dwóch lub kilku ośrodków miejskich, które tworzą swoją ofertę kulturalną, spoglądając na siebie nawzajem (w idealnej sytuacji – współpracując ze sobą), może zdynamizować życie kulturalne. Na podstawie danych zebranych w czasie diagnozy można przypuszczać, że tego rodzaju koordynacja działań na poziomie subregionalnym (np. Hajnówka–Bielsk Podlaski, Augustów–Suwałki, Łomża–Zambrów, Łomża–Kolno) może okazać się owocna dla rozwoju oferty kulturalnej.

Interesująca jest tutaj wreszcie perspektywa Białegostoku, który z punktu widzenia innych miejscowości regionu może być przedstawiany w kategoriach kulturowego centrum. Jeden z badanych w Białymstoku stwierdził, że w stronę stolicy województwa kieruje się pewne oczekiwania związane z nadawaniem tonu ofercie kulturalnej regionu. Z drugiej strony przedstawicielki regionalnej instytucji kultury zlokalizowanej poza Białymstokiem zauważyły, że w tej części regionu, w której prowadzą swoją działalność, w zasadzie nie informuje się o tym, co dzieje się w Białymstoku.

Tym samym Białystok, przede wszystkim ze względów geograficznego oddalenia, nie stanowi dla oferty czy zainteresowań odbiorców wyraźnego punktu odniesienia. Zdania takie pokazują, że w przypadku kultury województwa podlaskiego zróżnicowanie kulturowe na poziomie podregionalnym jest bardzo istotne i powinno być brane pod uwagę w praktykach polityki kulturalnej.

Po trzecie, kończąc wątek opinii wskazujących, że w kulturze „nic się nie dzieje”, warto zwrócić uwagę, że badani w niektórych miastach (Suwałki, Łomża) uznali, iż oferta kulturalna powinna być lepiej komunikowana przez organizatorów. Część oferty może być promowana zbyt słabo lub w formie nieodpowiedniej dla niektórych grup mieszkańców, co sprawia, że nie dowiadują się oni o proponowanych wydarzeniach i w efekcie nie uczestniczą w nich. Skutkować to może sytuacją, w której – jak stwierdzili niektórzy badani w Białymstoku – w wydarzeniach kulturalnych w mieście uczestniczy wciąż ten sam krąg odbiorców, innymi słowy – „kultura realizuje wydarzenia dla siebie”. W takim układzie szczególnie istotna jest wiedza o życiu kulturalnym płynąca nie tylko instytucjonalnie ustalonymi kanałami informacji, ale także dzięki kapitałowi społecznemu (znajomościom, „poczcie pantoflowej”). Tak więc w tym sensie omawiane stwierdzenie oznaczałoby przede wszystkim „nie wiem, jaka jest oferta kulturalna w moim mieście”. To wyjaśnienie współgra zresztą szczególnie z pojawiającymi się w czasie niektórych warsztatów – głównie w Białymstoku, choć nie tylko – głosami, że w istocie oferta kulturalna jest na tyle bogata, że niekiedy uczestnik nie jest w stanie uczestniczyć we wszystkich interesujących wydarzeniach. Sugeruje to dysonans pomiędzy ofertą i jej świadomością wśród mieszkańców.

W dyskusjach dotyczących specyfiki lokalnej kultury uczestnicy poszczególnych warsztatów najczęściej wypowiadali się na temat kondycji i kierunków działań najważniejszych podmiotów tworzących ofertę kulturalną, przede wszystkim instytucji kultury. W Suwałkach zwrócono uwagę na wysoką jakość wydarzeń związanych z tematyką ludową. Badani wskazywali tu nie tylko na aktywności zespołów ludowych czy osiągnięcia

poszczególnych twórców, ale podkreślali także autentyczny, głęboki charakter tworzonej lokalnie kultury ludowej.

Z drugiej strony zgłaszano, że dużym problemem dla suwalskiej kultury są kwestie finansowe. Mówiono w tym kontekście, po pierwsze, o niedoinwestowaniu suwalskich organizacji pozarządowych, po drugie zaś – o zbyt dużych kosztach uczestnictwa w niektórych wydarzeniach kulturalnych. Wątki te częściowo zostały już omówione w raporcie dotyczącym suwalskiej kultury „Nowe kierunki, nowe drogowskazy” (Białous i in., 2015). Pojawiła się również kwestia statusu suwalskich artystów i stan edukacji kulturalnej. Jak sądziła część badanych, dość rozpowszechniona jest w mieście opinia o tym, że Suwałki są trudnym miejscem do prowadzenia aktywności artystycznej („kiepskie miejsce do życia dla artystów”). Z drugiej strony zwracano uwagę na fakt, że wielu rozpoznawanych dziś artystów pochodzi z Suwałk i właśnie tutaj odebrało podstawową edukację kulturalną (np. Organek). Zarysowano więc pewne napięcie pomiędzy stanem edukacji kulturalnej a dalszym rozwojem artystycznym i chęcią pozostania oraz tworzenia w mieście.

W Augustowie podkreślano, że w mieście istnieją pewne silne kulturalne marki, tzn. cyklicznie organizowane wydarzenia, które mają swoją historię, sukcesy i są doceniane przez mieszkańców. Inna z przytaczanych przez badanych opinii na temat kultury w Augustowie odnosiła się także pośrednio do turystycznego charakteru miasta. Uczestnicy warsztatu wskazywali w związku z tym na duże nagromadzenie działań kulturalnych realizowanych w okresie letnim i wyraźnie mniejszą ich liczbę, a co za tym idzie na spadek aktywności kulturalnej w mieście w okresie zimowym.

Warto skonfrontować te opinie z wypowiedziami badanych w Bielsku Podlaskim. Pierwsze skojarzenia uczestnicy warsztatu skierowali w stronę wielokulturowości i zróżnicowania religijnego na badanym terenie. Zaznaczano tu dużą aktywność mniejszości prawosławnej oraz relatywnie dużą liczbę inicjatyw czy wydarzeń kulturalnych powiązanych z tematyką religijną, kierowanych zarówno do wyznawców prawosławia, jak i wyznania rzymskokatolickiego. Z tym kontekstem badani powiązali także pewne kwestie

praktyczne. Zaznaczali bowiem, że respektując wszelkie święta i uroczystości religijne, organizatorzy wydarzeń kulturalnych mają do dyspozycji stosunkowo mało czasu w ciągu roku. Zauważany przez badanych brak woli współpracy pomiędzy różnymi podmiotami organizującymi ofertę kulturalną w Bielsku sprawia, że wydarzenia odbywają się jednocześnie. Z tego względu zbiorowość odbiorców ulega rozproszeniu, a wysiłki części organizatorów pozostają niezauważone.

Wypowiedzi te potwierdzają płynące z analizy danych zastanych wnioski mówiące o tym, że zróżnicowanie wskaźników życia kulturalnego w poszczególnych podregionach województwa podlaskiego wiąże się ze zróżnicowaniem kulturowym (etnicznym, religijnym) mieszkańców, które znacznie wpływa na kalendarz kultury. Podobnie dzieje się w przypadku miejscowości atrakcyjnych turystycznie, takich jak Augustów, które charakteryzują się dużą liczbą wydarzeń i odbiorców, ale skumulowane są one szczególnie w sezonie turystycznym.

W dyskusji o obiegowych opiniach w Łomży badani twierdzili, że miasto może pochwalić się wydarzeniami o charakterze cyklicznym (także o wymiarze ponadregionalnym). Wskazywano tu też na różnorodność łomżyńskich instytucji kultury. Ta według badanych wprost przekłada się na bogactwo i różnorodność form i treści proponowanych w ramach oferty kulturalnej. Z drugiej strony zgłaszano również opinie, że łomżyńska kultura jest na niskim poziomie (jeśli chodzi o treści merytoryczne) oraz że oferta w mieście wyraźnie kieruje się w stronę kultury masowej, a przez to nie uwzględnia się treści niszowych, offowych i wydarzeń o wysokiej jakości artystycznej.

Uczestnicy badania białostockiego przekonywali, że słyszy się, iż trzon białostockiej oferty stanowią imprezy masowe. Temu przekonaniu – podobnie jak np. w Suwałkach – niejednokrotnie towarzyszy stanowisko, że „gwiazdy omijają Białystok”. Przytaczano także opinie dotyczące kosztów uczestnictwa (za mało bezpłatnych wydarzeń) i lokalizacji wydarzeń (duża część oferty dzieje się w centrum miasta – jest to zresztą jeden z ważnych wątków obecnej

polityki kulturalnej w Białymstoku, wyznaczonej dokumentem Program Polityki Kulturalnej miasta Białystok na lata 2018–2022+).

Uczestnicy warsztatu białostockiego podjęli także dyskusję nad opiniami na temat kultury całego województwa podlaskiego. Część badanych stała na stanowisku, że kulturę regionu charakteryzuje pewna niejednorodność, ponieważ wskazać można takie obszary, w których mamy do czynienia z bogatą ofertą kulturalną, inne z kolei przypominają kulturalne pustynie. Potwierdzają to dane zastane. Przy tej okazji jedna z badanych zaznaczała, że przybywający do tego regionu turyści rzadziej poszukują oferty kulturalnej w samym Białymstoku. Częściej zaś chcą doświadczać tzw. lokalnego kolorytu (typowe wyobrażenia o Podlasiu np. cerkwie, zielone płuca Polski, *slow life* itd.).

Mocne strony i najsilniejsi gracze w polu kultury

Dyskusję o najważniejszych podmiotach tworzących ofertę kulturalną w badanych miejscowościach poprzedzała indywidualna refleksja wszystkich uczestników warsztatów. Mieli oni za zadanie wypisać najsilniejszych, najbardziej widocznych graczy działających w obszarze lokalnej kultury (instytucje, organizacje, przedsiębiorstwa czy nieformalne grupy i inicjatywy), a następnie umieścić ich na zbiorczej mapie. Zachęcano również do wskazywania konkretnych osób, jeśli stanowią one główną „siłę napędową” poszczególnych działań czy wydarzeń. Następnie dyskutowano o roli poszczególnych podmiotów.

We wszystkich miejscach, w których prowadzono warsztaty, wymieniano przede wszystkim lokalne instytucje kultury (centra i ośrodki kultury, muzea i galerie, biblioteki publiczne). Ciekawe jest jednak, jak w czasie poszczególnych warsztatów ustalano pozostałe podmioty, które wydają się ważne dla lokalnych pól kultury. Dla przykładu, w Augustowie udało się stworzyć obszerną listę szerokiego spektrum obejmującego m.in. organizacje pozarządowe, samorząd, parafie, grupy artystyczne (zespoły,

orkiestry) czy pojedynczych animatorów kultury, którzy choć pracują w ramach podmiotów instytucjonalnych, stanowią zdecydowaną „wartość dodaną” lokalnej kultury. W Suwałkach, choć lista była krótsza, objęła m.in. organizacje pozarządowe, samorząd, parafie, szkoły (w tym szkołę muzyczną) oraz podmiot komercyjny. W przypadku Bielska Podlaskiego, prócz instytucji kultury, były to organizacje pozarządowe oraz osoby prywatne (niezależni twórcy i animatorzy). Uczestnicy warsztatu łomżyńskiego wymieniali natomiast niemal wyłącznie instytucje kultury, okazjonalnie wskazując też na konkretnych organizatorów pozainstytucjonalnych. Różnice w odpowiedziach pokazują bardzo wyraźnie, że w poszczególnych miastach czy – szerzej – społecznościach lokalnych wytwarzają się określone kształty i struktury pól kultury. Można przyjąć założenie, że najlepszą sytuacją z punktu widzenia rozwoju kultury jest duża dywersyfikacja podmiotów zajmujących się kulturą i ich międzysektorowość. Taka sytuacja z pewnością sprzyja rozwojowi oferty kulturalnej, docieraniu do różnych grup odbiorców, pozyskiwaniu funduszy na działalność z różnych źródeł, przepływowi idei, współpracy itp.

Motywacje, którymi kierowali się uczestnicy warsztatów, wybierając najsilniejsze podmioty organizujące kulturę w ich najbliższej okolicy, były stosunkowo zbieżne. Często zwracano uwagę na to, że siła podmiotu mierzona jest efektami jego pracy, to znaczy jakością oferty kulturalnej. Zwracano również uwagę na to, jak istotną rolę odgrywają tutaj ludzie (pracownicy, animatorzy kultury), którzy umiejętnie łączą instytucjonalny wymiar swojej pracy ze sprawną komunikacją międzyludzką. Podkreślano, że w wielu przypadkach widoczna jest życzliwość wobec siebie nawzajem i współpraca przedstawicieli poszczególnych sektorów, ich zaangażowanie, pasja i konsekwencja. Takie postawy organizatorów, jak twierdzono, wpływają także na wzrost zaufania ze strony odbiorców kultury. Poza tym pośrednio wpływają również na opisaną wcześniej wysoką jakość wydarzeń (przede wszystkim na poziomie organizacyjnym, ale także merytorycznym). Najwięcej uwagi poświęcono temu wątkowi w Augustowie i Suwałkach, czyli tam, gdzie jednocześnie wskazywano na największe zróżnicowanie istotnych podmiotów. Można potraktować to jako ilustrację tezy, że większe

zróźnicowanie podmiotów przybliży sferę kultury do codziennego życia i doświadczeń mieszkańców.

Warto mieć to na uwadze, ponieważ – jak podkreślono najwyraźniej podczas warsztatów w Bielsku Podlaskim – siła podmiotów instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych rozłożona jest inaczej. W przypadku instytucji kultury badani doceniali ich wartość, nawet jeśli oferta kulturalna nie jest zgodna z ich własnymi preferencjami czy potrzebami. Badani zdawali sobie jednak sprawę z wysiłków podejmowanych na rzecz rozmaitych grup odbiorców, prób urozmaicenia oferty kulturalnej, cykliczności niektórych wydarzeń. Siłą instytucji jest więc ich stabilność i stosunkowo bezpieczne ramy funkcjonowania. Tymczasem siła podmiotów pozainstytucjonalnych może wiązać się z innowacyjnymi formami działalności czy też interesującymi treściami kultury, jakie przekazują. W ten sposób uzasadniano znaczenie inicjatyw proponowanych przez organizacje pozarządowe czy grupy pasjonatów. Jednocześnie zaznaczano, że ich niepewny status (brak stałego finansowania czy siedziby) może skutkować znikaniem takich podmiotów z lokalnych pól kultury.

W dyskusjach w poszczególnych miastach, prócz istotnych podmiotów tworzących ofertę kulturalną, wymieniano również najważniejsze czy cieszące się największym uznaniem uczestników wydarzenia kulturalne. Efekty tych dyskusji zostaną omówione poniżej w sposób ogólny, lista wymienionych wydarzeń kulturalnych znajdzie się natomiast w aneksie do niniejszej diagnozy.

We wszystkich badanych miejscowościach uczestnicy warsztatów wymieniali przede wszystkim wydarzenia cykliczne – mają one bowiem największą szansę na utrwalenie swojego znaczenia w społeczności lokalnej, ale również na rozpoznawalność wśród odbiorców zewnętrznych, np. turystów. Wydarzenia te można podzielić na kilka kategorii ze względu na ich skalę i charakter. Są to, po pierwsze, festiwale lub inne duże, wielozmysłowe wydarzenia kulturalne o zasięgu regionalnym lub ponadregionalnym (przede wszystkim festiwale muzyczne, teatralne). Po drugie, cykliczne wydarzenia kierowane przede wszystkim do

mieszkańców miejscowości (dni miasta, festyny, pikniki), niekiedy związane z kulturą tradycyjną. Po trzecie, cykliczne wydarzenia, które nie są specyficzne dla danego miejsca, ale odpowiadają potrzebom określonych grup uczestników kultury (np. cykliczne pokazy filmowe, spotkania autorskie, koncerty muzyki klasycznej, występy kabaretowe itp., jak również wydarzenia takie jak Noc Muzeów czy Noc Bibliotek). Po czwarte, lokalne wydarzenia o wyraźnym charakterze edukacyjnym (przeznaczone dla dzieci i młodzieży, organizowane przez szkoły, np. konkursy, przeglądy, warsztaty itp.).

Z punktu widzenia turystyki kulturowej najważniejsze byłyby wydarzenia należące do pierwszej, ewentualnie drugiej kategorii. Wydaje się, że największą łatwość w przytaczaniu tego rodzaju wydarzeń mieli uczestnicy badań w Augustowie i Suwałkach, co pozostaje w zgodzie z powszechnymi wyobrażeniami o atrakcyjności turystycznej północnej części województwa.

Badanych zaproszono także do ćwiczenia, które wymagało indywidualnego wskazania najważniejszego, posiadanego w obszarze lokalnej kultury zasobu. Spośród zaproponowanych zasobów – ludzie, infrastruktura, środki finansowe, współpraca, oferta kulturalna – zdecydowana większość badanych we wszystkich warsztatach wskazała na zasoby ludzkie. Wybór taki uczestnicy argumentowali rozmaicie. W badaniu augustowskim część osób odnosiła się do przyjaznych kontaktów pomiędzy kadrą zarządzającą instytucji i przedstawicielami innych podmiotów. Podkreślano, że kontakty takie realizują się wprawdzie na poziomie instytucjonalnym, ale mają solidne zakotwiczenie w życzliwych stosunkach pomiędzy konkretnymi osobami, otwartej postawie i chęci do współpracy. Poza tym – zarówno w Augustowie jak i Bielsku Podlaskim – zasoby ludzkie doceniano także, odnosząc się do potencjału intelektualnego i twórczego, rozległych zainteresowań części organizatorów oraz podążających za nimi odbiorców. Badani w Suwałkach i Bielsku Podlaskim podkreślali przede wszystkim duże poświęcenie i zapał do pracy, które obserwują wśród lokalnych kadr kultury. Tym bardziej, że jak wspominali badani w Bielsku Podlaskim i Łomży, niejednokrotnie aktywność ta jest zajęciem dodatkowym, słabo wynagradzanym i pochłaniającym dużo czasu. W Suwałkach szczególne

uznanie wyrażono wobec konkretnych artystów oraz instruktorów, którzy poświęcają się pracy edukacyjnej.

Wyraźnie widać więc, że we wszystkich przypadkach badani rozróżniali ogólne ramy instytucjonalne kultury i ludzi, którzy je wypełniają, uznając ich za najważniejszy zasób. Przekonanie takie pokazuje z jednej strony, że w każdej społeczności lokalnej znajdują się jednostki dość powszechnie uważane za liderów kultury, które swoją aktywnością wpływają znacznie na kondycję życia kulturalnego i jego charakter. Z drugiej strony należy zwrócić uwagę na fakt, że zasób ludzki w sektorze kultury jest stosunkowo kruchy. Uczestnicy warsztatów często zaznaczali, że praca animatorów jest zajęciem słabo wynagradzanym i wyczerpującym, pracownicy sektora kultury, przede wszystkim najaktywniejsi, są podatni na wypalenie zawodowe, migracje do większych ośrodków lub zmianę zawodu.

W poszczególnych warsztatach pojawiały się również głosy wskazujące inne obszary ważnych zasobów. W Augustowie był to obszar współpracy. Badani akcentowali tu znaczenie dobrze funkcjonujących sieci społecznych. Wskazywano także ofertę kulturalną, której wysoki poziom merytoryczny postrzegany był jako najcenniejszy posiadany zasób. W Suwałkach pozostałe głosy odnosiły się do obszaru infrastruktury. Badani akcentowali posiadane przez suwalskie instytucje siedziby, ich względną nowoczesność (sala teatralna Suwalskiego Ośrodka Kultury, wyremontowana siedziba Muzeum Okręgowego). Zaznaczano także, że zasoby infrastrukturalne sukcesywnie się powiększają. W tym kontekście mówiono o nowej hali Suwałki Arena. Wskazywano wprawdzie także na pewne niedogodności sprzętowe, z którymi przy okazji organizacji dużych wydarzeń plenerowych boryka się miasto. Jeden z badanych stał jednak na stanowisku, że warto za posiadany zasób uznać także istnienie dużej, lokalnej firmy realizującej wydarzenia plenerowe (koncerty), która sprzęt tego rodzaju może wypożyczać. W Bielsku Podlaskim jeden z badanych wskazał na zasoby infrastrukturalne, podkreślając, że charakter niektórych działań kulturalnych nierozzerwalnie wiąże się z konkretną siedzibą, a treści kultury i odpowiedni kontekst dla nich „tworzy” również samo miejsce. Inna z badanych wskazała

także na zasoby finansowe. Uzasadniając swój wybór, zaznaczyła jednak, że jest on podyktowany przekonaniem o powiązaniu stabilności sytuacji bielskiej kultury z odpowiednimi środkami finansowymi przeznaczanymi na kulturę. W Łomży pozostali badani najcenniejszy dla lokalnej kultury zasób ulokowali w obszarze współpracy. Odnosili się oni zarówno do współpracy pomiędzy organizatorami, w tym międzysektorowej (choć wcześniej jako najważniejsze podmioty wymieniano przede wszystkim samorządowe instytucje kultury), jak do kontaktów z uczestnikami kultury. Przykładami efektywnej współpracy pomiędzy organizacją pozarządową a pracownikami jednej z instytucji dzieliła się jedna z badanych. Inna reprezentantka organizacji pozarządowej wskazywała z kolei na kompetencje i otwartość urzędników ministerialnych, która umożliwiła jej sprawną realizację i rozliczenie projektu.

Nieco inny był przebieg tej części warsztatu, który dotyczył pracy z przedstawicielami regionalnych instytucji kultury w Białymstoku. Uczestnicy pracowali w dwóch małych grupach. Obie zajmowały się zagadnieniami dotyczącymi współpracy pomiędzy poszczególnymi podmiotami w obszarze kultury w regionie oraz działaniami instytucji wojewódzkich, które z perspektywy uczestników wydają ważne, interesujące i mogłyby się rozwinąć.

Badani po raz kolejny wskazywali na dobrą jakość współpracy z innymi instytucjami kultury (tym razem odnosząc się do szerszego kontekstu regionu). Jako wzorcową ocenili współpracę ze szkołami. Przeciwnie stanowiska wyrażono zaś, odnosząc się do jakości współpracy z organizacjami pozarządowymi. Wyróżniono tu roszczeniową postawę organizacji (wymagania, oczekiwania) oraz postawę dobrej współpracy (uzupełnianie się). Wydaje się, że badani nieco częściej wskazywali jednak na występowanie drugiego typu relacji. Obie grupy były zgodne co do niskiego udziału i zainteresowania kulturą przejawianego przez prywatne firmy (co przekłada się m.in. na niewielkie możliwości współorganizacji działań, sponsoringu). Zaznaczano jednak, że współpracę z firmami, które realizują

zamówienia komercyjne (np. drukarnie), uznać należy za owocną (firmy widzą w instytucjach dobrych partnerów, oferując dobre warunki realizacji usług).

Pracę nad zagadnieniami związanymi ze współpracą i sieciowaniem zamknęła dyskusja, w której badani artykułowali potrzebę uczestniczenia w spotkaniach pomiędzy organizatorami oferty kulturalnej. Zaznaczano, że chodziłoby tu o spotkania: (1) na rozmaitych szczeblach – od gminnego po wojewódzki, także w grupach „mieszanych”, międzysektorowych; (2) w rozmaitych formach – od forum organizatorów, przez warsztaty, do pracy w małych grupach roboczych; (3) w różnej skali – od konferencji i paneli dyskusyjnych odbywanych w szerszym gronie po kameralne spotkania. Zaznaczano także, że współpraca powinna się rodzić wokół treści merytorycznych czy ewentualnej wymiany doświadczeń i umiejętności, a nie z odgórnego nakazu organizatora. Podkreślano w tym kontekście także potrzebę faktycznego dyskutowania ważnych dla instytucji kwestii i wspólnego wypracowywania rozwiązań czy sposobów na pokonanie trudności (więcej dyskusji, mniej szkoleń) – a więc pośrednio wyrażona została potrzeba większego upodmiotowienia instytucji regionalnych jako współtwórców polityk kulturalnych.

W związku z tworzonym w ramach Programu Polityki Kulturalnej Białegostoku tzw. funduszu współpracy uczestnicy zostali zapytani, czy mógłby on stanowić dobre rozwiązanie dla instytucji wojewódzkich. Idea funduszu opiera się na założeniu, że można usprawnić międzysektorową współpracę w kulturze poprzez stworzenie przez instytucje inwentarza zasobów i usług, z których mogliby korzystać np. niezależni artyści, stypendyści, organizacje pozarządowe, a koszty byłyby refundowane z puli środków wydzielonej przez samorząd. Głos w tej sprawie zabrało dwoje badanych, którzy aprobowali taki pomysł. Niemniej podkreślono, że rozwiązanie takie byłoby efektywne tylko dla instytucji zlokalizowanych w Białymstoku. Jak zaznaczali badani, w mniejszych miejscowościach stawki wynajmu pomieszczeń i sprzętu mogłyby okazać się nieadekwatne.

Badani, pytani o działania instytucji wojewódzkich, które są interesujące i mogłyby się rozwinąć, nie byli jednomyślni, poza tym chętniej

wskazywano w tym miejscu na pewne braki i trudności instytucji niż faktyczne szanse i niewyżytkowane potencjały. Zarysowano też pewne kierunki rozwoju dla działań instytucji wojewódzkich. Jako wyraźny kierunek rozwoju wskazano konieczność rozwijania edukacji kulturalnej. Uczestnicy mówili o konieczności solidnej organizacji tego procesu przez instytucje wojewódzkie (diagnozowanie potrzeb edukacyjnych, zatrudnienie specjalistów, którzy będą zajmować się takimi zajęciami, środki finansowe). Zaznaczono konieczność wsparcia działalności bibliotek gminnych w regionie i gminnych ośrodków kultury, a także potrzebę zacieśniania relacji z takimi placówkami. Badani widzieli też jako istotne stałe wzbogacanie zbiorów i ochronę zabytków oraz poprawę infrastruktury. Jak argumentował jeden z uczestników warsztatu, szczególnie istotne w tym kontekście byłoby dla instytucji muzealnych wsparcie w pozyskiwaniu dotacji celowych na dokumentację. Badani za jeden z ważnych kierunków rozwoju kultury na poziomie wojewódzkim uznali także budowanie – poprzez merytoryczne działania – roli opiniotwórczej wojewódzkich instytucji kultury. Twierdzono, że wytyczanie wysokich standardów powinno stanowić dziś jedno z podstawowych dążeń organizatora, dyrektorów i pracowników instytucji.

Innym wskazanym w czasie dyskusji kierunkiem było wyraźne wsparcie działań promocyjnych instytucji wojewódzkich. Badani sugerowali, że działania takie powinny odbywać poprzez duże, znaczące dla regionu wydarzenia i inicjatywy. Zaznaczano także konieczność dyskusowania i pracy nad strategiami promocyjnymi na poziomie województwa (spotkania, wsparcie szkoleniowe, praca w grupach roboczych). O promocji mówiono także, odnosząc się bezpośrednio do środków finansowych przeznaczanych na reklamę i promocję oferty instytucji (wsparcie promocyjne na poziomie urzędu, budżety instytucji).

Szanse (w powiązaniu z mocnymi stronami)

W ramach tej części warsztatu pytano o szanse i potencjały rozwoju drzemiące w lokalnych polach kultury. Podczas wszystkich warsztatów uczestnicy byli zgodni, że podstawową szansą rozwoju kultury w skali lokalnej jest wzmacnianie współpracy pomiędzy wszystkimi podmiotami zaangażowanymi w działania kulturalne: instytucjami, organizacjami pozarządowymi, samorządowcami, grupami oddolnymi, twórcami, mieszkańcami. Zwracano przy tym uwagę na rozmaite korzyści i możliwości płynące ze współpracy. Dla przykładu, w Augustowie uczestnicy podkreślali wysoką jakość współpracy pomiędzy poszczególnymi sektorami w obszarze kultury. Uznano, że dotychczasową współpracę pomiędzy różnymi podmiotami można określić jako zbudowaną na doświadczeniu i zaufaniu. Zachęca to współpracujących ze sobą organizatorów do pewnej odwagi w podejmowaniu działań, a więc urozmaicania i podnoszenia jakości oferty kulturalnej. W toku dyskusji zgłaszano zresztą postulat podejmowania bardziej śmiałych „eksperymentów” i zapraszanie do współpracy kolejnych, niezaangażowanych w kulturę podmiotów czy też wytyczanie nowych ścieżek kooperacji pomiędzy różnymi organizatorami. Eksperymentowanie, jak podkreślali badani, skutkować mogłoby pojawieniem się w Augustowie nowych treści i form kultury, a więc oddolnie wytworzonych wyróżników, kulturalnych „wizytówek”, tak często poszukiwanych przez decydentów zainteresowanych np. rozwojem turystyki kulturowej. Z drugiej strony za interesującą charakterystykę rozwojowego potencjału współpracy należy uznać określenie „odcięcie od polityki”. Wydaje się, że – w opinii części badanych – silna współpraca wielu środowisk pozwala na pokonanie niektórych ograniczeń związanych z upolitycznieniem kultury (wątek opisany szerzej w podrozdziale: Słabe strony, niedostatki i zagrożenia).

Również w innych miastach podkreślano szanse związane ze współpracą, często rozumianą jako instytucjonalne, infrastrukturalne i finansowe wspieranie wszelkich działań oddolnych: inicjatyw niezależnych artystów, organizacji pozarządowych, grup mieszkańców. Pośrednio pokazuje

to zresztą przekonanie o niewystarczająco silnej pozycji tych podmiotów w lokalnych polach kultury i przestrzeni pomiędzy podmiotami instytucjonalnymi i pozainstytucjonalnymi, którą należy zagospodarować wspólnie w przyszłości. W takim rozumieniu współpraca oznacza także (lub przede wszystkim) wsparcie instytucji dla podmiotów pozainstytucjonalnych, zapewnienie im możliwości stabilnego rozwoju, np. poprzez udostępnianie infrastruktury, dzielenie się doświadczeniami, kadrami itp. Szczególnie w Suwałkach zwracano uwagę na szanse płynące ze współpracy z podmiotami komercyjnymi. W dyskusji pomiędzy uczestnikami warsztatu łomżyńskiego wybrzmiał także postulat nawiązania i rozwijania współpracy z dużymi instytucjami wojewódzkimi (szczególnie zaznaczano znaczenie współpracy z instytucjami zlokalizowanymi w Białymstoku).

Zdaniem niektórych badanych ściślejsza współpraca pomiędzy podmiotami oznaczałaby bardziej efektywną alokację środków. Niektóre wydarzenia można wszak realizować taniej i skuteczniej wspólnymi siłami. Koordynacja kalendarza kultury może natomiast pozytywnie wpływać na rozwój publiczności, integrować organizatorów wydarzeń oraz ułatwiać myślenie o ofercie kulturalnej miejscowości w sposób całościowy i strategiczny. Rezultatem wzmocnienia współpracy i sieciowania podmiotów organizujących ofertę kulturalną mogłyby być również próby wspólnego pozyskiwania środków finansowych w konkursach ofert (od szczebla lokalnego po europejski).

Istotnym wątkiem dyskusji o szansach była także edukacja kulturalna, która – o ile jest prowadzona w sposób kompetentny i systematyczny – stanowi dobry fundament współpracy na linii twórcy–uczestnicy kultury. Pozwala na rozwój publiczności, zwiększa dynamikę pola kultury, pozwala na organizację wartościowych formalnie i merytorycznie wydarzeń kulturalnych.

Poszczególni uczestnicy warsztatów szanse rozwoju upatrywali w wewnętrznych, przede wszystkim demograficznych cechach społeczności lokalnych. Warto zwrócić uwagę przede wszystkim na dwa przykłady.

W Augustowie istotna część dyskusji skoncentrowana była na postulacie rozwijania oferty kulturalnej w stronę treści i form skierowanych do młodzieży. Bardzo wyraźnym kierunkiem rozwoju kultury, który zarysowali uczestnicy warsztatu, było utworzenie Młodzieżowej Rady Miasta. Badani zgodnie twierdzili, że takie gremium umożliwiłoby włączanie młodzieży w proces podejmowania decyzji dotyczących społeczności lokalnej, także tych związanych z obszarem kultury. Przykład ten najpełniej pokazuje powiązanie szans rozwoju kultury ze współpracą, ale również partycypacją społeczności lokalnej i realnym wpływem na polityki publiczne. Z kolei w Bielsku Podlaskim zwrócono uwagę na fakt, że struktura demograficzna miasta „podpowiada” pewien kierunek rozwoju lokalnej sfery kultury. Badani byli zdania, że warto skoncentrować wysiłki na wspieraniu działań kulturalnych związanych z seniorami i dialogiem międzypokoleniowym, wykorzystując przy okazji „domowy charakter miasta”, tzn. potencjał leżący w codziennych kontaktach wnuków z dziadkami i typowych formach spędzania przez nich czasu. Pokazuje to przykład myślenia strategicznego i rozwoju opartego na rzeczywistych zasobach, które mogłyby przez innych być uważane za wyraźną słabość (seniorzy jako grupa mało mobilna, prowincjonalność).

Słabe strony, niedostatki i zagrożenia

Słabe strony i niedostatki, z jakimi borykają się lokalne pola kultury, badani oceniali w odniesieniu do pięciu głównych obszarów: ludzie, infrastruktura, finanse, oferta kulturalna, współpraca. Podczas tego ćwiczenia warsztatowego (podobnie jak w przypadku zasobów) proszono o wskazanie jednego obszaru w sferze kultury, z którym badani wiążą najczęściej występujące trudności lub w którym dostrzegają największe niedostatki. Odpowiedzi, jakie pojawiły się podczas poszczególnych warsztatów, były zróżnicowane, co samo w sobie wskazuje na fakt, że badani nie są skłonni do upraszczania rzeczywistości i zrzucania odpowiedzialności za niepowodzenia wyłącznie na niedobór finansów, co jest zazwyczaj

– i słusznie – uznawane za jeden z głównych czynników wpływających negatywnie na dynamikę kultury. Należy też dodać, że część z niedostatków, o których wspominali badani, w oczywisty sposób pozostaje w związku z poziomem finansowania kultury.

Dla przykładu – badani w Augustowie najpoważniejsze trudności umiejscowili przede wszystkim w obszarze zasobów infrastrukturalnych. Niedostatki w tej sferze przekładają się przede wszystkim na brak możliwości prowadzenia działań kulturalnych w warunkach zapewniających odpowiednie bezpieczeństwo i komfort (siedziby, sprzęt). Wskazywano na zbyt małe powierzchnie siedzib instytucji kultury i ta kwestia zdaje się być w opinii organizatorów najbardziej dojmująca. Szczególnie wyraźnie zaznaczano brak dużej i odpowiednio wyposażonej sali widowiskowej (większej niż siedziba augustowskiego kina). Pojawiał się postulat wydzielenia odrębnej, niezależnej przestrzeni dla młodzieżowych zespołów muzycznych. Uczestnicy podkreślali też, że braki infrastrukturalne i sprzętowe znacznie ograniczają możliwość faktycznego rozwijania i wzbogacania oferty kulturalnej. Podobne głosy pojawiały się podczas warsztatów w Bielsku Podlaskim czy Łomży. Warto zwrócić przy tym uwagę, że w ujęciu badanych rozwiązanie niedostatku niekoniecznie polega na inwestycji w duże obiekty widowiskowe (potrzeba budowy hali widowiskowo-sportowej jest np. od wielu lat ważnym wątkiem w przypadku Białegostoku), ale przede wszystkim na dostosowaniu infrastruktury do rzeczywistych, oddolnych potrzeb – specyfiki działających w danym miejscu instytucji oraz mieszkańców (stąd np. potrzeba tworzenia infrastruktury dla młodych twórców).

Niedostatki infrastrukturalne pozostają w bliskim związku z kwestiami finansowymi, które były poruszane przez badanych stosunkowo często, chociaż w różnych kontekstach. W Augustowie pojawiły się dwa główne postulaty: konieczność zwiększenia wsparcia finansowego dla organizacji pozarządowych (konkursy ofert) oraz potrzeba zwiększenia wsparcia dla indywidualnych twórców/artystów w postaci stypendiów. Znaczną część głosów na obszar finansów oddali badani w Suwałkach. Po pierwsze, badani stali na stanowisku, że procent, jaki w ramach budżetu Suwałk przeznacza się

na kulturę, jest znacznie niższy niż w przypadku innych miast (np. Białegostoku), co wpływa na wyjściowe, mniejsze możliwości rozwoju oferty kulturalnej. Jest to spostrzeżenie o tyle ciekawe, że mijające się z prawdą. Jeśli porównamy procent wydatków na cele kulturalne w poszczególnych miastach w Polsce, to okaże się, że Białystok znajduje się wśród miast wojewódzkich i – szerzej – miast na prawach powiatu, które wydają na kulturę najmniej (więcej na ten temat w rozdziale 1). W istocie wypowiedzi takie odzwierciedlają subiektywne przekonania o położeniu lokalnej kultury na osi centrum–peryferie oraz o niesprawiedliwej dystrybucji kapitałów wewnątrz regionu. Wskazywano również, że stolica województwa „pochłania” zbyt dużą część środków regionalnych. Badani wyraźnie podkreślali, że dysproporcje w alokacji środków wprost przekładają się na niskie poczucie reprezentacji wśród organizatorów oferty kulturalnej i mieszkańców („Suwałki nie czują się częścią regionu”) oraz na poczucie krzywdy („to nie jest sprawiedliwy podział”). Analogiczne stwierdzenia padały w Łomży i Augustowie, co – jak można przypuszczać – jest również skutkiem zróżnicowania województwa podlaskiego jako obszaru złożonego z części dawnych województw białostockiego, suwalskiego i łomżyńskiego. Jak zaznaczano, podział finansów skutkuje dość dużym zniechęceniem organizatorów. Taki stan rzeczy – zdaniem niektórych badanych – kształtuje także stosunki rywalizacji (a nie współpracy) pomiędzy Białymstokiem a resztą regionu. W dyskusji o finansowaniu kultury na szczeblu samorządowym zwracano także uwagę na niekorzystne ogólnopolskie trendy i wpływ polityki krajowej (koszty reform przenoszone na samorządy, działania centralizacyjne).

Badani w Bielsku Podlaskim wskazywali na chroniczne niedofinansowanie kultury, które przekłada się na niższą jakość oferty kulturalnej, ale także na kompetencje i zaangażowanie kadr. Wskazywano, że problem zaczyna się od niewynagradzanego wolontariusza, a kończy na skrajnie nisko wynagrodzonym i często sfrustrowanym pracowniku sektora kultury. Niskie zarobki i ich negatywne skutki – wypalenie zawodowe, szukanie innych możliwości rozwoju zawodowego, unikanie

odpowiedzialności, niechęć do zaangażowania – były wymieniane również przez badanych w Łomży.

Wśród innych obszarów problemowych zwracano uwagę m.in. na kwestię współpracy (obszar ten mógł być postrzegany jednocześnie jako ważny zasób oraz sfera wymagająca poprawy). Uczestnicy w Augustowie wskazywali na brak szeroko zakrojonych konsultacji z mieszkańcami dotyczących kwestii związanych z kulturą, brak wspólnej pracy różnych środowisk (w tym uczestników kultury, niezaangażowanych dotąd mieszkańców) nad strategią kulturalną miasta. Argumenty te częściowo były powiązane z wyrażanym brakiem silnych środowisk pozainstytucjonalnych oraz kanałów komunikacji, wymiany poglądów na temat kultury lokalnej. Podobne głosy pojawiły się w Suwałkach. Częściowo zbieżny z tymi głosami jest pogląd, który pojawił się podczas warsztatu łomżyńskiego. Jako istotny niedostatek wskazano brak diagnozy potrzeb mieszkańców, która mogłaby być podstawą do merytorycznego przeformułowania oferty. Jest to o tyle istotne, że kwestie diagnozy, komunikacji między grupami, konsultowania działań z mieszkańcami, tworzenia strategii wyrażają w istocie braki w sferze polityk publicznych. Badani w każdej z miejscowości w jakimś stopniu odnosili się do potrzeby tworzenia polityk kulturalnych w oparciu o wiedzę i w sposób możliwie najbardziej partycypacyjny. Ich brak był w jakimś sensie zarzutem wobec władz samorządowych, zbiurokratyzowanej lub upolitycznionej administracji lokalnej (na różnych szczeblach). Mówiono m.in. o tym, że przedstawiciele władz rzadko są uczestnikami kultury, co utrudnia rozumienie pojawiających się trudności i wyzwań (i skutkuje m.in. przenoszeniem środków na kulturę na inne cele, np. sport, promocję miasta). Wspominano o rosnącej liczbie procedur biurokratycznych, które instytucjom i organizacjom utrudniają skupienie się na realizacji swojej misji i celów. Pojawiły się także głosy krytyczne, w których badani odnosili się do zbyt dużego wpływu polityki na sam kształt oferty. Negatywnie odnoszono się również do nieprzejrzystości w zakresie przyznawania środków finansowych.

W części warsztatów pojawiły się wreszcie głosy, które słabości lokalnej kultury upatrywały w samych mieszkańcach, charakteryzujących się niskim poziomem potrzeb kulturalnych lub przywiązaniem do schematycznych, konserwatywnych w formie wydarzeń. Warto jednak zaznaczyć, że uczestnicy badań nie próbowali przenieść na odbiorców odpowiedzialności za słabość lokalnej kultury, ale rozpoznawali tu bardziej złożoną zależność. Przede wszystkim wskazywano, że instytucji lokalnych nie stać na działania z zakresu edukacji kulturalnej, samorządy nie widzą potrzeby finansowania takich programów – zwłaszcza dla młodzieży i dorosłych. Od instytucji oczekuje się powtarzania sprawdzonych wcześniej wydarzeń – szczególnie dużych, o niewymagającym charakterze. Jako zagrożenie diagnozowano również komercjalizację kultury i wypieranie treści ambitnych przez rozrywkowe. Tak więc domniemana bierność uczestników kultury częściowo wiąże się z kształtem i kondycją lokalnych pól kultury.

Podczas warsztatu białostockiego uczestnicy zostali poproszeni o wskazanie niedostatków na regionalnym polu kultury, z którymi badani wiążą najczęściej występujące trudności oraz opisanie odpowiedzialności za niedostatki w obszarze kultury, jaką widzą po stronie władz centralnych, samorządowych, osób kierujących instytucjami i organizacjami lub samych uczestników kultury. Badani pracowali w dwóch grupach roboczych.

Grupa badanych pracująca nad widocznymi w obszarze kultury regionu niedostatkami w pierwszej kolejności wskazała na trudności infrastrukturalne. Obok oczywistego znaczenia adekwatnej i nowoczesnej infrastruktury oraz sprzętu technicznego akcentowano tu konieczność posiadania przez instytucje wojewódzkie (a także każdego innego szczebla) środków finansowych na poprawę, rozbudowę, ale również na budowę i konserwację infrastruktury. Oprócz dyskutowanego stanu siedzib poszczególnych instytucji kultury akcentowano tu także konieczność inwestycji w kulturę, np. poprzez budowę magazynów. Badani zaznaczali także, że pewną odpowiedzią na przedstawione powyżej potrzeby byłyby odpowiednie programy finansowania czy konkursy, w ramach których instytucje mogłyby

aplikować o środki finansowe (szczególnie akcentowano brak programu umożliwiającego budowę nowych budynków). Niedostatki stwierdzono także w zakresie środków finansowych przeznaczanych na ochronę zabytków oraz zakup wyposażenia i sprzętu, co znacznie utrudnia prowadzenie innowacyjnych działań kulturalnych. Jak przekonywali badani, wciąż za wyraźny niedostatek na polu kultury uznawać należy niskie wynagrodzenia kadr kultury.

W kategoriach niedostatku badani ujęli również stan edukacji kulturalnej, zaznaczając, że jej dobra organizacja wymaga zatrudnienia odpowiednio przeszkolonej kadry, a także dodatkowych nakładów finansowych. W dyskusji o niedostatkach wybrzmiała także potrzeba stałego monitorowania i diagnozowania z jednej strony potrzeb odbiorców, z drugiej zaś potrzeb i funkcjonowania samych instytucji. Badani wiązali ten postulat z poprawą warunków pracy nad kształtem merytorycznym oferty instytucji.

Grupa badanych, pracująca nad kwestią odpowiedzialności za niedostatki w obszarze kultury leżącej po stronie władz różnego szczebla oraz organizatorów i uczestników kultury, przedstawiła schemat mechanizmu, który w ich opinii utrzymuje dużą część niedostatków w obszarze kultury. Badani jako podstawowy element mechanizmu wskazali brak należytego zainteresowania kulturą na wszystkich wymienionych poziomach (władze, instytucje, mieszkańcy). W przekonaniu badanych brak ten przekłada się na instrumentalne traktowanie kultury przez władze różnego szczebla, a lekceważenie kultury przez władze z czasem skutkuje lekceważeniem jej znaczenia przez uczestników. Niedofinansowanie kultury pojawia się tu jako w pewnym sensie „usprawiedliwiona” konsekwencja powyższych punktów.

W ramach podsumowania tej części warsztatu poproszono uczestników o wskazanie czynników, które hamują rozwój lokalnej kultury. Poza tym pytano także o to, co budzi niepokój, jeśli chodzi o sferę lokalnej kultury i jej kondycję. Odpowiedzi badanych (udzielane indywidualnie) przyniosły wiele powtórzeń z wcześniejszych dyskusji. Podkreślano więc kolejny raz opisywane wcześniej trudności finansowe i infrastrukturalne, z jakimi borykają się instytucje, ale także cały sektor kultury. Wskazywano też

na braki związane z edukacją kulturalną odbiorców kultury, a także brak kierunkowej współpracy organizatorów na rzecz takiej edukacji. Relatywnie często wskazywanym zagrożeniem dla lokalnej kultury było także rosnące upolitycznienie sektora kultury. Badani wskazywali w tym kontekście m.in. na dobór kadr kierowniczych dokonywany na podstawie „klucza” politycznego. Akcentowano także coraz większą centralizację i kontrolę, co można odczytywać jako ograniczanie swobody działań po stronie instytucji kultury i trudności w tworzeniu autorskich przedsięwzięć. Kilukrotnie podkreślano także brak świadomości po stronie organizatorów instytucji (samorządów, polityków) znaczenia i roli kultury, co przekłada się na jej lekceważenie i niskie finansowanie. Badani wskazywali także na brak myślenia i planowania strategicznego oraz lekceważenie działań promocyjnych przez władze różnego szczebla. Kilko badanych wyraziło niepokój dotyczący kondycji małych (gminnych) instytucji kultury. Wytykano ich niefinansowanie i lekceważenie trudności, z którymi się borykają takie placówki. Część badanych swoje niepokoje, podobnie jak i zagrożenia, ujęła dość ogólnikowo: np. tempo życia, odległość od dużych ośrodków, promowanie tego, co inne, niedopasowanie do współczesnych potrzeb, Internet, komórki, nowoczesność, brak czasu.

Typowi uczestnicy kultury

W tej części warsztatu uczestnicy byli proszeni o stworzenie tzw. person, czyli postaci typowego uczestnika kultury w ich miejscowości lub okolicy oraz nadanie mu/jej konkretnych cech (wyglądu, zachowania itd.). Organizatorzy zdawali sobie sprawę z subiektywnego charakteru takiego zadania (biorąc pod uwagę choćby wyobraźnię badanych czy ich zdolności plastyczne) – chodziło o wskazanie cech uczestników kultury, które pojawią się w sposób spontaniczny. Poniżej znajduje się tabelaryczne zestawienie cech person, które powstały na poszczególnych warsztatach (w przypadku

warsztatu w Augustowie przygotowano dwie osoby), a następnie ich opis (tabela 48).

Tabela 48. Persony uczestników kultury

Cechy	Miasto				
	Augustów (1)	Augustów (2)	Bielsk Podlaski	Łomża	Suwałki
Kim jest? Jak wygląda?	kobieta, w średnim wieku, dobrze wykształcona, nosi garsonkę, typ działacza	bierny, wyczekujący gap, roszczeniowy, pije alkohol, niezainteresowany	jest emerytem, osobą starszą	kobieta, starsza	kobieta, po 40. roku życia, ma przynajmniej średnie wykształcenie
Jak działa? Co robi?	poszukuje, interesuje się, może zapłacić za udział	czeka, aż mu się podstawi pod nos, nie zapłaci za udział, nudzi się, narzeka, że nie ma Zenka [Martyniuka]	ma dużo wolnego czasu, chętnie uczestniczy w kulturze zimą i jesienią; wiosną i latem spędza czas w ogródkach działkowych.	przysypia, podjada, dyskutuje, niewiele wymaga	decyduje się na tańszą ofertę, często korzysta z oferty przy okazji, np. jest na spacerze, a w parku jest koncert, uczestniczy z towarzysstwem lub dla towarzysstwa
Jakie cechy można jej/mu przypisać?	otwarta, kreatywna, usatkwowana, ciekawa świata	ma telefon i flaszkę, roszczeniowy	jest raczej zamknięty(-ta) na innowacyjne formy i treści kultury.	jest pozornie zainteresowana, poszukuje towarzysstwa	poszukuje wrażeń, poszukuje towarzysstwa, dodatkowych zachęt

Źródło: opracowanie własne.

Oczywiście, jak już zaznaczono, nie jest to pogłębiony opis ani próba rzetelnej segmentacji uczestników kultury w poszczególnych miejscach, a jedynie spontaniczne nakreślenie modalnych cech osób korzystających z oferty kulturalnej. Kierunki, w których podążały odpowiedzi badanych, są

częściowo zbieżne. Po pierwsze, badani zdecydowanie częściej widzieli w roli odbiorców kultury kobiety. W Bielsku Podlaskim była mowa o osobach starszych obojga płci. W Augustowie stworzono jedną personę mężczyzny, ale należy zwrócić uwagę, że skupiała ona w sobie większość cech niepożądanych z punktu widzenia organizatorów (bierny, roszczeniowy, oczekujący darmowej, niewymagającej oferty, wiecznie niezadowolony, pijący alkohol [w domyśle, również oczekujący od oferty kulturalnej możliwości spożywania alkoholu]). Po drugie, poza personą otwartej, poszukującej kobiety jaką stworzono w Augustowie, typowi odbiorcy są widziani jako tacy, którzy raczej nie poszukują konkretnej oferty kulturalnej, nie dokonują świadomego wyboru wydarzeń, chętnie łączą aktywność kulturalną z inną aktywnością (np. spotkaniami towarzyskimi). Uczestnictwo to scharakteryzować można jako „udział przy okazji”.

W Łomży i Bielsku Podlaskim wyobrażono sobie typowych uczestników jako seniorki i seniorów. Niektóre przytaczane cechy odbijały stereotypowe wyobrażenia o osobach starszych (przede wszystkim kobietach). Zaznaczono np., że typowa uczestniczka nie jest właściwie zainteresowana ofertą kulturalną, ale szuka okazji do spotkania z ludźmi. Spotkania takie często pozwalają też skorzystać z darmowego poczęstunku, sama forma czy jakość wydarzenia kulturalnego zostaje więc na dalszym planie. Podkreślano również stosunkowy konserwatyzm i zamknięcie tej osoby oraz – szczególnie w Bielsku Podlaskim – powiązanie uczestnictwa w kulturze z cyklem rocznym. Wiosną i latem seniorzy spędzają raczej czas w ogródkach działkowych niż w instytucjach kultury, które stają się atrakcyjniejsze jesienią i zimą.

Część ze stworzonych person można uznać za wyraz – wypowiedzianego mniej lub bardziej wprost – rozczarowania twórców oferty kulturalnej. Z ich perspektywy najcenniejsi są uczestnicy aktywni, poszukujący, będący partnerami dla twórców oferty. Oczywiście osoby takie są widoczne w większości społeczności lokalnych, choć pozostają w mniejszości – wszak ćwiczenie to polegało na próbie przywołania typu najczęstsze. W tym kontekście widać jednak wyraźniej uzasadnienie

zgłaszanej przez wielu badanych potrzeby rzetelnej edukacji kulturalnej. Przy tej okazji warto zwrócić uwagę na fakt, że w żadnej z grup nie stworzono osoby młodej. Przyczyny tego stanu są z pewnością rozmaite i wiążą się m.in. z procesami demograficznymi (starzeniem się społeczeństwa, migracjami młodych do większych ośrodków) oraz przemianami kulturowymi i technologicznymi (młodzi inaczej spędzają wolny czas, ich uczestnictwo w kulturze jest w dużo większym stopniu związane z nowymi technologiami, mediami społecznościowymi). Trudno byłoby również oczekiwać od instytucji kultury, że skupią się głównie na potrzebach i oczekiwaniach ludzi młodych. Z drugiej strony warto zwrócić uwagę na spostrzeżenie badanych z Bielska Podlaskiego, którzy podkreślili, że dla dzieci i młodzieży oraz ich przyszłych praktyk kulturalnych istotne może być to, czy wychowują się w otoczeniu zamkniętych, zniechęconych czy niezainteresowanych uczestników kultury. Zaznaczano, że tak wstępnie „uformowani” młodzi odbiorcy mogą jeszcze otworzyć się na inne formy i treści, ale wymaga to wiele zaangażowania i osobistego kontaktu.

Typowi organizatorzy oferty kulturalnej

Uczestnicy warsztatów pracowali również nad stworzeniem person organizatorów oferty kulturalnej. Poniżej znajduje się tabelaryczne zestawienie cech person, które powstały na poszczególnych warsztatach, a następnie ich opis (tabela 49).

Tabela 49. Persony organizatorów oferty kulturalnej

Cechy	Miasto			
	Augustów	Bielsk Podlaski	Łomża	Suwałki
Kim jest? Jak wygląda?	kobieta w średnim wieku, jest ubrana ekscentrycznie (modnie), bije blaskiem, jest uśmiechnięta	częściej jest kobietą, ma ze sobą bardzo dużo rzeczy (sprzęty, akcesoria potrzebne do prowadzenia działalności)	mężczyzna, intelektualista, ma oczy dookoła głowy, teczkę, dokumenty, telefon	pani, biegająca po parku, ma smycz i plakietkę, w bagażniku wozi banery i gadżety
Jak działa? Co robi?	żyje szybko, ale jest dobrze zorganizowana, zna każdego, ma kota na punkcie kultury, jest dobrym przywódcą ma багаж doświadczeń, kalendarz	kombinuje, by zdobyć środki finansowe. Żyje od grantu do grantu	żyje szybko, jest pozytywnie zakręcony	odczuwa napięcie do ostatniej chwili, ciągle się zastanawia, o czym zapomniała, denerwuje się na artystów i resztę, ale lubi w pracy to, że obcuje z kulturą
Jakie cechy można jej/mu przypisać?	energiczna, empatyczna, odważna, ma szerokie horyzonty, ma autorytet, twórcza, inteligentna, cierpliwa, pomysłowa, człowiek-sukces	szalony(-na), święty(-ta), jest pasjonatem/misjonarzem, widzi swoje działania jako ważne i doniosłe.	otwarty, elastyczny, odpowiedzialny, zaangażowany, pozytywnie nastawiony, uparty i konsekwentny, zdeterminowany	zaangażowana, komunikatywna, działająca pod presją, elastyczna, rozwiązuje problemy

Źródło: opracowanie własne.

Ponownie widać wyraźnie, że wśród person przygotowanych przez uczestników warsztatów wyraźnie dominują postaci kobiet. Są one również dość zbieżnie, pokazując typowych animatorów kultury przede wszystkim w pozytywnym świetle.

Interesującym elementem wizualnego obrazu osoby organizatorki przygotowanego w Suwałkach było jej przeskalowanie (znaczne pomniejszenie postaci) i rozmazanie (zabieg plastyczny), co miało sugerować pewne związki z przedstawianym przez grupę opisem słownym. Opis ten zawierał bowiem z jednej strony wiele określeń definiujących nieustanny ruch i pracę osoby. Z drugiej strony jednak ujęto kilka cech sugerujących pewien rodzaj zaniedbań czy nadużyć, jakich organizatorka dopuszcza się przede wszystkim względem siebie (swojego ciała, życia prywatnego) niejako w imię realizacji zadań profesjonalnych. Także w Bielsku Podlaskim opisano organizatorkę przede wszystkim w kategoriach heroicznego wysiłku podejmowanego niejednokrotnie równoległe do pracy zawodowej. Zwrócono także uwagę na to, że tego rodzaju zaangażowanie nie pozostaje bez wpływu na jej lub jego zdrowie oraz na funkcjonowanie jej lub jego rodziny (brak czasu, zmęczenie.) Podkreślano również, że podstawową motywacją do działania organizatorów oferty kulturalnej są pasja i własne potrzeby kulturalne.

Innymi słowy, osoby przede wszystkim odwołują się do typu animatora kultury „z powołania”, z pewnością charakterystycznego i godnego podziwu, ale trudno określić czy dominującego w sensie ilościowym. Typ ten charakteryzuje się silną wewnętrzną motywacją do działania i określonymi cechami charakteru, m.in. energicznością, empatią, otwartością, życzliwością, ciekawością świata, kreatywnością, inteligencją, konsekwencją, determinacją. Cechy te łagodzą ewidentne niedogodności, związane przede wszystkim z brakiem wolnego czasu, pracą w warunkach silnego napięcia i niskich, nieadekwatnych wynagrodzeń (warto zresztą w tym momencie przypomnieć, że niskie płace w sektorze kultury oraz feminizacja kadr to zjawiska ze sobą skorelowane). Jeśli zestawimy wewnętrzne motywacje, aktywność oraz niesprzyjające warunki pracy, to powstaną obrazy animatorek lub animatorów kultury jako osób wyjątkowych, stąd też pojawiające się w czasie warsztatów

określenia, takie jak: człowiek-sukces, pozytywnie zakręcony, czy – być może przesadne, ale plastycznie oddające istotę rzeczy określenia z warsztatu bielskiego – szalony(-na), święty(-ta), pasjonat, misjonarz.

Grupy uwzględniane i nieuwzględniane w ofercie kulturalnej

Uczestników warsztatów poproszono także o subiektywne oszacowanie proporcji wydarzeń dostępnych w ofercie kulturalnej, a adresowanych do konkretnych grup odbiorców. Badani mieli za zadanie ocenić, które z segmentów odbiorców oferty kulturalnej są w lokalnej ofercie uwzględniane (1) w zbyt małym stopniu, (2) w zbyt dużym stopniu oraz (3) w stopniu wystarczającym (zadowalającym). Syntetyczne porównanie wyników podczas poszczególnych warsztatów znajduje się w tabeli 50.

Tabela 50. Rozkład grup uwzględnianych i nieuwzględnianych w ofercie kulturalnej

	Miasto			
	Augustów	Bielsk Podlaski	Łomża	Suwałki
Za mało	osoby lubiące kulturę alternatywną, osoby lubiące gry komputerowe, osoby lubiące duże wydarzenia plenerowe z udziałem gwiazd estrady, osoby z niepełnosprawnościami,	osoby lubiące kulturę alternatywną, osoby lubiące gry komputerowe, młodzież, rodziny z dziećmi osoby lubiące wydarzenia cykliczne,	osoby lubiące kulturę alternatywną, młodzież, rodziny z dziećmi, dorośli, osoby lubiące kino,	osoby lubiące kulturę alternatywną, osoby lubiące gry komputerowe, młodzież, rodziny z dziećmi, osoby z niepełnosprawnościami osoby lubiące wydarzenia cykliczne, osoby lubiące muzykę,
Wystarczy	dzieci, seniorzy, osoby lubiące teatr, osoby lubiące kino, osoby lubiące wydarzenia cykliczne,	osoby lubiące muzykę, osoby lubiące spotkania autorskie, osoby lubiące wydarzenia cykliczne,	dzieci, osoby lubiące spotkania autorskie, osoby lubiące wydarzenia cykliczne,	dzieci, seniorzy, osoby lubiące kino, osoby lubiące wystawy prac plastycznych lub fotografii, osoby lubiące książki, osoby lubiące koncerty plenerowe z udziałem gwiazd,
Za dużo	seniorzy, osoby lubiące książki, osoby lubiące kino, osoby lubiące gry komputerowe,	seniorzy, osoby lubiące wystawy prac plastycznych lub fotografii, osoby lubiące kabarety, osoby lubiące duże wydarzenia plenerowe z udziałem gwiazd estrady,	seniorzy, osoby lubiące duże wydarzenia plenerowe z udziałem gwiazd estrady, osoby lubiące kabarety,	osoby lubiące gry komputerowe,

Źródło: opracowanie własne.

Należy zwrócić uwagę, że spontaniczne próby segmentacji uczestników kultury podczas wszystkich warsztatów przebiegły dość podobnie. Po pierwsze, wiązały się z opisywaniem grup generacyjnych (dzieci, młodzież, dorośli, dorośli z dziećmi, seniorzy) oraz grup zainteresowanych udziałem w konkretnych typach wydarzeń (np. kino, teatr, koncerty, kabaret

itd.). Po drugie, wypowiedzi były dość zbieżne (tam, gdzie pojawiały się wyraźne rozbieżności – np. wydarzenia dla zainteresowanych grami komputerowymi w Augustowie – zostało to zaznaczone w tabeli).

Warto szerzej omówić kilka kategorii odpowiedzi, które pojawiły się w czasie warsztatów. Po pierwsze, dość zgodnie uznano, że w różnych częściach województwa podlaskiego organizuje się zbyt mało wydarzeń dla młodzieży oraz osób lubiących kulturę alternatywną (kategorie te są zresztą w praktyce do pewnego stopnia zbieżne). Temat wydarzeń dla młodzieży wzbudzał też zazwyczaj duże zainteresowanie i żywą dyskusję uczestników warsztatów. Dla przykładu – badani w Suwałkach zaznaczali, że przygotowaniu takiej oferty towarzyszą rozliczne trudności. Podkreślano tu m.in. braki w zakresie diagnozowania potrzeb kulturalnych młodzieży i podejmowanie prób organizacji wydarzeń, które odzwierciedlać mogą jedynie wyobrażenia o potrzebach młodych ludzi. Badani stali na stanowisku, że młodzież „nie jest inicjatywna” i „nigdzie jej nie widać”, co utrudnia proponowanie oferty temu segmentowi odbiorców. Z czasem też zniechęca do podejmowania prób. Zaznaczono jednak, że jeśli skieruje się zdecydowane kroki ku zapraszaniu młodych ludzi do uczestnictwa, to można liczyć na pewien odzew z ich strony. Kroki takie, zdaniem badanych, podejmowane są jednak zbyt rzadko. W Łomży dłuższą dyskusję wzbudziła zbyt skromna oferta kierowana do osób zainteresowanych kulturą alternatywną, niszową. Według jednej z badanych konsekwencją braku takich propozycji jest m.in. słabe uczestnictwo w kulturze młodzieży. Jak podkreślała, niemożność obejrzenia filmów o wysokiej jakości artystycznej, brak koncertów hip-hopowych czy np. warsztatów graffiti trwale zniechęca młodzież do uczestniczenia w kulturze.

Na drugim biegunie wśród grup, dla których organizowane jest wystarczająco lub nawet zbyt dużo wydarzeń, dość zgodnie ustawiono dzieci oraz seniorów. Są to grupy, które w dość powszechnym przekonaniu wymagają priorytetowego traktowania przez twórców oferty kulturalnej ze względu na cechy, takie jak stosunkowo duża ilość wolnego czasu, niska mobilność, ograniczone możliwości uczestnictwa w płatnej ofercie.

Wypowiedzi badanych potwierdzają jednak raczej, że szczególnie w mniejszych miejscowościach, gdzie sektor komercyjny nie oferuje zbyt wielu możliwości spędzania wolnego czasu, większe możliwości finansowe dorosłych czy mobilność młodzieży nie na wiele się zdadzą i grupy te mogą czuć się przez organizatorów pomijani.

Temat aktywności kulturalnej seniorów był pogłębiany podczas każdego z warsztatów, a najważniejsze refleksje zostaną opisane niżej. W Augustowie badani uznali seniorów za jeden z podstawowych segmentów odbiorców lokalnej kultury, podkreślając dużą aktywność organizacji seniorskich. Mówiono tu z jednej strony o organizacji wydarzeń przeznaczonych głównie dla tej grupy odbiorców, ale także o udziale osób starszych w szeroko pojętej ofercie augustowskich instytucji kultury. Podkreślano także, że grupy seniorów korzystają z kultury w stolicy województwa (wyjazdy do opery i teatru) i innych częściach Polski. Badani, pytani o kierunek w którym powinna się zmieniać czy kształtować oferta kierowana do osób starszych, zwrócili uwagę na dwa elementy. Po pierwsze, na potrzebę wypracowywania wydarzeń, w ramach których możliwy byłby swobodny dialog międzypokoleniowy w atrakcyjnej formie. Po drugie, na potrzebę szerszego uwzględniania seniorów w ofercie i włączania w działania kulturalne dla zróżnicowanych pod względem wieku odbiorców.

Suwalskie środowisko seniorskie również uznano za bardzo aktywne. Zaznaczano, że działania kierowane do seniorów zasadniczo odpowiadają na ich kulturalne potrzeby, choć należy zaznaczyć, że same wydarzenia są mało zróżnicowane, jeśli idzie o formułę i proponowane treści. Częściej, zdaniem badanych, mamy do czynienia z pewnym zamknięciem (niekoniecznie intencjonalnym) na pozostałych odbiorców kultury. Innymi słowy, najczęściej wydarzenia kulturalne organizowane przez seniorów proponowane są wyłącznie innym seniorom. W innej części warsztatu pojawiła się także opinia dotycząca pewnego rozproszenia organizacyjnego działań seniorskich. Wskazano tu na potrzebę sprawniejszej koordynacji takich działań. Za pewnego rodzaju zachętę do uczestnictwa w wydarzeniach dla

seniorów badani uznali Suwalską Kartę Mieszkańca (Karta Seniora), która uprawnia osoby starsze do zniżek przy zakupie biletów wstępu na wydarzenia kulturalne. Jeden z badanych twierdził także, że nieco inną formułą dla działań seniorskich operują (lub operowali) pozainstytucjonalni animatorzy skupieni wokół tzw. Kaczego Dołka. Wspomniani organizatorzy w proponowanych działaniach kulturalnych koncentrowali się raczej na dialogu międzypokoleniowym, a nie na seniorach jako grupie odbiorców. Według większości badanych właśnie w stronę dialogu międzypokoleniowego powinna rozwijać się oferta dla seniorów. Jak zaznaczano, takie próby suwalscy seniorzy już podejmują.

W Bielsku Podlaskim badani twierdzili, że seniorzy bez wątplenia są ważnymi odbiorcami kultury w tym mieście i w związku z tym podmioty organizujące ofertę powinny wspólnie przemyśleć kształt działań skierowanych do tej grupy. Co najważniejsze, w tym kontekście, badani zgłaszali potrzebę pogłębienia wiedzy na temat potrzeb osób starszych i chęć zdobycia podstawowego *know-how* związanego z efektywnym organizowaniem oferty dla nich. Postulowano tu współpracę z psychologami, lekarzami, artystami. Jeden z uczestników warsztatów zwrócił uwagę, że w warunkach starzejącego się społeczeństwa w perspektywie kolejnych lat znaczenie seniorów jako odbiorców kultury będzie rosło. Uczestnik warsztatu zaznaczał jednak, że w środowisku seniorskim (w jego mieście) istnieje silna rywalizacja, deprecjonowanie działań innych podmiotów, a relacje i konflikty interpersonalne przysłaniają jego zdaniem faktyczną misję i cele, zgodnie z którymi powinny działać takie organizacje. Aktualna sytuacja związana z napięciami i rywalizacją pomiędzy organizacjami seniorskimi skłoniła badanych do dyskusji na temat różnych form działań wspólnotowych, które pozwoliłyby nie izolować od siebie poszczególnych organizacji, a raczej skłonić je do działań wspierających. Jako przykłady takich rozwiązań podawano wspólnie organizowane akcje charytatywne i pomocowe. Innym pojawiającym się tu postulatem wspieranym przez dużą część badanych były działania skierowane w stronę dialogu międzypokoleniowego.

Dyskusja w Łomży przyniosła wymianę zdań na temat zmieniającej się roli seniorów w kulturze. Badani stali na stanowisku, że z czasem formuła uczestnictwa seniorów będzie się zmieniała, ponieważ sami seniorzy stają się coraz bardziej kompetentni (seniorami stają się dziś ludzie coraz lepiej wykształceni, mający prawdopodobnie nieco inne nawyki i oczekiwania). Według jednej z badanych oznacza to konieczność rewizji kierunków rozwoju oferty dla seniorów. Przy tej okazji wyrażano także przekonanie, że imprez dla seniorów odbywa się w Łomży zbyt dużo w tym sensie, iż najczęściej dochodzi do ich kumulacji (mówiono tu o nieefektywności koordynatora działań i potrzebie „pogodzenia” ze sobą rozmaitych propozycji programowych, np. poprzez miejski program operacyjny i wirtualny kalendarz imprez).

Podsumowując wątek uczestnictwa seniorów, należy zwrócić uwagę wątki, które pojawiały się w większości warsztatów. Po pierwsze, seniorzy są aktywną grupą uczestników kultury i oferta przeznaczona dla nich jest zazwyczaj adekwatna, przynajmniej w sensie ilościowym. Z drugiej strony przy jej organizowaniu należy zwrócić uwagę na zmieniające się potrzeby tej grupy (co ma związek ze zmianami demograficznymi – seniorów jest coraz więcej, są lepiej wykształceni, często bardziej aktywni) oraz przeciwdziałać swoistej gettoizacji seniorów na polu kultury, która polega na organizacji wydarzeń przez organizacje seniorskie wyłącznie z myślą o starszych generacjach. Kilkukrotnie zgłaszano potrzebę rozwoju oferty kulturalnej w oparciu o wydarzenia i formy zachęcające do integracji międzypokoleniowej.

Na zakończenie tej części warto dodać jeszcze jedną refleksję. Dziwić może, że spośród wskazywanych przez badanych kategorii nie pojawili się turyści (szczególnie w takiej miejscowości jak Augustów). Być może o braku wskazania na turystów zdecydował relatywnie krótki czas wykonywania zadania oraz fakt, że taka kategoria uczestników nie znalazła się wśród segmentów sugerowanych przez badaczy. Istniała jednak możliwość zaproponowania własnej kategorii, do czego zachęcały osoby prowadzące warsztaty. Warto podkreślić, że z tej zachęty badani kilkakrotnie skorzystali,

wskazując np. na osoby z niepełnosprawnościami. Istnieje więc również możliwość, że o turystach rzadziej myśli się w tych kategoriach. Pojawiają się oni w danych miejscowościach najczęściej w określonym czasie, na tyle krótko, że trudno jest sformułować jednoznaczne wnioski, czy oferta, z której korzystają, jest wystarczająca i przez nich oczekiwana.

Wnioski ogólne

Poniżej, w formie tabelarycznej, spisane zostały najważniejsze wnioski płynące z każdego z przeprowadzonych warsztatów badawczych (tabela 51).

Tabela 51. Wnioski ogólne z warsztatów badawczych

Miejsce warsztatu	Wnioski
Augustów	<ul style="list-style-type: none"> • Dobra jakość oferty kulturalnej w mieście; • Dobra współpraca między organizatorami, władzami i mieszkańcami w obszarze kultury; • Nieobecność lub niewidoczność prywatnych podmiotów organizujących ofertę; • Relatywnie dobra jakość komunikacji pomiędzy poszczególnymi graczami w polu kultury (włączający charakter wydarzeń, edukacja kulturalna, silne więzi między mieszkańcami i organizatorami); • Ukształtowana odpowiedzialność za decyzje w społeczności lokalnej (dobra komunikacja władz i społeczności, postulaty włączenia młodzieży w decyzje, istnienie rady seniorów);

	<ul style="list-style-type: none"> • Bardzo widoczne braki infrastrukturalne i sprzętowe utrudniające codzienną działalność instytucji i pozostałych organizatorów; • Widoczny brak identyfikacji uczestników z regionem i województwem (dominacja Białegostoku, utożsamianie obszaru województwa z Podlasiem itp.); • Postrzegany niesprawiedliwy podział środków pomiędzy Białystok i inne części regionu;
Bielsk Podlaski	<ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom współpracy między podmiotami tworzącymi ofertę, silna rywalizacja; • Dość wysoki poziom izolacji pomiędzy środowiskami twórców oferty, kontakty zawodowe są dodatkowo osłabiane osobistymi konfliktami i animozjami; • Niskie zaangażowanie i poziom uczestnictwa mieszkańców Bielska Podlaskiego, wysoki poziom zniechęcenia i „oporu” przejawianego przez uczestników kultury, niski kapitał kulturowy odbiorców; • Duża frustracja organizatorów, szczególnie widoczna w kręgach organizacji pozarządowych, związana z niedofinansowaniem działań kulturalnych; • „Dziura demograficzna” widziana jako obiektywne zagrożenie, ale także kierunek działań rozwoju kultury (koncepcja domowego miasta i potencjał leżący w dialogu międzypokoleniowym); • Seniorzy jako ważni, ale nie w pełni rozpoznani uczestnicy kultury, rozdrobnione lub skonfliktowane organizacje seniorskie; • Mała liczba młodych uczestników kultury, deficyt wolontariuszy;

Łomża	<ul style="list-style-type: none"> • Postrzegana dobra jakość współpracy pomiędzy instytucjami, ale zbyt mało wspólnych inicjatyw i działań; • Niski poziom współpracy lub jej brak z innymi niż instytucje podmiotami; • Niewidoczność organizacji pozarządowych, niedostatek inicjatyw mieszkańców i grup nieformalnych; • Dominacja seniorów jako podstawowych odbiorców kultury; • Zachowawczość oferty kulturalnej, niska zdolność do zmian w zakresie treści i formy; • Brak propozycji programowych dla odbiorców kultury alternatywnej (w tym młodzieży); • Potrzeba edukacji kulturalnej młodzieży i dorosłych; • Noc Muzeów jako inspirująca forma współpracy instytucji; • Brak diagnozy potrzeb mieszkańców w zakresie potrzeb kulturalnych; • Wypalenie zawodowe części pracowników sektora kultury (brak możliwości do samorozwoju, brak współpracy z innymi ośrodkami, niemożność kształcenia kompetencji); • Poczucie niesprawiedliwości związane z podziałem środków finansowych w województwie podlaskim; • Trudność w kontaktach i rzeczywistych spotkaniach w relacji organizatorzy–odbiorcy; • Nadmierne upolitycznienie i biurokratyzacja kultury;
Suwałki	<ul style="list-style-type: none"> • Mała aktywność i niedofinansowanie organizacji pozarządowych, ich problemy lokalowe i infrastrukturalne oraz potrzeba wymiany pokoleniowej (słaby rozwój nowych organizacji),

	<p>z drugiej strony postrzeganie niektórych organizacji jako roszczeniowe;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stosunkowo słaba współpraca i jakość komunikacji między organizatorami (instytucje–organizacje), władzami samorządowymi, szkołami i mieszkańcami w obszarze kultury; • Istnienie prywatnych podmiotów organizujących ofertę i rozpoznawanie ich jako ważnych graczy (poprzez osoby właścicieli); • Aktywne organizacje senioralne, nieaktywna i niewidoczna młodzież (brak oferty dla tego segmentu); • Relatywnie dobra jakość infrastruktury instytucji kultury (braki sprzętowe); • Doceniany Suwałki Blues Festival jako wydarzenie kluczowe, angażujące mieszkańców i turystów, realizowanie w sposób nieszablonowy; • Widoczne w kilku obszarach zniechęcenie i wypalenie zawodowe kadr kultury; • Postrzegane duże znaczenie edukacji kulturalnej (wzmocnienie dobrze działających pracowni artystycznych, rozwijanie ich formuły); • Postrzegany brak ambitnego repertuaru w ofercie, przewaga wydarzeń rozrywkowych; • Postrzegany niesprawiedliwy podział środków pomiędzy Białystok i inne części regionu, brak identyfikacji z regionem i województwem; • Powiększający się wpływ polityki krajowej i samorządowej na obszar kultury;
Białystok	<ul style="list-style-type: none"> • Wyraźne niedofinansowanie sektora kultury widoczne na każdym szczeblu działalności placówek;

	<ul style="list-style-type: none">• Potrzeba współpracy instytucjonalnej w skali całego województwa (brak spotkań pomiędzy instytucjami, „rozdrobienie” regionu);• Postrzeganie instytucji miejskich jako partnerów na poziomie instytucji i jako silnych konkurentów (poprzez konflikt polityczny) na poziomie organizatorów;• Wprost artykułowana potrzeba tworzenia szerszego porozumienia dla kultury (bez udziału organizatorów instytucji);• Brak współpracy z firmami, niejednoznaczna pozycja organizacji pozarządowych, dobra współpraca ze szkołami;• Potrzeba stałego diagnozowania stanu kultury, potrzeb odbiorców i funkcjonowania instytucji;• Brak edukacji kulturalnej. Zaznaczanie potrzeby systemowej organizacji takiej edukacji (nakłady finansowe, dodatkowa kadra);• Duże upolitycznienie sektora kultury (kadry kultury, narzucane priorytety działań);• Duże trudności infrastrukturalne oraz sprzętowe istotnej części instytucji i dobry poziom infrastruktury u kilku największych podmiotów;• Brak konkursów i programów umożliwiających finansowanie budowy infrastruktury;• Potrzeba pozyskiwania dodatkowych środków na realizację dokumentacji do zmian infrastrukturalnych;• Potrzeba włączania instytucji wojewódzkich w dyskusje nad kierunkami rozwoju kultury (spotkania, grupy robocze);
--	---

	<ul style="list-style-type: none">• Potrzeba budowania relacji z mniejszymi instytucjami w regionie, wypracowanie odpowiedniej formuły relacji;• Potrzeba kształtowania roli instytucji wojewódzkich jako ośrodków opiniotwórczych;• Wypalenie zawodowe kadr kultury, niskie zarobki w sektorze kultury, z drugiej strony uznawanie kadr za ważny posiadany zasób;• Potrzeba utrzymywania wysokiego poziomu merytorycznego, artystycznego oferty instytucji wojewódzkich;
--	--

Podsumowanie

Przeprowadzone i opisane wyżej badanie kultury w województwie podlaskim przyniosło szereg istotnych wniosków. Odnoszą się one do kwestii: 1) dysproporcji wskaźników kultury w poszczególnych częściach regionu; 2) praktyk uczestnictwa i subiektywnych ocen oferty kulturalnej w oczach mieszkańców; 3) silnych i słabych stron regionalnego pola kultury z perspektywy osób, które je tworzą. Wnioski te dotyczą więc do różnych poziomów i sfer współczesnego życia kulturalnego. W dużym stopniu są one ze sobą powiązane, a każdy z nich – rozpatrywany osobno – jest równie istotny. Nieoptymalna alokacja środków finansowych w skali województwa jest równie poważnym problemem jak fakt, że mieszkańcy niektórych miejscowości muszą podróżować przynajmniej godzinę, żeby obejrzeć przedstawienie teatralne lub że w niektórych miastach regionu brakuje oferty kulturalnej dla młodzieży bądź miłośników kultury alternatywnej. Z perspektywy samorządu regionalnego, który jest zleceniodawcą diagnozy, najważniejsze są jednak te wnioski, które można powiązać z konkretnymi rozwiązaniami, składającymi się na skuteczną politykę kulturalną. Dlatego też w tym miejscu powtórzone zostaną niektóre najważniejsze refleksje, spostrzeżenia czy rekomendacje, które – jak się wydaje – pozostają w obszarze zainteresowań i kompetencji samorządu wojewódzkiego. Dla przejrzystości zostaną one omówione w punktach.

1. Województwo podlaskie, podobnie jak pozostałe województwa Polski wschodniej, charakteryzuje się niskimi nakładami na kulturę w budżetach gmin. Stosunkowo wysoki jest natomiast udział wydatków na kulturę w budżecie regionalnym, co wzmacnia pozycję samorządu wojewódzkiego jako (współ)twórcy regionalnych polityk

kulturalnych. Badani z poszczególnych podregionów województwa zwracają uwagę na niesprawiedliwą, ich zdaniem, dystrybucję środków finansowych, co skutkuje m.in. ograniczonym poczuciem więzi z regionem czy większym nastawieniem na rywalizację zamiast współpracy w ramach regionu (przede wszystkim na linii Białystok–pozostałe miejscowości).

2. Stosunkowo niskie nakłady na kulturę na poziomie lokalnym, przy przeciętnej siatce infrastruktury kultury, mogą przyczyniać się do obniżania jakości oferty kulturalnej w przyszłości. Badani zwracają również uwagę na konieczność silniejszej współpracy i wspierania lokalnych instytucji kultury przez instytucje regionalne.
3. Istnieją wyraźne dysproporcje w dostępie do infrastruktury kultury w województwie podlaskim. Największy niedostatek infrastruktury instytucjonalnej daje się zauważyć w południowej części województwa, a w przypadku niektórych typów instytucji również w podregionach łomżyńskim i suwalskim. Mieszkańcy południowej części województwa najslabiej oceniają ofertę kulturalną i odczuwają największe braki z nią związane.
4. Społeczności oddalone od najważniejszych ośrodków miejskich charakteryzują duże dysproporcje wskaźników kulturalnych. Ponadto wskaźniki dotyczące różnych sektorów wykazują pewną zbieżność – najczęściej obszary najmniej aktywne instytucjonalnie wypadają stosunkowo słabo również w odniesieniu do działalności organizacji pozarządowych oraz prywatnych firm działających w sferze kultury. Wskazuje to na konieczność działań na rzecz bardziej zrównoważonego rozwoju kultury w regionie.
5. Wskaźniki kultury pokazują, że relatywnie lepsza sytuacja jest w tych częściach województwa, (1) w których znajdują się silne instytucje kultury, (2) które są zamieszkiwane przez mniejszości i/lub (3) które są atrakcyjne turystycznie. Turystyka kulturowa jest raczej szansą rozwoju mniejszych ośrodków w regionie aniżeli samego Białegostoku

(wyjątki mogą stanowić duże wydarzenia kulturalne o skali krajowej lub międzynarodowej i uznanej renomie).

6. Układy dwóch lub kilku ośrodków, które pozostają we względnej bliskości geograficznej i tworzą swoją ofertę kulturalną, spoglądając na siebie nawzajem, może zdynamizować życie kulturalne. Można przypuszczać, że tego rodzaju koordynacja działań na poziomie subregionalnym (np. Hajnówka–Bielsk Podlaski, Augustów–Suwałki, Łomża–Zambrów, Łomża–Kolno) może okazać się owocna dla rozwoju oferty kulturalnej. Ścisła współpraca pomiędzy podmiotami (zarówno na poziomie lokalnym, jak i regionalnym) oznaczałaby efektywniejszą alokację środków i wzbogacanie oferty kulturalnej.
7. Według badanych oferta kulturalna w ich najbliższych okolicach w największym stopniu kierowana jest do seniorów, dzieci oraz rodziców z dziećmi. Wydaje się, że dużym problemem jest przygotowywanie odpowiedniej oferty dla młodzieży (również wypracowanie modeli komunikacji pomiędzy organizatorami wydarzeń a tą grupą odbiorców) i dorosłych. Ten problem jest szczególnie widoczny w mniejszych ośrodkach regionu. W przypadku oferty dla seniorów należy natomiast zwrócić uwagę na tendencję do ich gettoizacji w polach kultury (wydarzenia organizowane przez seniorów dla seniorów) i zauważyć potrzebę działań na rzecz integracji międzypokoleniowej.
8. Przedstawiciele regionalnych instytucji kultury zaznaczali potrzebę spotkań podmiotów (współ)tworzących kulturę w regionie. Zaznaczano, że chodziłoby tu o spotkania: (1) na rozmaitych szczeblach – od gminnego po wojewódzki, także w grupach „mieszanych”, międzysektorowych; (2) w rozmaitych formach – od forum organizatorów, przez warsztaty, do pracy w małych grupach roboczych; (3) w różnej skali – od konferencji i paneli dyskusyjnych odbywanych w szerszym gronie do kameralnych spotkań). Podkreślano potrzebę faktycznego dyskusowania ważnych dla instytucji kwestii i wspólnego wypracowywania rozwiązań czy sposobów na pokonanie

trudności – zwiększania podmiotowości instytucji i działań partycypacyjnych.

9. Ważnym wyzwaniem stojącym przed sektorem kultury w województwie podlaskim jest kwestia edukacji kulturalnej. Dobrze prowadzone programy edukacji kulturalnej pozwalają na rozwój publiczności, zwiększają dynamikę pola kultury, pozwalają na organizację trudniejszych, bardziej ambitnych wydarzeń kulturalnych. Działania takie wymagają jednak stworzenia odpowiednich rozwiązań (programy strategiczne), diagnozowania i ewaluacji oraz długofalowego finansowania działań i współpracy międzysektorowej. Stąd też powinny być prowadzone i koordynowane na możliwie wysokim szczeblu.
10. Istnieje potrzeba prowadzenia badań diagnostycznych i ewaluacyjnych na wszystkich poziomach działań kulturalnych, które pozwoliłyby na lepszą segmentację uczestników kultury, zrozumienie ich potrzeb i dopasowanie do nich działań instytucjonalnych. Badania powinny być współtworzone przez lokalnych organizatorów i uczestników życia kulturalnego. Istnieje również potrzeba tworzenia strategii rozwoju kultury na różnych poziomach (regionalnym, lokalnym) w oparciu o wiedzę i w sposób możliwie najbardziej partycypacyjny, uwzględniający różne perspektywy i interesy grup mieszkańców.

Aneksy

Kwestionariusz ankiety

Szanowni Państwo,
w imieniu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego oraz Fundacji SocLab serdecznie zachęcamy do wzięcia udziału w badaniu będącym częścią powstającej właśnie „Diagnozy stanu kultury w województwie podlaskim”.

Diagnoza, przeprowadzana przez Fundację SocLab na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego, pozwoli lepiej przygotować się do opracowania nowej Strategii rozwoju kultury w naszym województwie. Celem badania jest m.in. poznanie mocnych i słabych stron lokalnej kultury, jej potencjałów i barier ograniczających rozwój oraz praktyk kulturalnych mieszkańców regionu. Dlatego też Państwa opinie i doświadczenia mają dla badania ogromne znaczenie. Udział w badaniu jest anonimowy, wypełnienie ankiety nie powinno zająć więcej niż kilkanaście minut.

Z góry dziękujemy za udział i zachęcamy do przesłania linku z badaniem bliskim i znajomym zainteresowanym kulturalnym życiem regionu.

Zespół Fundacji SocLab

Kwestionariusz Rekrutacyjny

R1. Która z poniższych ról, najlepiej określa Pana/Panią jako uczestnika życia kulturalnego?

- Jestem uczestnikiem wydarzeń kulturalnych
 - Jestem pracownikiem instytucji kultury / organizacji zajmującej się kulturą
→ R1a
 - Nie interesuję się kulturą → **zakończ**
-

R1a. Czy jest Pan(i) pracownikiem/pracowniczką samorządowej instytucji kultury?

- Tak
- Nie

Ocena oferty kulturalnej miejscowości

O1. Jak ogólnie ocenił(a)/by Pan(i) ofertę kulturalną...?

		Bardzo dobrze	Dobrze	Przeciętnie	Słabo	Bardzo słabo	W mojej miejscowości w ogóle nie ma oferty kulturalnej	Trudno powiedzieć
R2_1	w Pana/Pani miejscowości zamieszkania	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

O2. Które ze stwierdzeń najlepiej pasuje do tego, jak w okresie ostatnich 3 lat zmieniła się oferta kulturalna w miejscowości Pana/Pani zamieszkania?

[Programista: Jedna odpowiedź]

[Ankieter: Odczytaj kafeterię i zaznacz jedną odpowiedź]

1. Uległa poprawie
2. Nie zmieniła się
3. Uległa pogorszeniu
4. Trudno powiedzieć

O3. Na ile dobrze zna Pan(i) ofertę kulturalną w Pana/Pani miejscowości zamieszkania?

- Bardzo dobrze
 - Dobrze
 - Przeciętnie
 - Słabo
 - Bardzo słabo
-

JEŚLI ODPOWIEDZIAŁ PRZECIĘTNIE/DOBRZE/BARDZO DOBRZE

O4. Jak Pan(i) sądzi, jakie kategorie odbiorców mogą być najbardziej zadowolone z oferty kulturalnej w Pana/Pani miejscowości zamieszkania? (można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź)

- dzieci i młodzież
- młodzi, bezdzietni dorośli
- rodzice z dziećmi
- dorośli w wieku średnim
- seniorzy
- turyści
- inne kategorie. Jakie?.....

Ocena aktywności kulturalnej

A1. Jak często uczestniczy Pan(i) w wydarzeniach kulturalnych (np. koncert, festyn, seans filmowy, spektakl, wystawa, warsztat, spotkanie autorskie itp.)?

- Raz w tygodniu lub częściej
 - Kilka razy w miesiącu
 - Mniej więcej raz w miesiącu
 - Kilka razy do roku
 - Raz do roku lub rzadziej
-

A2. Czy w ciągu ostatniego roku w jakejkolwiek miejscowości odwiedził(a) Pan(i) następujące miejsca?

	Nie	Tak	W jaki sposób zazwyczaj dociera Pan(i) do tego typu placówki	Jak długo zajmuje Panu/Pani zazwyczaj dotarcie do tego typu placówki?
Kino	☐	☐ - ☐ >	☐ pieszo lub rowerem ☐ autobusem komunikacji miejskiej ☐ własnym samochodem ☐ taksówką ☐ pociągiem lub autokarem ☐ inny sposób. Jaki?.....	☐ poniżej 15 minut ☐ od 15 do 30 minut ☐ ponad pół godziny ☐ ponad godzinę do dwóch godzin ☐ ponad dwie godziny
Teatr	☐	☐ - ☐ >	☐ pieszo lub rowerem ☐ autobusem komunikacji miejskiej	☐ poniżej 15 minut ☐ od 15 do 30 minut ☐ ponad pół godziny

			☐ własnym samochodem ☐ pociągiem lub autokarem ☐ inny sposób. Jaki?.....	☐ ponad godzinę do dwóch godzin ☐ ponad dwie godziny
Muzeum lub galeria	☐	☐ - >	☐ pieszo lub rowerem ☐ autobusem komunikacji miejskiej ☐ własnym samochodem ☐ pociągiem lub autokarem ☐ inny sposób. Jaki?.....	☐ poniżej 15 minut ☐ od 15 do 30 minut ☐ ponad pół godziny ☐ ponad godzinę do dwóch godzin ☐ ponad dwie godziny
Klub muzyczny lub dyskoteka	☐	☐ - >	☐ pieszo lub rowerem ☐ autobusem komunikacji miejskiej ☐ własnym samochodem ☐ pociągiem lub autokarem ☐ inny sposób. Jaki?.....	☐ poniżej 15 minut ☐ od 15 do 30 minut ☐ ponad pół godziny ☐ ponad godzinę do dwóch godzin ☐ ponad dwie godziny
Filharmonia lub opera	☐	☐ - >	☐ pieszo lub rowerem ☐ autobusem komunikacji miejskiej ☐ własnym samochodem ☐ pociągiem lub autokarem ☐ inny sposób. Jaki?.....	☐ poniżej 15 minut ☐ od 15 do 30 minut ☐ ponad pół godziny ☐ ponad godzinę do dwóch godzin ☐ ponad dwie godziny
Biblioteka	☐	☐ - >	☐ pieszo lub rowerem ☐ autobusem komunikacji miejskiej ☐ własnym samochodem ☐ pociągiem lub autokarem ☐ inny sposób. Jaki?.....	☐ poniżej 15 minut ☐ od 15 do 30 minut ☐ ponad pół godziny ☐ ponad godzinę do dwóch godzin ☐ ponad dwie godziny

Analiza preferencji i potrzeb kulturalnych

A4. Spośród zaprezentowanej listy proszę wybrać 3 wydarzenia kulturalne, na które uczęszczał(a)by Pan(i) najchętniej? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

[RANKING] [ROTACJA]

- Wystawy w galeriach lub muzeach
- Koncerty muzyki popularnej i inne występy estradowe (np. kabaret)
- Koncerty muzyki klasycznej, opery, operetki itp.
- Spektakle teatralne
- Pokazy filmów
- Warsztaty (np. artystyczne, edukacyjne)

- Spotkania autorskie
- Festyny i pikniki
- Dancingi, potańcówki, dyskoteki
- Inne. Jakie.....?

A5. Jakiego typu wydarzeń kulturalnych brakuje Pani/Panu najbardziej w Pani/Pana miejscowości? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- Wystawy w galeriach lub muzeach
- Koncerty muzyki popularnej i inne występy estradowe (np. kabaret)
- Koncerty muzyki klasycznej, opery, operetki itp.
- Spektakle teatralne
- Pokazy filmów
- Warsztaty (np. artystyczne, edukacyjne)
- Spotkania autorskie
- Festyny i pikniki
- Dancingi, potańcówki, dyskoteki
- Inne. Jakie.....?

A6_1. Czy są one bardziej dostępne według Pana/i wiedzy w innych miejscowościach województwa podlaskiego?

- tak
- nie
- nie wiem / trudno powiedzieć

A6_2. Czy uczestniczy Pan/i w tych wydarzeniach w innych miejscowościach województwa podlaskiego?

- tak
- nie

A7. Skąd zazwyczaj czerpie Pan(i) wiedzę na temat wydarzeń kulturalnych organizowanych w Pana/Pani miejscowości? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

[FILTR: JEŚLI NIE MA OFERTY, PYTAJ O INNE MIEJSCOWOŚCI W WOJ. PODL.]

- Z telewizji lub radia
- Z prasy lokalnej
- Ze stron internetowych (np. portal informacyjny, strona instytucji kultury)
- Z portali społecznościowych (np. Facebook)

- Od znajomych/rodziny
- Ze szkoły lub miejsca pracy
- Z plakatów, billboardów, słupów ogłoszeniowych
- Inne źródła. Jakie?.....
- Nie mam żadnej wiedzy na ten temat

A8. Proszę ustosunkować się do poniższych zdań w skali od „zdecydowanie się zgadzam” do „zdecydowanie się nie zgadzam”

	Stwierzenia	Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Ani się zgadzam ani nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Trudno powiedzieć/ Nie wiem
1	Oferta kulturalna w mojej okolicy nie jest tak dobra jak w innych częściach województwa podlaskiego	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2	Oferta kulturalna w mojej okolicy nie jest tak dobra jak w innych częściach kraju	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3	Chciał(a)by(m) częściej uczestniczyć w wydarzeniach kulturalnych, ale w mojej okolicy nie	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	ma wielu ciekawych propozycji						
4	Czuję, że dzięki ofercie kulturalnej żyje mi się lepiej w mojej miejscowości	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5	Oferta kulturalna w mojej miejscowości może być interesująca dla turystów	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6	Moja miejscowość znajduje się na peryferiach życia kulturalnego regionu (województwa)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Instytucje

Z1. Czy zna Pani(i) prywatne firmy lub organizacje pozarządowe, które zajmują się działalnością w sferze kultury (np. organizują wydarzenia kulturalne).

- Tak
 Nie
-

Z2. Proszę wypisać ich nazwy, rozpoczynając od tych, o której działalności wie Pan(i) najwięcej. (maksymalnie 3 odpowiedzi)

- 1.
- 2.
- 3.

**JEŚLI NA POCZĄTKU ZAZNACZYŁ, ŻE PRACUJE W INSTYTUCJI
KULTURY**

Jakie są Pana/Pani zdaniem główne bariery rozwoju instytucji kultury, w której Pan(i) pracuje? (można zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi)

- Zbyt niski budżet, niewystarczający poziom finansowania działań
 - Brak odpowiedniej infrastruktury (sale, niezbędny sprzęt, kostiumy itp.)
 - Brak odpowiedniej liczby wykwalifikowanej kadry animatorów, instruktorów
 - Brak zainteresowania ofertą wśród mieszkańców
 - Brak skutecznych kanałów informowania o wydarzeniach (promocji wydarzeń)
 - Ograniczone możliwości prezentowania efektów działań
 - Inne. Jakie?.....
-

JEŚLI ZAZNACZYŁ ODPOWIEDŹ BUDŻET

W jakiej sferze działań zbyt niski poziom finansowania jest Pana/Pani zdaniem najbardziej dokuczliwy? (można zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi)

- Płace dla kadry zatrudnionej w instytucji
 - Utrzymanie lub modernizacja niezbędnej infrastruktury (np. budynku)
 - Zakup lub utrzymanie niezbędnego wyposażenia, sprzętu, kostiumów itp.
 - Finansowanie szkoleń, staży, wizyt studyjnych itp. dla kadry lub artystów
 - Inne. Jakie?.....
-

Zabytki

K1. Czy w Pana/Pani okolicy znajdują się zabytki lub inne ważne miejsca świadczące o kulturowym i historycznym dziedzictwie regionu?

- Jest wiele takich obiektów lub miejsc
 - Jest kilka takich obiektów lub miejsc
 - Jest jeden taki obiekt lub miejsce
 - Nie ma takich obiektów i miejsc
 - Nie wiem
-

K2. Jak ogólnie ocenił(a)by Pan(i) ich stan? Czy są dobrze zachowane?

- Wszystkie lub większość są w bardzo dobrym stanie
 - Wszystkie lub większość są w raczej dobrym stanie
 - Niektóre z nich są w dobrym stanie, inne w złym
 - Wszystkie lub większość są w raczej złym stanie
 - Wszystkie lub większość są w bardzo złym stanie
 - Trudno powiedzieć
-

K3. Czy Pana/Pani zdaniem wspomniane obiekty i miejsca są często odwiedzane przez mieszkańców Pana/Pani miejscowości oraz turystów (np. ze względu na wartość estetyczną, upamiętnianie historii, obchody świąt, ofertę kulturalną)?

	Częstość odwiedzania obiektów i miejsc przez...	Mieszkańców mojej miejscowości	Turystów
1	bardzo często	☐	☐
2	często	☐	☐
3	sporadycznie	☐	☐
4	w ogóle	☐	☐
5	trudno powiedzieć	☐	☐

Metryczka

M1. Jaka jest Pana/Pani sytuacja zawodowa?

- Mam stałą pracę
- Pracuję dorywczo w niepełnym wymiarze godzin / praca na umowę zlecenie/o dzieło
- Jestem emerytem/emerytką, rencist(k)ą
- Uczę się
- Studiuję
- Nie pracuję – bezrobotna(-ny)
- Nie pracuję – zajmuję się domem / opiekuję bliskimi
- Nie pracuję z innych powodów

**JEŚLI NA POCZĄTKU ZAZNACZYŁ, ŻE PRACUJE W INSTYTUCJI
KULTURY**

M2. W jakiego rodzaju instytucji kultury Pan/i pracuje?

- Ośrodek/centrum/dom kultury
- Biblioteka
- Muzeum lub galeria
- Teatr
- Filharmonia, opera
- Kino
- Inna instytucja. Jakiego rodzaju?.....

M3. Jakie jest Pana/Pani wykształcenie?

- Podstawowe lub niepełne podstawowe
- Zasadnicze zawodowe
- Niepełne średnie
- Średnie zawodowe
- Średnie ogólnokształcące
- Pomaturalne
- Niepełne wyższe
- Wyższe

**M4. Jak określił(a)/by Pan(i) sytuację swojego gospodarstwa domowego?
Proszę wybrać najlepiej pasującą odpowiedź**

- Żyjemy bardzo biednie – bywa, że mamy trudności z zaspokojeniem podstawowych potrzeb, nie starcza nawet na podstawowe potrzeby
 - Żyjemy skromnie – musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować
 - Żyjemy średnio – możemy zaspokajać większość potrzeb, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy
 - Żyjemy dobrze – możemy zaspokajać większość potrzeb bez specjalnego oszczędzania
 - Żyjemy bardzo dobrze – można pozwolić sobie na pewien luksus
 - Odmowa odpowiedzi / nie wiem
-

M5. Z ilu osób łącznie, wliczając Pana/Panią, składa się Pana(i) gospodarstwo domowe?

|__|

M6. Ile z tych osób nie ukończyło jeszcze 18 roku życia?

|__|

M7. Ile ma Pan/i lat?

|__|

M8. Proszę zaznaczyć płeć

- Kobieta
 - Mężczyzna
-

M9. Proszę podać kod pocztowy miejsc Pana/Pani zamieszkania?

|__-__|

M10. W jakiej miejscowości mieszka Pan(i) obecnie?

Dziękujemy za poświęcony czas, to były już wszystkie pytania.

Najważniejsze wydarzenia kulturalne wskazywane w badaniach

Miejsce warsztatu	Wskazane ważne wydarzenia kulturalne
Augustów	<ul style="list-style-type: none"> • DKF (Kinochłton, Kinochłtonek) • Pływanie na byle czym • Lektury obowiązkowe • Odyseja Umysłu (SP nr 2) • Camerata Augustoviana • Koncerty w Amfiteatrze • Pempuch Żarnowski (festyn gminny)
Bielsk Podlaski	<ul style="list-style-type: none"> • Bardauskaja Vosień • Festiwal „Kantyczka” • Międzynarodowy Konkurs Plastyczny „Święty Jan Paweł II w oczach dziecka” • Ręcznik ludowy • Międzynarodowy Festiwal Teatralny Wertep (spektakle grane w Bielsku Podlaskim) • Festiwal Teatrów Amatorskich „Decha” • Spotkania i rozmaite „małe wydarzenia” organizowane przez Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach • Działalność wydawnicza Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach • Aktywność Kół Gospodyń Wiejskich w Czyżach
Łomża	<ul style="list-style-type: none"> • Noc Bibliotek • Konkursy, gry miejskie, kiermasze szkolne, udział w Narodowym Czytaniu, akcje plenerowe organizowane przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Łomży oraz jej oddziały • Wystawy w Muzeum Północno-Mazowieckim i Skansenie w Nowogrodzie • Festiwal „Walizka”, spektakle plenerowe – Teatr Lalki i Aktora w Łomży • „Pasja” i inne spektakle plenerowe realizowane w terenie • Działania edukacyjne (promocja lokalnych talentów) Miejski Dom Kultury • Ogólnopolskie Dni Akwarystyki, Dni Ziół – Muzeum Przyrody w Drozdowie • Noc muzeów
Suwałki	<ul style="list-style-type: none"> • Suwałki Blues Festival – doceniany za dobrą jakość wydarzeń, interesujące lokalizacje angażowanie odbiorców (mieszkańcy, turyści), postrzegany jako kulturalna marka Suwałk

	<ul style="list-style-type: none"> • Suwalski Ośrodek Kultury – ciągłość działalności, działalność edukacyjna, spotkania autorskie i koncerty • Piknik Kawaleryjski • Tymczasowy Dom Kultury, Suwalskie TeatrAkcje, rezydencje artystyczne realizowane przez Stowarzyszenie „Nie po drodze” • Kino konesera • Kaziuk Suwalski • Suwalska Scena Stand – up-u
--	---

Indeks tabel, wykresów i map

Tabela 1. Średni udział wydatków budżetowych gmin w Dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w latach 2015–2017	11
Tabela 2. Średnie wydatki bieżące na kulturę w budżetach gmin w przeliczeniu na mieszkańca w 2017 r.....	11
Tabela 3. Średnie wydatki bieżące na kulturę w budżetach województw w przeliczeniu na mieszkańca w 2017 r.....	13
Tabela 4. Liczba mieszkańców przypadających na bibliotekę lub filię biblioteczną w 2017 r.	14
Tabela 5. Czytelnicy w bibliotekach publicznych na 1000 mieszkańców w latach 2015–2017	15
Tabela 6. Liczba mieszkańców przypadających na centrum, dom, ośrodek kultury, klub lub świetlicę w 2017 r.....	16
Tabela 7. Średnioroczna liczba wydarzeń kulturalnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w okresie 2015–2017.....	17
Tabela 8. Uśredniony stosunek liczby uczestników wydarzeń kulturalnych do liczby mieszkańców województw w latach 2015–2017	18
Tabela 9. Średnioroczna liczba artystyczno-rozrywkowych wydarzeń masowych w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców w okresie 2015–2017	19
Tabela 10. Uśredniony stosunek liczby uczestników masowych wydarzeń artystyczno-rozrywkowych do liczby mieszkańców województw w latach 2015–2017	20
Tabela 11. Liczba zarejestrowanych przedsiębiorstw związanych z działalnością kulturalną w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	22

Tabela 12. Średni udział wydatków budżetowych gmin w Dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w latach 2015–2017	26
Tabela 13. Średni udział wydatków budżetowych gmin w Dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w poszczególnych typach gmin wobec wydatków ogółem w latach 2015–2017	27
Tabela 14. Średnie wydatki bieżące na kulturę w budżetach gmin w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2015–2017 r.	27
Tabela 15. Średnie wydatki bieżące na kulturę w budżetach gmin w przeliczeniu na mieszkańca według typów gmin w latach 2015–2017	28
Tabela 16. Instytucje kultury w województwie podlaskim	29
Tabela 17. Instytucje kultury w powiatach województwa podlaskiego	30
Tabela 18. Instytucje kultury w subregionach województwa podlaskiego	31
Tabela 19. Liczba mieszkańców przypadających na bibliotekę lub filię biblioteczną w 2017 r.	35
Tabela 20. Czytelnicy w bibliotekach publicznych na 1 tys. mieszkańców w latach 2015–2017	36
Tabela 21. Liczba mieszkańców przypadających na centrum, dom, ośrodek kultury, klub lub świetlicę w województwie podlaskim 2018 r.	37
Tabela 22. Średnioroczna liczba wydarzeń kulturalnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w okresie 2015–2017	38
Tabela 23. Uśredniony stosunek liczby uczestników wydarzeń kulturalnych do liczby mieszkańców powiatów w latach 2015–2017	39
Tabela 24. Średnioroczna liczba artystyczno-rozrywkowych wydarzeń masowych w okresie 2015–2017	40
Tabela 25. Uśredniony stosunek liczby uczestników masowych wydarzeń artystyczno-rozrywkowych do liczby mieszkańców powiatów w latach 2015–2017	40
Tabela 26. Liczba zarejestrowanych przedsiębiorstw związanych z działalnością kulturalną (PKD 90.01.Z–90.04.Z) w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	41
Tabela 27. Dotacje dla wojewódzkich instytucji kultury w latach 2015–2018	44
Tabela 28. Wybrane wskaźniki działalności teatrów oraz Opery i Filharmonii Podlaskiej w latach 2015–2018	45
Tabela 29. Wybrane wskaźniki działalności WOAK oraz Ośrodka Pogranicze w latach 2015–2018	46

Tabela 30. Wybrane wskaźniki działalności Książnicy Podlaskiej w latach 2015–2018.....	46
Tabela 31. Wybrane wskaźniki działalności muzeów w latach 2015–2018.....	47
Tabela 32. Przychody z działalności wojewódzkich instytucji kultury w latach 2015–2018.....	48
Tabela 33. Dotacje w ramach konkursów w sferze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.....	49
Tabela 34. Kwoty umów z organizacjami pozarządowymi z poszczególnych powiatów zawarte przez UMWP w latach 2015–2018 w przeliczeniu na mieszkańców powiatów	50
Tabela 35. Liczba organizacji pozarządowych z poszczególnych powiatów, które otrzymały dofinansowanie UMWP w latach 2015–2018 w ramach konkursów	51
Tabela 36. Stypendia Marszałka Województwa Podlaskiego w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania kultury i opieki nad zabytkami	51
Tabela 37. Nagrody Marszałka Województwa Podlaskiego za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury	53
Tabela 38. Kwoty dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków w latach 2015–2018.....	53
Tabela 39. Liczebność respondentów w poszczególnych powiatach oraz subregionach	59
Tabela 40. Liczebność uczestników w subregionach.....	60
Tabela 41. Liczebność pracowników w subregionach	60
Tabela 42. Kategorie odbiorców najbardziej zadowolone z oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania w opinii uczestników kultury i pracowników instytucji kultury oraz NGO (pyt. O4)	69
Tabela 43. Kategorie odbiorców najbardziej zadowolone z oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania w opinii mieszkańców subregionów województwa podlaskiego (pyt. O4)	70
Tabela 44. Skumulowane trzy wydarzenia kulturalne, na które respondenci uczęszczaliby najchętniej z uwzględnieniem subregionów województwa podlaskiego (pyt. A4)	78
Wykres 19. Typy brakujących wydarzeń kulturalnych oraz ich dostępność w innych miejscowościach województwa podlaskiego wraz z deklaratywnym w nich uczestnictwem (pyt. A5, A6a i A6b)	79

Wykres 20. Typy brakujących wydarzeń kulturalnych oraz ich dostępność w innych miejscowościach województwa podlaskiego wraz z deklaratywnym w nich uczestnictwem w podziale na uczestników i pracowników (pyt. A5, A6a i A6b) ...	80
Tabela 45. Typy brakujących wydarzeń kulturalnych w miejscowości zamieszkania z uwzględnieniem subregionów województwa podlaskiego (pyt. A5)	81
Tabela 46. Źródła informacji na temat wydarzeń kulturalnych organizowanych w miejscu zamieszkania z uwzględnieniem subregionów województwa podlaskiego (pyt. A7a)	84
Tabela 47. Główne bariery rozwoju instytucji kultury w opinii pracowników instytucji kultury i organizacji pozarządowych (pyt. Z3)	90
Tabela 48. Persony uczestników kultury	122
Tabela 49. Persony organizatorów oferty kulturalnej.....	125
Tabela 50. Rozkład grup uwzględnianych i nieuwzględnianych w ofercie kulturalnej.....	128
Tabela 51. Wnioski ogólne z warsztatów badawczych.....	133
Wykres 1. Struktura próby. Liczebność w podziale na uczestników kultury i pracowników instytucji kultury / organizacji zajmujących się kulturą	58
Wykres 2. Płeć respondentów.....	61
Wykres 3. Wiek respondentów	62
Wykres 4. Sytuacja zawodowa respondentów	62
Wykres 5. Pracownicy – rodzaj instytucji kultury	63
Wykres 6. Wykształcenie respondentów	63
Wykres 7. Sytuacja gospodarstwa domowego	64
Wykres 8. Ogólna ocena oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania (pyt. O1)	65
Wykres 9. Zmiana oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania w okresie ostatnich 3 lat (pyt. O2)	66
Wykres 10. Znajomość oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania (pyt. O3)	66
Wykres 11. Kategorie odbiorców najbardziej zadowolone z oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania w opinii uczestników badania (pyt. O4)	68
Wykres 12. Częstotliwość uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych (np. koncert, festyn, seans filmowy, spektakl, wystawa, warsztat, spotkanie autorskie itp.) (pyt. A1)	71

Wykres 13. Uczęszczanie do instytucji / na wydarzenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy wraz ze sposobem i czasem dotarcia (pyt. A2, A3a i A3b)	72
Wykres 14. Uczęszczanie do instytucji / na wydarzenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy wraz ze sposobem i czasem dotarcia w podziale na podregiony województwa podlaskiego (pyt. A2, A3a i A3b)	73
Wykres 15. Sposób dotarcia do instytucji/ na wydarzenia w ciągu ostatnich 12 wśród osób, którym czas dotarcia zajmuje dłużej niż godzinę (zagregowane kategorie odpowiedzi: „ponad godzinę do dwóch godzin” oraz „ponad dwie godziny”)	74
Wykres 16. Uczęszczanie do instytucji / na wydarzenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy wraz ze sposobem i czasem dotarcia w podziale na uczestników i pracowników (pyt. A2, A3a i A3b) ..	75
Wykres 17. Skumulowane trzy wydarzenia kulturalne, na które respondenci uczęszczaliby najchętniej (pyt. A4)	76
Wykres 18. Skumulowane trzy wydarzenia kulturalne, na które uczestnicy oraz pracownicy uczęszczaliby najchętniej (pyt. A4)	77
Wykres 19. Typy brakujących wydarzeń kulturalnych oraz ich dostępność w innych miejscowościach województwa podlaskiego wraz z deklaratywnym w nich uczestnictwem (pyt. A5, A6a i A6b)	79
Wykres 20. Typy brakujących wydarzeń kulturalnych oraz ich dostępność w innych miejscowościach województwa podlaskiego wraz z deklaratywnym w nich uczestnictwem w podziale na uczestników i pracowników (pyt. A5, A6a i A6b) ...	80
Wykres 21. Źródła informacji na temat wydarzeń kulturalnych organizowanych w miejscu zamieszkania (pyt. A7a)	82
Wykres 22. Źródła informacji na temat wydarzeń kulturalnych organizowanych w miejscu zamieszkania z uwzględnieniem uczestników i pracowników (pyt. A7a)	83
Wykres 23. Stwierdzenia dotyczące postrzegania oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania (pyt. A8).....	85
Wykres 24. Stwierdzenia dotyczące postrzegania oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania w podziale na uczestników i pracowników (pyt. A8)	86
Wykres 25. Stwierdzenia dotyczące postrzegania oferty kulturalnej w miejscowości zamieszkania w podziale na subregiony województwa podlaskiego (pyt. A8)	87
Wykres 26. Znajomość firm lub organizacji pozarządowych, które zajmują się działalnością w sferze kultury w miejscu zamieszkania respondenta (pyt. Z1)	88

Wykres 27. Główne bariery rozwoju instytucji kultury w opinii pracowników instytucji kultury i organizacji pozarządowych (pyt. Z3)	89
Wykres 28. Sfery działań, w których zbyt niski poziom finansowania jest zdaniem pracowników najbardziej dokuczliwy (pyt. Z3a)	91
Wykres 29. Obecność w okolicy zabytków lub innych ważnych miejsc świadczących o kulturowym i historycznym dziedzictwie regionu (pyt. K1)	92
Wykres 30. Ocena stanu zabytków lub innych ważnych miejsc świadczących o kulturowym i historycznym dziedzictwie regionu (pyt. K2)	93
Wykres 31. Częstotliwość odwiedzania okolicznych zabytków lub innych ważnych miejsc, świadczących o kulturowym i historycznym dziedzictwie regionu przez mieszkańców miejscowości (pyt. K3_1).....	94
Wykres 32. Częstotliwość odwiedzania okolicznych zabytków lub innych ważnych miejsc, świadczących o kulturowym i historycznym dziedzictwie regionu przez turystów (pyt. K3_2)	95
Mapa 1. Teatry i galerie w województwie podlaskim	32
Mapa 2. Kina stałe w województwie podlaskim.....	33
Mapa 3. Teatry, galerie, muzea i ich oddziały oraz kina stałe w województwie podlaskim	34
Mapa 4. Miejscowości, w których znajdują się zabytki objęte dotacjami w latach 2015–2018.....	54

Bibliografia

- M. Białous i in., *Nowe kierunki, nowe drogowskazy. Współczesna kondycja kultury w Suwałkach*, Białystok 2015.
- M. Białous i in., *Diagnoza edukacji kulturowej w województwie podlaskim*, Białystok 2016.
- A. Celiński, M. Białous, *DNA MIASTA BIAŁYSTOK: Diagnoza stanu miejskiej polityki kulturalnej 2017*, Warszawa 2018.
- M. Skowrońska i in., *Spacer po utartych ścieżkach. O spotkaniach białościan z kulturą*, Białystok 2014.

